

Małgorzata Gębka-Wolak

UCZEŃ Z UKRAINY
W LABORATORIUM MOWY

УЧЕНЬ З УКРАЇНИ
В ЛАБОРАТОРІЇ МОВИ

Jak działa język polski?
Як діє польська мова?

Ilustracje:
Małgorzata
Starszak-Szulc

JĘZYKOLANDIA
LABORATORIUM MOWY

МОВОЛАНДІЯ
МОВНА ЛАБОРАТОРІЯ

NAUKA DLA
SPOŁECZEŃSTWA

Konsultacja merytoryczna

Anna Żurek, Katarzyna Stankiewicz

Projekt okładki, rysunki i skład

Małgorzata Starszak-Szulc

Wydanie

Fundacja Wspierania Myśli Polskiej
Lublin 2024

ISBN: 978-83-972142-2-4

Projekt pn. „Integracja przez język. Platforma dla nauczycieli pracujących z dziećmi uchodźczymi z Ukrainy”, przyjęty do finansowania w drodze konkursu na realizację projektów w ramach programu pod nazwą „Nauka dla Społeczeństwa”, ogłoszonego komunikatem Ministra Edukacji i Nauki z dnia 1 lipca 2021 r., numer rej. NdS/552155/2022/2022.

<http://integracja.fwmp.pl>

Małgorzata Gębka-Wolak

UCZEŃ Z UKRAINY
W LABORATORIUM MOWY

УЧЕНЬ З УКРАЇНИ
В ЛАБОРАТОРІЇ МОВИ

Część 1
Jak działa język polski?

Частина 1
Як діє польська мова?

JĘZYKOLANDIA
LABORATORIUM MOWY

МОВОЛАНДІЯ
МОВНА ЛАБОРАТОРІЯ

Opracowanie graficzne:
Małgorzata Starszak-Szulc

WPROWADZENIE

Książka „Uczeń z Ukrainy w laboratorium mowy”, zwana w skrócie „Językolandią”, zawiera zestaw materiałów, których celem jest wsparcie nauczycieli języka polskiego pracujących z dziećmi uchodźczymi z Ukrainy w zakresie nauczania gramatyki języka polskiego w szkole podstawowej w klasach IV-VIII. Z opracowania mogą także korzystać uczniowie polscy.

Aby wzmocnić motywację do nauki, opracowanie zostało zaprojektowane jako opowieść z krainy Językolandii, w której mieści się Laboratorium Mowy. Czworo dzieci – Wiktoria i Artem z Ukrainy oraz Maja i Patryk z Polski – zwiedza laboratorium i w kolejnych pomieszczeniach słucha opowieści o języku oraz wykonuje zadania. Różnorodne ćwiczenia i pomysłowe opracowanie graficzne pozwalają lepiej przyswoić i utrwalić wiadomości.

Pierwsza część zestawu – „Jak działa język polski?” – jest wizytą w laboratorium pana Słownika. Ma za zadanie zapoznać uczniów z właściwościami odmiennych i nieodmiennych części mowy oraz z ich funkcją w zdaniu i w tekście. Objaśniamy pojęcie odmienności wyrazów, a następnie przedstawiamy różnice w sposobie odmiany poszczególnych części mowy, pokazując je jako element słownika. Każdy rozdział książki zawiera objaśnienia działania mechanizmów gramatycznych oraz liczne ćwiczenia. W ostatnim rozdziale zostały zamieszczone ćwiczenia powtórkowe. Całość zamyka Klucz zawierający odpowiedzi do zadań. Nad ukraińskimi tłumaczeniami czuwała prof. Alla Kravchuk z Katedry Filologii Polskiej Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Franki we Lwowie.

W opracowaniu zastosowano szereg rozwiązań ułatwiających uczniom przyswajanie gramatyki. Część teorii jest prezentowana w postaci schematów i tabel. Każde wprowadzane zagadnienie gramatyczne jest ilustrowane przykładami użycia, a następnie utrwalane w ćwiczeniach. Polecenia do ćwiczeń są formułowane w prosty sposób. Dodatkowo są opatrywane ikonkami sugerującymi typ aktywności wymaganych od uczniów. Do ćwiczeń są ponadto dodawane wzory ich wykonywania.

Małgorzata Gębka-Wolak
(Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu)

SPIS TREŚCI:

TEORETYCZNE PODSTAWY OPRACOWANIA ORAZ ZASADY PRACY	7
POZNAJMY SIĘ	13
CO MAM ZROBIĆ?	16
RECEPCJA	18
W LABORATORIUM PANA SŁOWNIKA. SŁOWNIKOLANDIA	29
1. ZWYCZAJE WYRAZÓW	31
Pierwsze spotkanie z częściami mowy	
2. ŚWIAT JEST PEŁEN RZECZY I SŁÓW	39
Poznajemy rzeczownik i jego zastępcę – zaimek rzeczowny	
3. PRZYMIOTNIK – NAJLEPSZY PRZYJACIEL RZECZOWNIKA	51
Poznajemy przymiotnik i zaimek przymiotny	
4. WSZYSTKO DA SIĘ POLICZYĆ	58
Poznajemy liczebnik i zaimek liczebny	
5. UWAGA! PRACUJĘ!	66
Poznajemy czasownik – najaktywniejszą część mowy	
6. PRZYSŁÓWEK – KOLEGA CZASOWNIKA	79
Poznajemy przysłówek i zaimek przysłowny	
7. MAŁE, WAŻNE WYRAZY	87
Poznajemy wykrzyknik, przyimek i spójnik	
8. ALARM W LABORATORIUM PANA SŁOWNIKA	95
Powtarzamy wiadomości o częściach mowy	
KLUCZ DO ZADAŃ	104

ЗМІСТ

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДСТАВИ ПРАЦІ І ЗАСАДИ РОБОТИ З НЕЮ	7
ДАВАЙТЕ ПОЗНАЙОМИМОСЯ	13
ЩО Я ПОВИНЕН ЗРОБИТИ?	16
РЕЦЕПЦІЯ	18
У ЛАБОРАТОРІЇ ПАНА СЛОВНИКА. СЛОВНИКОЛАНДІЯ	29
1. ЗВИЧАЇ СЛІВ	31
Перша зустріч із частинами мови	
2. СВІТ ПОВЕН ПРЕДМЕТІВ І СЛІВ!	39
Вивчаємо іменник і його замітник – займенник іменникового типу	
3. ПРИКМЕТНИК – НАЙКРАЩИЙ ДРУГ ІМЕННИКА	51
Вивчаємо прикметник і займенник прикметникового типу	
4. УСЕ МОЖНА ПОРАХУВАТИ!	58
Вивчаємо числівник і займенник числівникового типу	
5. УВАГА! Я ПРАЦЮЮ!	66
Вивчаємо дієслова – найактивнішу частину мови	
6. ПРИСЛІВНИК – ПРИЯТЕЛЬ ДІЄСЛОВА	79
Вивчаємо прислівник і прислівниковий займенник	
7. МАЛІ ВАЖЛИВІ СЛОВА	87
Вивчаємо вигук, прийменник і сполучник	
8. ТРИВОГА В ЛАБОРАТОРІЇ ПАНА СЛОВНИКА	95
Повторюємо відомості про частини мови	
КЛЮЧІ ДО ЗАВДАНЬ	104

Teoretyczne podstawy opracowania oraz zasady pracy

Теоретичні підстави праці і засади роботи з нею

Opracowanie „Uczeń z Ukrainy w laboratorium mowy”, zwane w skrócie „Językolandią”, to zestaw materiałów, których celem jest wsparcie nauczycieli języka polskiego pracujących z dziećmi uchodźczymi z Ukrainy w zakresie nauczania gramatyki języka polskiego.

Koncepcja dydaktyczna

Przed nauczycielami języka polskiego stoi bardzo trudne zadanie. Muszą przekazać uczniom określoną w podstawie programowej (*Podstawa...* 2017) porcję wiedzy z zakresu budowy systemu gramatycznego, a także nauczyć ich stosowania wprowadzonej siatki pojęciowej do opisu i analizy zjawisk językowych. Problem w tym, że wiedza o budowie języka podana w postaci definicji, reguł i procedur to abstrakcyjny i opisowy model języka. Ujęcia czysto opisowe z założenia pomijają kwestie wykorzystania środków językowych w praktyce komunikacyjnej i jako takie nie nadają się do bezpośredniego wykorzystania w szkole. Dydaktycy języka od lat zwracają uwagę na to, że uczniowie w nauce o języku muszą widzieć pożytek, w przeciwnym razie będą ją traktowali wyłącznie jako zbędny balast językowy (zob. Nagajowa 1990: 87). Zapowiedź, że tematem lekcji polskiego jest gramatyka, zazwyczaj nie wzbudza w uczniach entuzjazmu. „Nie przepadam za gramatyką”, „Gramatyka mnie nudzi”, „Nie rozumiem gramatyki, jest dla mnie za trudna” – tego rodzaju stwierdzenia nie należą do rzadkości (zob. Karolczuk 2022) i – jak można sądzić – stanowią efekt preferowania teoretyczno-systemowego podejścia do nauczania języka. Kształcenie językowe we współczesnej szkole powinno więc uwzględniać różne aspekty podejścia funkcjonalnego i komunikatywnego (zob. Kowalikowa, Synowiec 2005; Synowiec 2020). Jest to szczególnie ważne w kontekście zwiększającej się obecności w polskich szkołach uczniów z doświadczeniem migracji, w tym dzieci uchodźczych z Ukrainy.

Funkcjonalizacja wiedzy o języku nie znaczy tego samego dla ucznia polskojęzycznego i ukraińskojęzycznego. Jak wiadomo, bez eksplicytnej znajomości teorii gramatycznej z powodzeniem można się porozumiewać, tak jak bez wiedzy o budowie samochodu można nim kierować, pod warunkiem, że w jakiś sposób umiejętności tej nabędziemy. Uczeń będą-

cy rodzimym użytkownikiem języka ma ku temu pełne możliwości od urodzenia, dlatego też do momentu rozpoczęcia nauki szkolnej opanowuje mowę i język na tyle, by swobodnie się w nim komunikować z otoczeniem. Zadaniem prowadzonego w szkole kształcenia językowego jest przede wszystkim doskonalenie i rozwijanie tych umiejętności, np. poznawanie odstępstw od reguł gramatycznych oraz kształcenie sprawności językowej w budowaniu wypowiedzi zróżnicowanych stylistycznie i gatunkowo. Kompetencje językowe uczniów z doświadczeniem migracji są zdecydowanie mniej przewidywalne – od stosunkowo wysokich do zerowych. Nawet jeśli uczeń wychowywał się w polskiej rodzinie i w środowisku polonijnym, jego kompetencje językowe będą się różniły od kompetencji uczniów urodzonych i wychowanych w Polsce. Uczniowie z doświadczeniem migracji potrzebują intensywnego wsparcia w nabywaniu oraz rozwijaniu wiedzy i umiejętności w zakresie języka codziennej komunikacji oraz w zakresie języka szkolnej edukacji (Seretny 2024).

Przystępując do opracowania materiałów dla nauczycieli języka polskiego pracujących z dziećmi uchodźczymi z Ukrainy, musiałam podjąć decyzję, jakie podejście do nauki o języku zaproponować, by uwzględnić cele i treści nauczania zawarte w podstawie programowej, a także zróżnicowane kompetencje i potrzeby zespołu uczniowskiego. Innymi słowy, jak pogodzić konieczność realizacji podstawy programowej i wpisanego w nią programu nauki teorii gramatycznej z nauką języka polskiego jako nierodzimego.

Materiały wchodzące w skład „Językolandii” powstały w oparciu o autorską koncepcję integracyjnego nauczania wiedzy o języku polskim. Stanowi ona wypadkową dwóch podejść dydaktycznych. Pierwsze, systemowo-gramatyczne z elementami podejścia normatywnego i funkcjonalnego, współcześnie dominuje w realnej praktyce edukacyjnej w zakresie nauki o języku (nauka L1) w polskich szkołach (Nocoń 2020; Synowiec 2020). Jolanta Nocoń podkreśla, że zmiana programowa wprowadzona w 2017 roku usankcjonowała „wyraźną dominację tradycyjnie ujmowanej gramatyki”, nastawionej na zdobywanie wiedzy o systemie językowym, na dalszy plan odsuwając stosowanie wiedzy w praktyce komunikacyjnej (Nocoń 2020: 37). Drugie podejście, stosowane na gruncie glottodydaktyki polonistycznej (nauka L2), zakłada rozwijanie kompetencji gramatycznej w ścisłym powiązaniu z praktyką komunikacyjną (zob. np. Izdebska-Długosz 2016; Janowska 2004; Jasińska 2016). Przy rozwijaniu kompetencji gramatycznej główny nacisk jest położony na pragmatykę językową i skuteczność komunikacji. Nauka gramatyki nie jest celem samym w sobie, ale środkiem realizacji intencji komunikacyjnych oraz budowania wypowiedzi, które są nośnikiem wiedzy o świecie. W procesie dydaktycznym należy też utrzymywać i automatyzować określone działania językowe w powiązaniu z ich funkcją. Warto również rozwijać umiejętność zauważania w języku analogii, a na ich tle różnic między językami.

Podstawowym przejawem zastosowanej koncepcji dydaktycznej jest stosowanie zasady, że nauka o języku ma być procesem świadomym, dzięki któremu osoby uczące się będą miały możliwość zrozumienia roli gramatyki w procesie komunikacji. Właśnie taką ścieżkę nauczania gramatyki sygnalizuje pytanie „Jak działa język?“, zamieszczone na stronach tytułowych opracowania. Definicje i lakoniczne reguły w stylu „Rzeczownik to odmienna część mowy”, „Czasowniki odmieniają się przez osoby i liczby” zastąpione zostały dłuższymi, eksplicytnymi objaśnieniami istoty danego zjawiska językowego, odpowiedziami na pytania typu „Co to znaczy, że wyraz się odmienia?“, „Na czym polega i do czego służy odmiana przez osoby?”. W objaśnieniach są z kolei stosowane zabiegi mające na celu uprzyśtępnienie opisu. Przede wszystkim pojawiają się porównania do sytuacji znanych uczniom z życia codziennego. Korzystam także z zabiegu konkretyzacji trudnych, abstrakcyjnych pojęć. Na przykład wartości kategorii przypadku są przedstawione jako zgrana drużyna, której członkowie dzielą się zadaniami do wykonania.

Refleksja nad językiem jest wspomagana przez funkcjonalizację opisu zjawisk gramatycznych. Spośród typów funkcjonalności dydaktycznej przedstawionych przez Jadwigę Kowalikową i Helenę Synowiec (2005) w opracowaniu została zastosowana funkcjonalność wewnątrzsystemowa, tekstowa i kognitywna. Omawiam bowiem semantyczną, składniową i pragmatyczną funkcję przedstawianych klas i kategorii gramatycznych (funkcjonalność wewnątrzsystemowa) oraz pokazuję, jak funkcje te są realizowane w tekstach (funkcjonalność tekstowa). Wykorzystuję teksty zróżnicowane tematycznie, stylistycznie i gatunkowo. Poza fragmentami tekstów literackich dydaktyzacji poddałam teksty z różnych dziedzin. Wiążę w ten sposób naukę o języku z innymi przedmiotami nauczonymi w szkole podstawowej, np. z geografią, biologią, matematyką, historią, plastyką, wiedzą o społeczeństwie, i pokazuję, że język jest narzędziem poznania świata (funkcjonalność kognitywna). Pozwala to także w naturalny sposób poszerzać znajomość zasobu leksykalnego uczniów z zakresu przedmiotowych odmian języka szkolnej edukacji. Poznawanie elementów nauki o języku jest ponadto w materiałach ściśle powiązane z rozwijaniem kompetencji komunikacyjnych, w szczególności umiejętności czytania ze zrozumieniem oraz mówienia.

Zawartość opracowania i rozwiązania szczegółowe

Przygotowany zestaw materiałów nie jest typowym podręcznikiem gramatyki. Aby wzmocnić motywację do nauki, wykorzystałam pobudzającą wyobraźnię uczniów technikę opowiadania historii (storytelling). Opracowanie zostało zaprojektowane jako opowieść z krainy Językolandii, w której mieści się Laboratorium Mowy. Kieruje nim językoznawczyni Anna

Mówka. W skład zespołu wchodzi odpowiedzialni za pracę poszczególnych laboratoriów pan Słownik, pani Deklinacja, pani Koniugacja, pani Składnia i pan Zdanie. Cztero dzieci – Wiktoria i Artem z Ukrainy oraz Maja i Patryk z Polski – zwiedza laboratorium i w kolejnych pomieszczeniach słucha opowieści o języku oraz wykonuje zadania. Informacji gramatycznych udzielają dzieciom gospodarze laboratoriów oraz Pola – robot humanoidalny. Opowieści słownej towarzyszy na kartach opracowania wizualizacja graficzna głównych bohaterów oraz wybranych sytuacji, w których się znajdują. Dodam, że szata graficzna opracowania jest utrzymana w spokojnej, dwubarwnej kolorystyce, nawiązującej do narodowych barw Ukrainy.

„Językolandia” składa się z trzech zestawów materiałów wspomagających naukę, dostarczających uczniom podstaw wiedzy o gramatyce języka polskiego. Opracowanie obejmuje większość zagadnień umieszczonych w obowiązującej od 2017 roku podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej dla klas IV-VI oraz VII-VIII. Są tu treści wchodzące w skład wąsko rozumianej gramatyki, czyli fleksji i składni, gdyż to właśnie te działy nauki o języku sprawiają uczniom najwięcej trudności. Obecna wersja „Językolandii” nie zawiera natomiast zagadnień z zakresu fonetyki i słowotwórstwa.

Pierwszy zestaw, „Jak działa język polski”, jest wizytą w laboratorium pana Słownika. Ma za zadanie zapoznać uczniów z właściwościami poszczególnych części mowy oraz z ich funkcją w zdaniu i w tekście. Objasniam w nim pojęcie odmienności wyrazów, a następnie przedstawiam różnice w sposobie odmiany poszczególnych klas gramatycznych, czyli części mowy, pokazując je zasadniczo statycznie, jako element słownika. Wprowadzone w pierwszym zestawie pojęcia kategorii gramatycznych przypadku, rodzaju, liczby, osoby, czasu i trybu dokładnie omawiam w drugiej części zestawu, zatytułowanej „Fleksja języka polskiego”.

W drugiej części opracowania uczniowie dowiadują się, że odmiana polega na wymianie końcówek fleksyjnych, której może towarzyszyć wymiana głosek w temacie fleksyjnym. Odpowiednio dobrane przykłady pozwalają z kolei zaobserwować podstawowe zasady doboru końcówek fleksyjnych, a więc ich powiązanie z rodzajem rzeczownika i typem zakończenia tematu. Wartości kategorii przypadku są pokazywane zarówno z perspektywy fleksyjnej, jako formy o określonej budowie, jak i składniowej, jako formy połączone z innymi elementami zdania związkami składniowymi: formy wymagane przez różne części mowy oraz wskazujące na wyrazy tworzące grupy syntaktyczne. W liczbie mnogiej rzeczowników opis został skoncentrowany na doborze końcówek fleksyjnych w mianowniku i dopełniaczu, przypadkach szczególnie trudnych dla dzieci ukraińskojęzycznych ze względu na działanie w dopełniaczu interferencji z języka ukraińskiego oraz braku w odmianie rodzaju męskoosobowego.

Trzecia część zestawu to „Składnia języka polskiego”. Jej zadaniem jest systematyzacja wcześniej wprowadzonych informacji o związkach składniowych leżących u podstaw budowania nominalnych i werbalnych grup syntaktycznych. Uczniowie poznają ponadto budowę zdania pojedynczego i złożonego oraz wykonują podstawowe transformacje składniowe.

W opracowaniu zastosowałam szereg rozwiązań ułatwiających uczniom przyswajanie gramatyki. Część teorii jest prezentowana w postaci schematów i tabel. Każde wprowadzane zagadnienie gramatyczne jest ilustrowane przykładami użycia, a następnie utrwalane w ćwiczeniach. Polecenia do ćwiczeń są formułowane w prosty sposób. Dodatkowo są opatrywane ikonkami sugerującymi typ aktywności wymaganych od uczniów. Do ćwiczeń są ponadto dodawane wzory ich wykonywania.

Poszczególne części „Językolandii” zawierają odpowiednio 8, 6 i 6 części prezentujących kolejne zagadnienia gramatyczne, ostatnia część w zestawie to powtórzenie. Poszczególne części rozpoczynają się zadaniami wprowadzającymi dane zagadnienie gramatyczne, dalej są zamieszczane objaśnienia gramatyczne w postaci opowieści Poli, komentarzy językoznawców zarządzających laboratorium lub ich dialogów z uczniami zwiedzającymi Językolandię. Objaśnienia teoretyczne i zadania dla uczniów się przeplatają. Liczba zadań w poszczególnych częściach jest zróżnicowana. Mają one charakter zarówno gramatyczny (*Podkreśl...*, *Wskaż...*, *Podziel...*), jak i językowy (*Uzupełnij...*, *Ułóż...*, *Przekształć...*). Zadania gramatyczne służą nauce o języku – uczą obserwacji i analizy gramatycznej, utrwalają specjalistyczne terminy. Zadania językowe doskonalą zaś sprawność mówienia i pisanie.

Opracowanie może być wykorzystywane w całości lub fragmentami do pracy pod kierunkiem nauczyciela na lekcjach języka polskiego, jak też do samodzielnej nauki uczniów, na przykład w ramach powtórek czy uzupełniania wiadomości. Jak wspomniałam wyżej, objaśnienia gramatyki nie mają charakteru lakonicznych definicji, lecz są opisowe i ilustrowane przykładami. Ponadto do każdego zestawu jest dołączony klucz do ćwiczeń. W każdej części jest także polsko-ukraiński słowniczek („Słowniczek Poli”) użytych terminów gramatycznych.

„Językolandia” jest materiałem przygotowanym przede wszystkim z myślą o uczennicach i uczniach z Ukrainy, którzy kontynuują naukę w polskich szkołach. Z opracowania z powodzeniem mogą także korzystać uczniowie polscy.

Życzę owocnej pracy!

Autorka

Cytowana literatura

- Izdebska-Długosz D., 2016, *Uczyć czy nie uczyć? Przemiany miejsca i roli gramatyki w świetle metod nauczania języków obcych*, „Acta Humana” 7, s. 93-103.
- Janowska I., 2004, *Refleksyjne nauczanie gramatyki*, „Języki Obce w Szkole”, nr 6, s. 40-48.
- Jasińska A., 2016, *Jak objaśniać gramatykę uczącym się języka polskiego jako obcego*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Ad Didacticam Litterarum Polonorum Et Linguae Polonae Pertinentia”, nr 7 (223), 67-78.
- Karolczuk A., 2022, *O uczeniu gramatyki polskiej Słowian*, „Poradnik Językowy”, z. 1, s. 214-225.
- Kowalikowa J., Synowiec H., 2005, *Miejsce nauki o języku w kształceniu językowym uczniów*, [w:] *Kształcenie sprawności językowej i komunikacyjnej. Obraz badań i działań dydaktycznych*, red. Z. Uryga, M. Sienko, Kraków 2005, s. 49-54.
- Nagajowa M., 1990, *ABC metodyki języka polskiego*, Warszawa.
- Nocoń J., 2020, *Podejścia do nauki o języku w dydaktyce języka polskiego jako L1*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Didacticam Litterarum Polonorum et Linguae Polonae Pertinentis”, 11, s. 27-38.
- Podstawa*, 2017. *Podstawa programowa kształcenia ogólnego z komentarzem. Szkoła podstawowa. Język polski*. Pobrano z: <https://www.ore.edu.pl/wp-content/uploads/2017/05/jezyk-polski.-pp-z-komentarzem.-szkola-podstawowa.pdf>, 15.12.2023.
- Seretny A., 2024, *Polszczyzna jako język szkolnej edukacji w perspektywie glottodydaktycznej*, Kraków.
- Synowiec H., 2020, *O funkcjonalności wiedzy o języku w szkole (na tle tradycji dydaktycznej)*, „Acta Universitatis Lodzianae. Folia Litteraria Polonica”, s. 32-51.

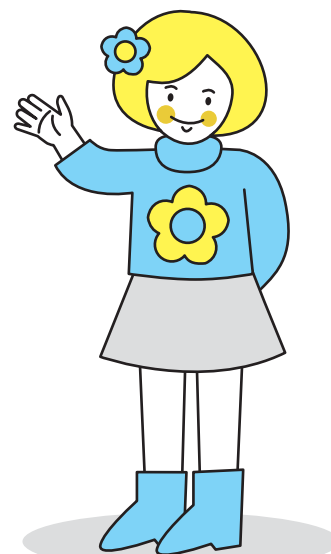

POZNAJMY SIĘ!

ДАВАЙТЕ ПОЗНАЙОМИМОСЯ

Maja, Wiktoria, Artem i Patryk uczą się w szkole podstawowej nr 10 w Toruniu. W nagrodę za zwycięstwo w konkursie ortograficznym zostali zaproszeni przez profesor Mówkę i Jej Zespół do Językolandii, nowoczesnego laboratorium, w którym poznają gramatykę języka polskiego. Dzieci są bardzo podekscytowane, cieszą się z wycieczki. No może trochę żałują, że nie pojechali do Legolandu. Tutaj też może być ciekawie!

Maja
uczenica
klasy V

Patryk
uczeń
klasy IV

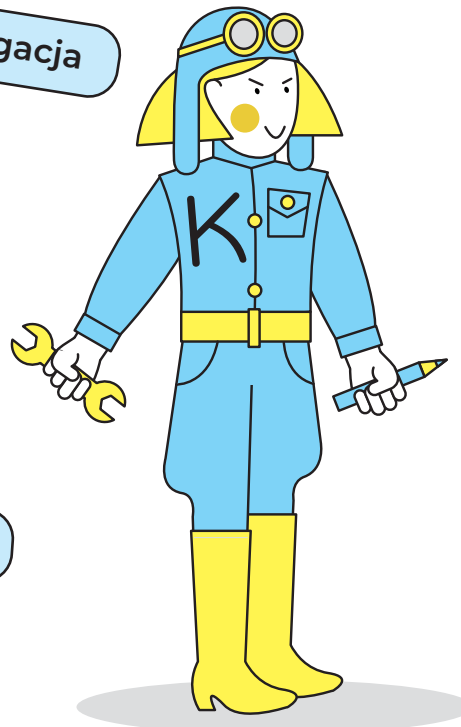
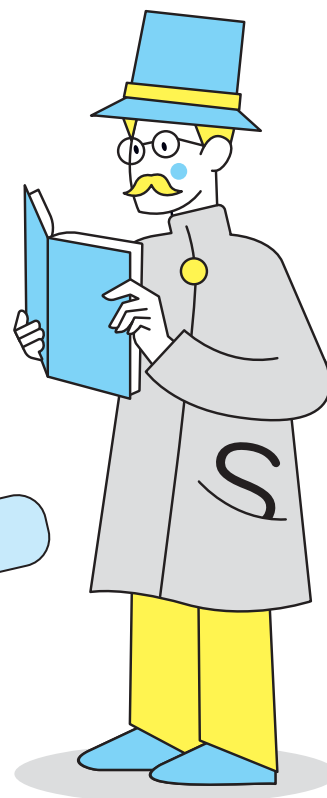

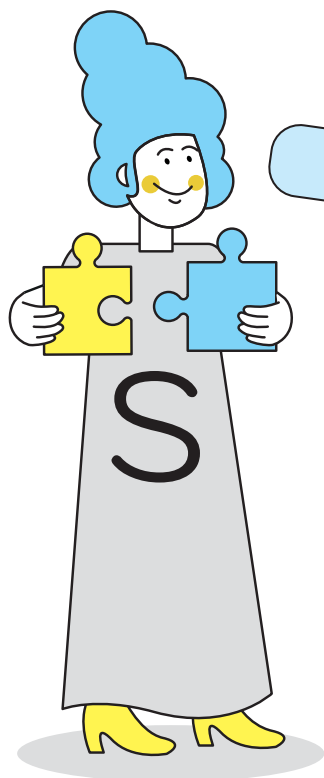
**Wiktoria
(Вікторія)**
uczenica
klasy IV

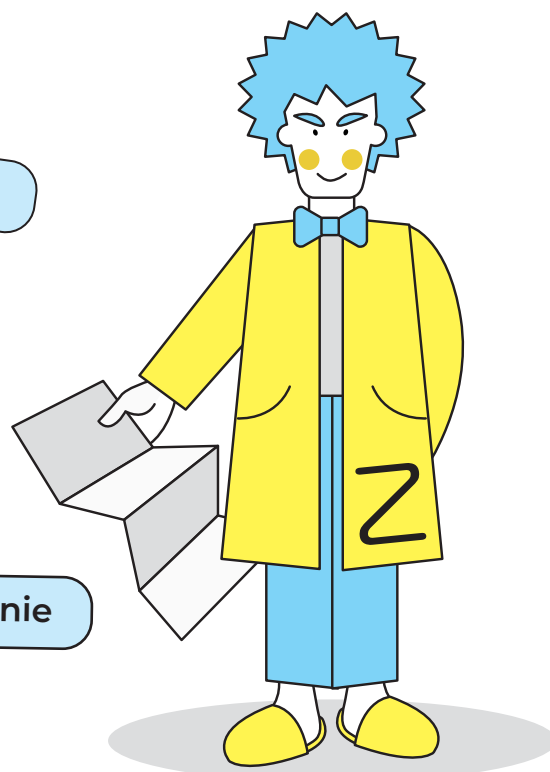
**Artem
(Артем)**
uczeń
klasy VI

Мая, Вікторія, Артем і Патрик вчатьсЯ в середній школі № 10 у Торуні. У нагороду за перемогу в орфографічному конкурсі професор Мовочка і її Колектив запросили дітей до Моволандії, сучасної лабораторії, в якій вивчають граматику польської мови. Діти дуже схвильовані, вони радіють такій екскурсії. Ну, може, трохи шкодують, що не поїхали до Леголенда. Але тут теж може бути цікаво!

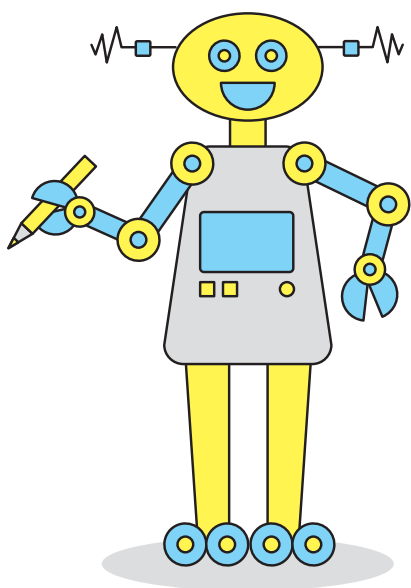

Pani Składnia

Pan Zdanie

Pola
robot humanoidalny,
sztuczna inteligencja

Ty
Narysuj siebie
lub wklej zdjęcie.
Wpisz swoje imię.

СО МАМ ZROBIĆ?

ЩО Я ПОВИНЕН ZРОБИТИ?

CZYTAM TEKST.
Я ЧИТАЮ ТЕКСТ.

ODPOWIADAM NA PYTANIA.
Я ВІДПОВІДАЮ НА ЗАПИТАННЯ.

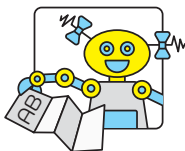
PISZĘ - ROBIĘ ZADANIA.
Я ПИШУ – Я ВИКОНУЮ ВПРАВИ.

CZYTAM, SZUKAM INFORMACJI,
PORÓWNUJĘ INFORMACJE.
Я ЧИТАЮ, ШУКАЮ ІНФОРМАЦІЮ,
ПОРІВНЮЮ ІНФОРМАЦІЮ.

POŁA MA GŁOS.
CZYTAM I ZAPAMIĘTUJĘ INFORMACJE.
Я ЧИТАЮ І ЗАПАМ'ЯТОВУЮ ІНФОРМАЦІЮ.

SŁOWNICZEK POLI.
CZYTAM I ZAPAMIĘTUJĘ WYRAZY
OPISUJĄCE, JAK JEST ZBUDOWANY JĘZYK.
Я ЧИТАЮ І ЗАПАМ'ЯТОВУЮ СЛОВА,
ЯКІ ОПИСУЮТЬ, ЯК ЗБУДОВАНА МОВА.

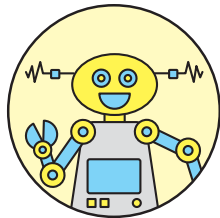
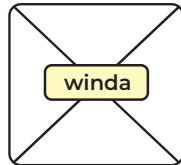

JĘZYKOLANDIA

Laboratorium mowy

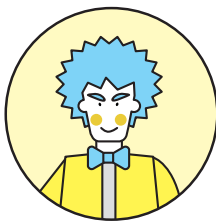

RECEPCJA

SŁOWNIKOLANDIA

Laboratorium
Pana Słownika

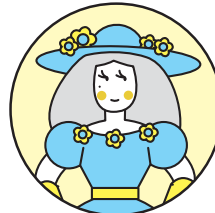

SKŁADNIOLANDIA

Fabryka
Zdań

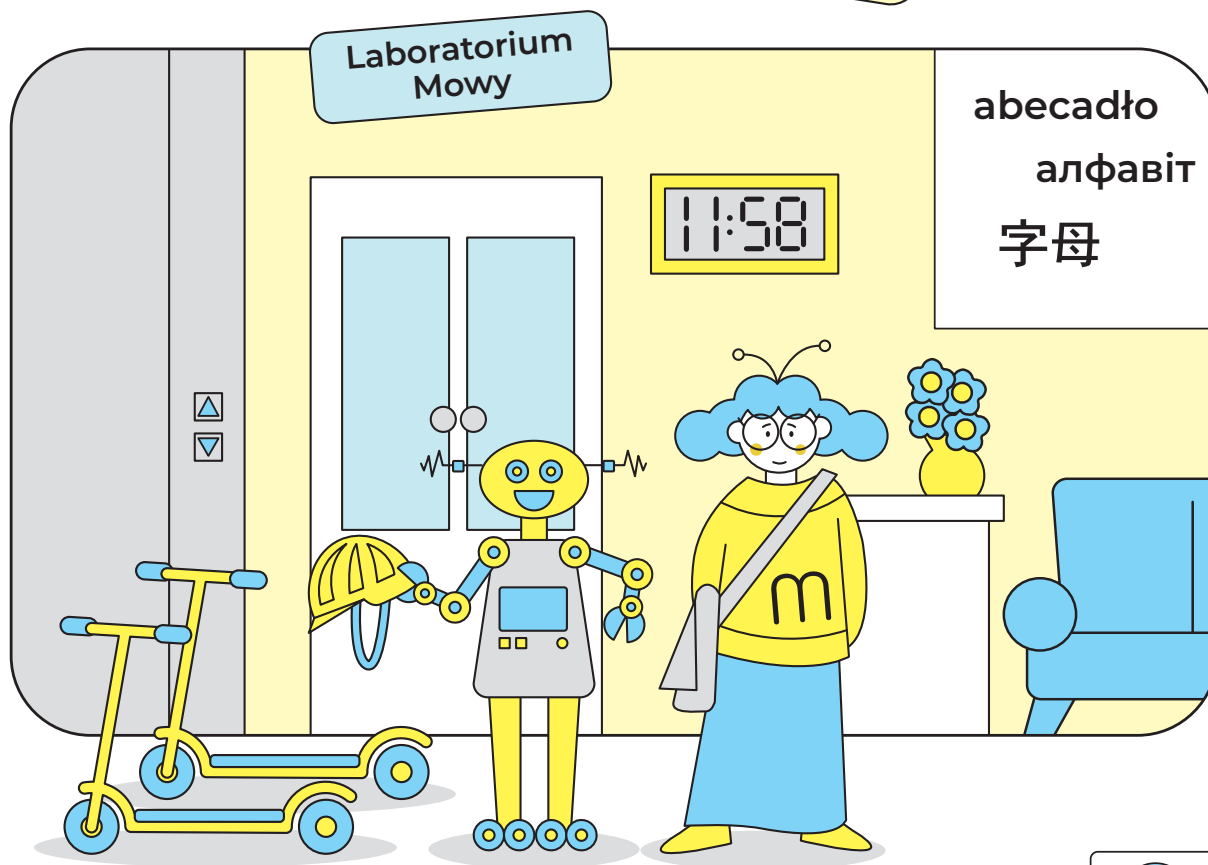

FLEKSOLANDIA

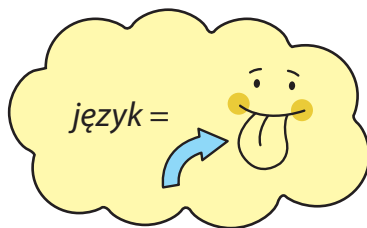
RECEPCJA

РЕЦЕПЦІЯ

Witamy w Językolandii!

- Gdzie oni są? Idą już do nas? – z niepokojem w głosie zapytała pani Mówka.
- Pani profesor, niech się pani nie martwi, zaraz będą – uspokajającym, nieco metalicznym głosem powiedziała Pola, robot wyposażony w sztuczną inteligencję. – Mieli być o 12 (dwunastej), to będą. O, ktoś dzwoni do drzwi. To na pewno nasi goście!
- Dzień dobry! – wesoło zawołały dzieci, które pani Mówka wpuściła do Recepcji.
- Mam na imię Artem. A to Maja, Wiktoria i Patryk.
- Dzień dobry! Witamy w Językolandii. Nazywam się Anna Mówka. Jestem językoznawczynią i szefową „Laboratorium mowy”. To jedyne na świecie laboratorium, w którym pokazujemy, jak działa język. Zapraszam was do środka. Załóżcie kaski! Po laboratorium będziemy jeździli na elektrycznych hulajnogach.

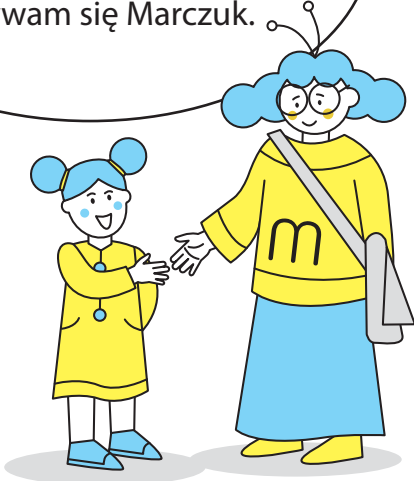
językoznawca
językoznawczyni
„zna język” = bada język

język = polski, ukraiński,
angielski, niemiecki,
francuski...
mówię po polsku
mówię po ukraińsku

znać – znam, znasz, zna,
wiedzieć – wiem, wiesz, wie = знати – знаю, знаєш, знає

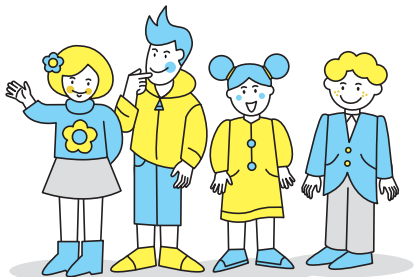
Jak masz na imię?
Mam na imię Wiktoria.
Jak się nazywasz?
Nazywam się Wiktoria Marczuk.
Nazywam się Marczuk.

Jak ma pani na imię?
Mam na imię Anna.
Jak się pani nazywa?
Nazywam się Anna Mówka.
Nazywam się Mówka

Nie wiem, pytam:
kto, kogo, komu, kim?
co, czego, czemu, czym?
dlaczego, gdzie, jak?
ile ? o której (godzinie)?

Tymi wyrazami pytasz:
Kto to jest? – to jest pytanie
To jest Pola. – to nie jest pytanie

= czworo dzieci, czwórka dzieci

Odpowiedz na pytania.

1. Co to jest Językolandia? 2. Kim jest Anna Mówka?
3. Kim jest Pola? 4. Ile dzieci przyszło? 5. Dlaczego dzieci zakładają kaski?
6. O której godzinie dzieci przyszły do „Laboratorium mowy”?

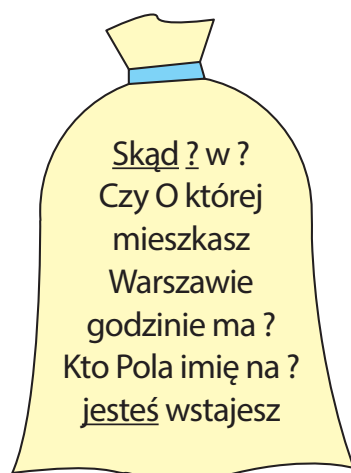
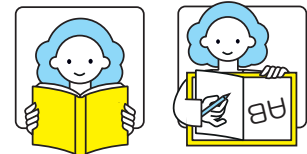
Zadanie 1. Podkreśl pytania.

Gdzie oni są? Idą już do nas? Dzieci już są w Językolandii. Kto to jest? To jest robot Pola. Kim jesteś? Jestem uczennicą. Jestem uczniem. Jak masz na imię? Mam na imię Maja. Mam na imię Patryk. Jak ma pani na imię? Mam na imię Anna. Jak się nazywasz? Nazywam się Anna Mówka. Skąd jesteś? Jestem z Polski. Jestem z Ukrainy. Ile jest dzieci? Jest czworo dzieci. Jest czwórka dzieci. Gdzie mieszkasz? Mieszkam w Polsce. Mieszkam w Toruniu. O której godzinie wstajesz? Wstaję o godzinie 7 (siódmej). Czy masz hulajnogę? Tak, mam hulajnogę. Czy twoja hulajnoga jest elektryczna? Nie, moja hulajnoga nie jest elektryczna.

**Koniec języka za przewodnika.
= Язык до Києва заведе.**

Zadanie 2. Ułóż pytania.

Skąd jesteś? .....
.....
.....
.....

Zadanie 3.
Połącz

Dzień
dobry!

Cześć!

z osobami.

Kto mówi?	Kogo wita?	Co mówi?
Profesor Anna Mówka	Maję, Wiktorię, Artema i Patryka	Dzień dobry! .....
Maja	Wiktorię	Cześć! .....
Artem	Patryka	.....
Maja, Wiktoria, Artem, Patryk	profesor Annę Mówkę	.....
Maja, Wiktoria, Artem, Patryk	badaczy, badaczki pracujących w Językolandii	.....
Maja, Wiktoria, Artem, Patryk	nauczycielki i nauczycieli w szkole	.....
Artem	Maję	.....
Patryk	Wiktorię	.....
osoba wchodząca do sklepu	osobę sprzedającą w sklepie	.....
młodsza osoba	starszą osobę – nie zna jej	.....

sklep
= магазин

witać, przywitać = mówić Dzień dobry!, Cześć!
Młodzi ludzie często mówią do siebie Hej!

- Proszę pani – pyta Maja profesor Mówkę – jak przywitać robota?
- Dobre pytanie! Pola jest robotem przypominającym dorosłą osobę. Proponuję, żebyście do niej mówili „Pani Polu”, a witali, mówiąc „Dzień dobry!”. Polu, zgadzasz się?
- Tak, pani profesor, zgadzam się!

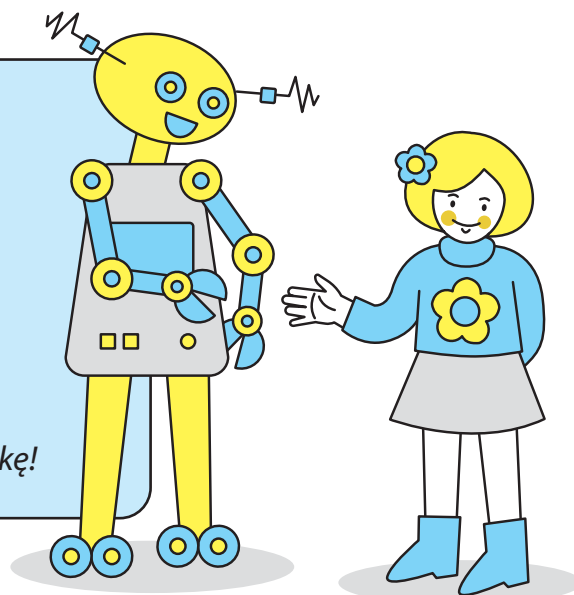

Chcę, żeby ktoś coś zrobił, mówię:

- **do koleżanki, kolegi**
– *Przynieś piłkę! Pożycz zeszyt!*,
- **do koleżanek, kolegów**
– *Przynieście piłkę! Pożyczcie zeszyt!*

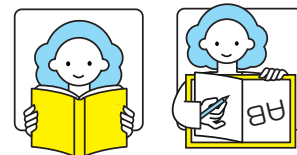
Chcę, żebyśmy coś zrobili razem, mówię:

- **do koleżanki, kolegi**
– *Chodźmy dzisiaj do kina! Zagrajmy w piłkę!*

Pani Anna Mówka mówi	Dzieci robią
<i>Założcie kaski!</i>	Dzieci zakładają kaski.
<i>Umycie ręce!</i>	Dzieci myją ręce.
Tata mówi do Wiktorii	Wiktorcia robi
<i>Podaj mi kubek!</i>	Wiktorcia daje tacie kubek.
Mama mówi do Artema	Artem robi
<i>Artemie, kup butelkę wody!</i>	Artem kupuje butelkę wody.
To są polecenia Це накази/вимоги	To są informacje Це інформація

Zadanie 4. Uzupełnij tekst wyrazami z ramki.

idźcie, Zostaw, Pokaż, Bądź, zabierz, pokaż

- .....⁰ **Bądź** bardzo miły dla Ludeczki – powiedziała mi mama. – To czarująca dziewczynka i chciałabym, żebyś jej pokazał, że jesteś dobrze wychowany. [...]
- Przyjaciółka mamy przyszła ze swoją córeczką o czwartej. [...] Kiedy skończyliśmy jeść, mama powiedziała:
- A teraz, dzieci, ...¹ się bawić. Mikołajku, ...² Ludeczkę do twego pokoju. ....³ jej twoje ładne zabawki. [...]
- Masz śliczne książki z obrazkami, ...⁴ je Ludeczce – powiedziała moja mama [...]. [...]
- Książki mnie nie ciekawią – powiedziała Ludeczka – nie masz czegoś zabawniejszego? – i zajrzała do szafki, zobaczyła samolot, ten taki fajny, na gumkę [...].
- .....⁵ to – powiedziałem – [...] to jest mój samolot! – i chciałem go odebrać, ale Ludeczka odskoczyła na bok.

Fragment tekstu z książki: René Goscinny, Jean-Jaques Sempé, *Mikołajek* (fragment za: A. Klimowicz, J. Ginter, K. Brząkałik, *Nowe słowa na start! 4. Zeszyt ćwiczeń do nauki języka polskiego dla klasy czwartej szkoły podstawowej*, Nowa Era, Warszawa 2023, s. 13.

Zadanie 5. Uzupełnij tabelę poleceniami z *Mikołajka*.

Polecenie	Kto mówi	Do kogo mówi
0 Bądź bardzo miły dla Ludeczki.	mama	do Mikołajka .....
1	.....	.....
2	.....	.....
3	.....	.....
4	.....	.....
5	.....	.....

Proszę kogoś o coś, proszę o pomoc, mówię:

• do koleżanki, kolegi – *Proszę przynieść piłkę.*

• do starszej osoby – *Proszę mi pomóc!*

Proszę pani, proszę mi powiedzieć, gdzie jest przystanek autobusowy. Przepraszam, czy mógłby mi pan powiedzieć, czy ten tramwaj jedzie do dworca kolejowego?

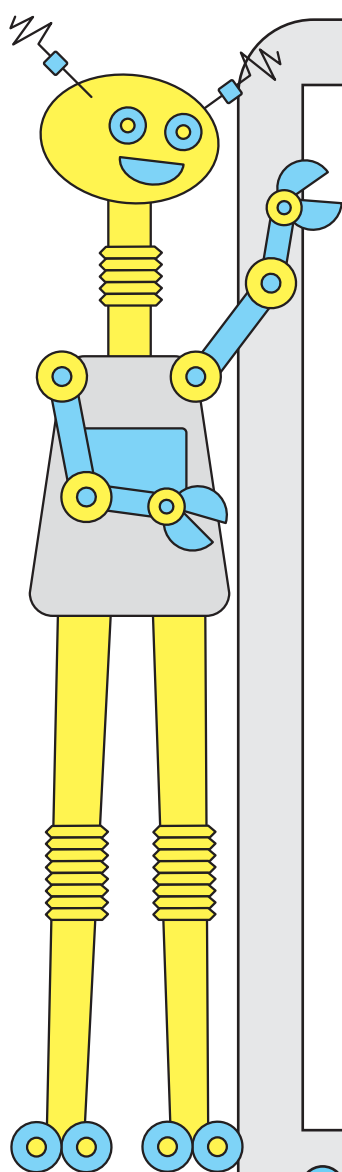
Mama mówi do Artema	Artem robi
<i>Artemie, proszę kup butelkę wody.</i>	Artem kupuje butelkę wody.
Maja mówi do pani Anny Mówki	Pani Anna Mówka robi
<i>Proszę pani, proszę o szklankę wody.</i>	Pani Anna Mówka podaje Mai szklankę wody.
Patryk mówi do nauczyciela	Nauczyciel odpowiada
<i>Czy mógłbym prosić o usprawiedliwienie nieobecności we wtorek?</i>	<i>Tak, Patryku. Zaraz usprawiedliwię nieobecność.</i>
Nauczycielka mówi do Wiktorii	Wiktorija robi
<i>Wiktorio, przeczytaj, proszę, twoje opowiadanie.</i>	Wiktorija czyta opowiadanie.
Maja mówi do siostry	Siostra Mai odpowiada
<i>Alu, proszę chodź ze mną na basen</i>	<i>Dobrze, Maju, chętnie z tobą pójdę na basen.</i>
To są polecenia Це накази/вимоги	To są informacje Це інформація

Zadanie 6.
Nie wiesz, jak iść do hotelu „Wisła”.
Poproś o pokazanie drogi:
(1) osobę w Twoim wieku,
(2) starszą panią lub starszego pana.

Profesor Mówka podchodzi do Mai, Wiktorii, Artema i Patryka.
– Zanim pomkniecie hulajnogami w głąb laboratorium,
posłuchajcie **pierwszej opowieści Poli o języku.**

Gdy chcesz porozmawiać z osobą, która jest daleko, bierzesz telefon i dzwonisz. Gdy podoba ci się jakieś miejsce albo chcesz zapamiętać przyjemnie spędzony czas, bierzesz aparat fotograficzny albo komórkę i robisz zdjęcie. Gdy chcesz przekazać informację, zapytać kogoś o coś, czego nie wiesz, poprosić o pomoc, używasz języka. Język, podobnie jak telefon czy aparat fotograficzny, jest narzędziem, ale takim, którego nie weźmiemy do ręki, bo mamy je cały czas w głowie, a dokładniej — w mózgu.

Używając języka, mówimy lub piszemy o tym, o czym myślimy. Nasze myśli zamykamy w ciągach znaków — liter, głosek, wyrazów, zdań. Nie mówimy „jednym tchem”, raczej nie piszemy też tak: *mójpiesjestmałyilubibiegać*, chyba że ma to być hashtag #. Pisząc, robimy odstęp (przyda się spacja na klawiaturze), mówiąc, robimy pauzy. Ciągi znaków między odstępami lub pauzami to **wyrazy**. Wyrazy łączymy ze sobą, by powiedzieć, o czym myślimy. Jedną myśl zamykamy najczęściej w jednym **zdaniu**:

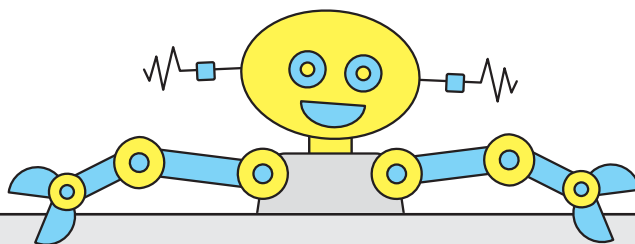
od **wielkiej litery**

do kropki — *Artem jest uczniem.*

pytajnika — *Czy znasz Annę Mówkę?*

wykrzyknika — *Założ kask!*

Za pomocą języka realizujemy różne cele. Mówimy lub piszemy „po coś”, czyli w jakimś celu. Zdania, które budujemy po to, by o czymś powiedzieć, przekazać informację, to **zdania oznajmujące**. Kończymy je najczęściej kropką — *Lekcja kończy się za 10 (dziesięć) minut*. Na końcu zdania oznajmującego może być wykrzyknik — znak emocji (strachu, radości, złości) osoby, która mówi — *Nie chcę spać!* Zdania, które są pytaniem i kończą się pytajnikiem, nazywamy **zdaniami pytającymi** — *Kto przyszedł do Językolandii?* **Zdania rozkazujące** to głównie polecenia i prośby. Polecenia często podkreśla wykrzyknik postawiony na końcu zdania — *Idź na spacer z psem!* Zdania rozkazujące to zdania z czasownikiem w trybie rozkazującym — *przynieś, kup, zrób, powiedzcie, napiszcie*. Powiem Wam o trybie rozkazującym, gdy będziemy w laboratorium czasownika.

Zadanie 7.

Wypisz z tekstu po dwa zdania oznajmujące, pytające i rozkazujące.

- Dzień dobry. Kobieta spojrzała nich zdziwiona.
- Dzień dobry. Z kim leciecie?
- Z naszą ciocią.
- Gdzie ona jest?
- Tutaj.

Urzędniczka zerknęła na małą dziewczynkę w ciemnych okularach.

- To ma być jakiś żart?
- Nie. Pokaż paszport, ciociu.

Urzędniczka zajrzała do dokumentu.

– Nie rozumiem. To dziecko ma czterdzieści lat!?

– Tak, proszę pani – odpowiedział szybko Filip. – Nasza ciocia zrobiła sobie operację plastyczną, żeby młodziej wyglądać, i trochę przesadziła.

Oszołomiona urzędniczka oddała jej paszport.

– Proszę pokazać bilety.

Byli na to przygotowani. Podali nowiutkie bilety.

– Dobrze. Postawcie bagaż na wagę. To krzesło też.

– Po co? – spytał nieufnie Filip.

– Muszę je zważyć. No, postaw je!

Fragment tekstu z książki Andrzeja Maleszki *Magiczne drzewo. Czerwone krzesło*, Warszawa, 2009.

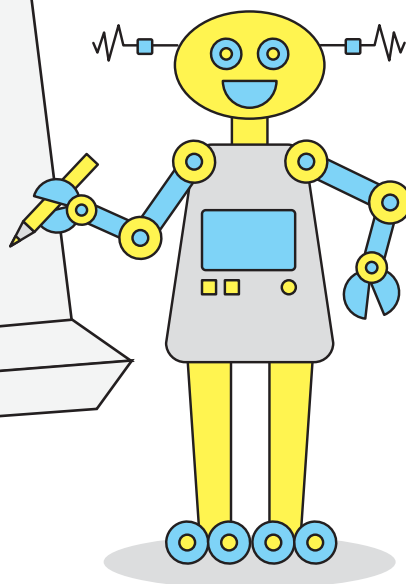
Zdania		
oznajmujące	pytające	rozkazujące
Kobieta spojrzała na nich zdziwiona.	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

Słowniczek Poli

wyraz	слово
polecenie	накази/вимоги
zdanie	речення
prośba	прохання
zdanie pytające	питальне речення
kropka	крапка
zdanie rozkazujące	спонукальне речення
pytajnik	знак запитання
zdanie oznajmujące	розповідне речення
wykrzyknik	знак оклику

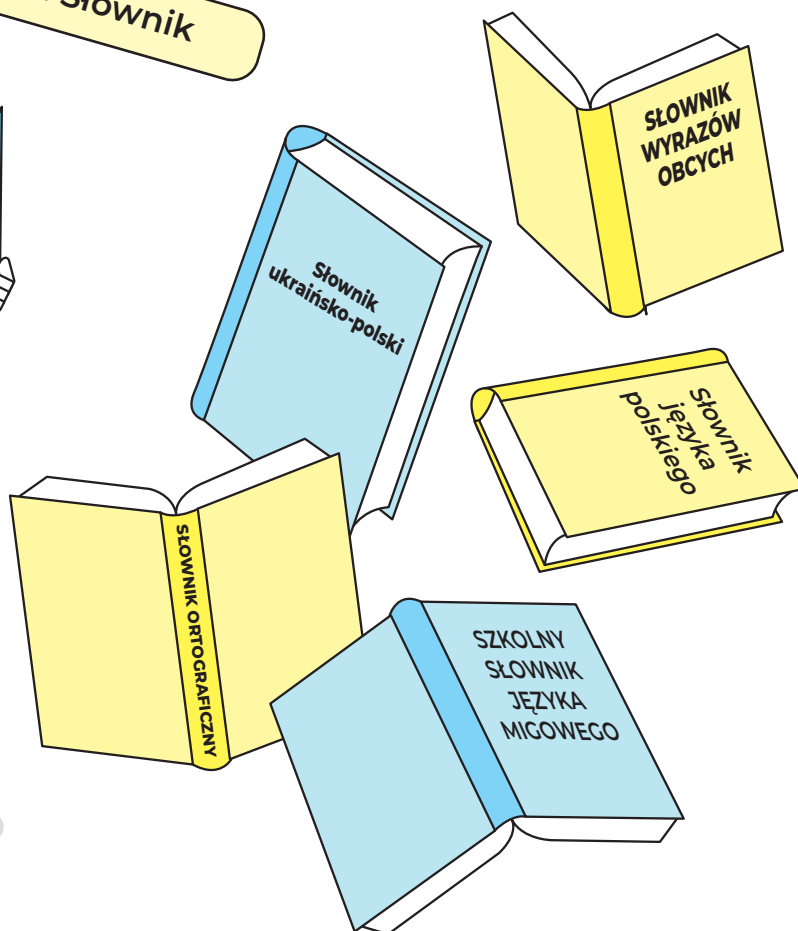
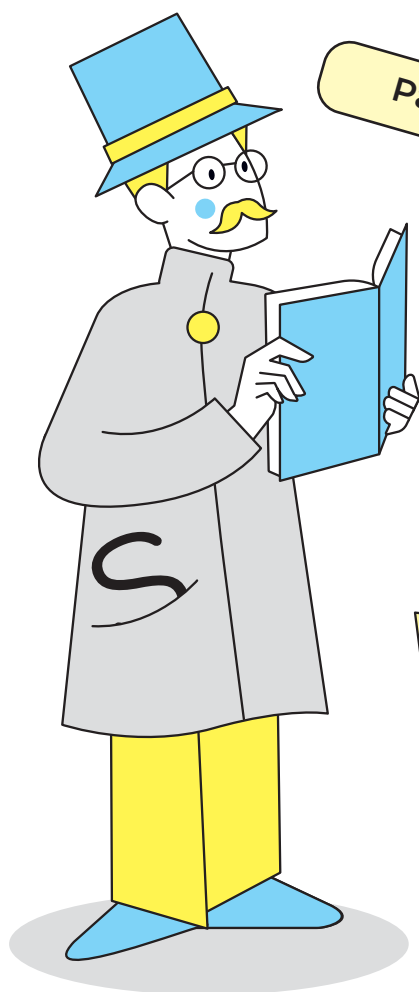
ZESTAW I

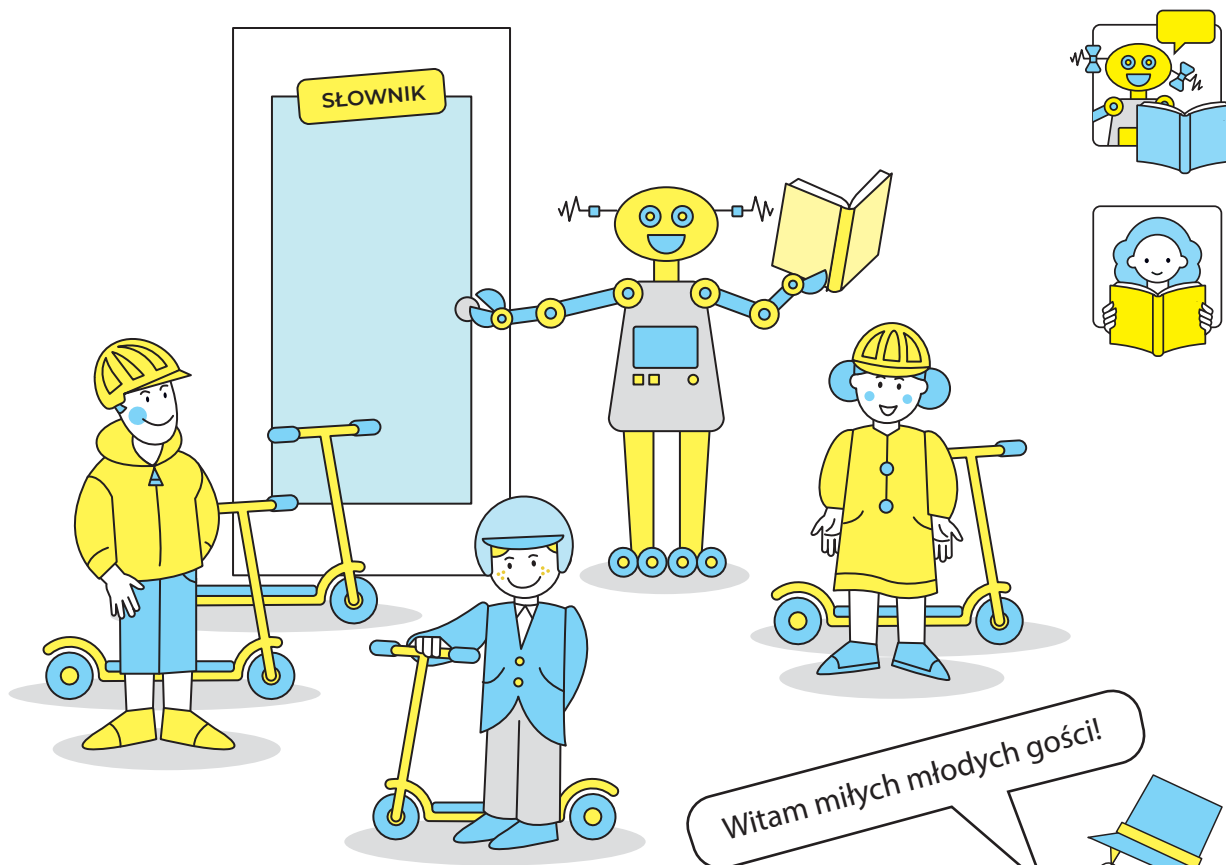
КОМПЛЕКТ I

W LABORATORIUM PANA SŁOWNIKA
SŁOWNIKOLANDIA

У ЛАБОРАТОРІЇ ПАНА СЛОВНИКА
СЛОВНИКОЛАНДІЯ

Pan Słownik

– Maju, Wiktorio, Artemie, Patryku! Zaparkujcie hulajnogi przed drzwiami z napisem SŁOWNIK. Pan Słownik już na nas czeka.

– Pani Polu, a co to jest słownik?

– Wiktorio, to jest książka, w której są listy (jeden wyraz pod drugim) lub zbiory (grupy) wyrazów z różnymi informacjami o tych wyrazach. Wyrazy te są podane w kolejności alfabetycznej, czyli na początku te na „A” (a), potem na „B” (be), „C” (ce), aż do „Ż” (żet) i „Ż” (ziet). Gdy uczysz się języka obcego, nie rozumiesz wielu wyrazów. Ich znaczenie możesz poznać właśnie w słowniku. Dawniej były tylko słowniki książkowe, czyli papierowe, drukowane. Dziś mamy także słowniki elektroniczne – w Internecie, w programach komputerowych, w komórkach. Bardzo chętnie z nich korzystamy!

Witam miłych młodych gości!

Dzień dobry, panie Słowniku!

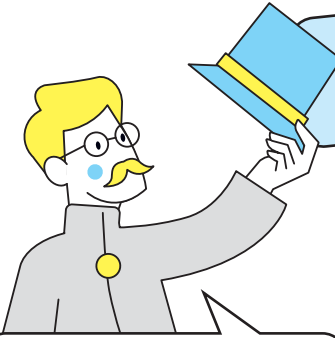
Zapraszam do mojego laboratorium!

1. ZWYCZAJE WYRAZÓW

Pierwsze spotkanie z częściami mowy

1. ЗВИЧАЇ СЛІВ

Перша зустріч із частинами мови

Moi Drodzy,
co powiecie
na małe zadanie
na rozgrzewkę?

Zadanie 1.
Wpisz brakujące litery.

a, ą, b, c, ć, ...^d....., e, ę, f, g, h, i, ... , k, l, ł, ... ,
n, ń, o, ... , p, r, ... , ś, t, u, ... , y, ... , ż, ź

alfabet → kolejność alfabetyczna

Zadanie 2.
Ułóż w kolejności alfabetycznej:
a) dni tygodnia:

poniedziałek, wtorek, środa, czwartek, piątek, sobota, niedziela

czwartek		

b) miesiące:

styczeń, luty, marzec, kwiecień, maj, czerwiec, lipiec,
sierpień, wrzesień, październik, listopad, grudzień

czerwiec		

Zadanie 3.

**Jaki jest Twój ulubiony dzień tygodnia? Dlaczego go lubisz?
Jaki jest Twój ulubiony miesiąc w roku? Dlaczego go lubisz?**

Najbardziej lubię

.....,

bo/

Druga opowieść Poli o języku

Tak jak ludzie nie są jednakowi, różnią się wyglądem, cechami charakteru, mają inne ulubione jedzenie, zainteresowania, tak i wyrazy różnią się między sobą. Mają inne cechy (właściwości) i funkcje. Już od starożytności (od czasów Dionizosa Traka) proponowane były podziały wyrazów danego języka na kilka grup o tych samych cechach. Grupy te nazwano częściami mowy. W wielu językach popularny jest podział na 10 (dziesięć) części mowy, czyli 10 (dziesięć) zespołów wyrazów, które coś łączy.

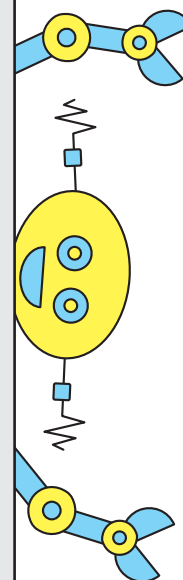
W języku polskim, ukraińskim, słowackim lub czeskim są części mowy, które w zdaniach zmieniają swoją formę (kształt) i takie, które formy nie zmieniają. Zobaczcie, jak w zdaniach zmieniają się wyrazy *mieć* i *rower*:

Ja mam rower. Ty masz rower. Ania ma rower.

Ja i ty mamy rowery. Ty i Patryk macie rowery.

Moje siostry mają rowery. Wszyscy muszą mieć rowery!

Takie części mowy, które w zdaniu się zmieniają, nazywamy **odmiennymi częściami mowy (wyrazami odmiennymi)**, a to, że zmieniają swoją formę — **odmianą wyrazu**. Części mowy, które w zdaniach mają taką samą formę, nazywamy **nieodmiennymi częściami mowy (wyrazami nieodmiennymi)**.

Zadanie 4.

Podkreśl wszystkie formy wyrazu *sobota*.

Hurra! Jutro jest sobota! Bardzo lubię soboty, bo nie muszę wstawać rano i iść do szkoły. Moja siostra ma inne zdanie o sobocie, dlatego że w soboty chodzi na dodatkowe lekcje angielskiego. W tym roku zdaje egzamin ósmoklasisty i chce mieć jak najlepszy wynik. Tata mówi, że my mamy dobrze. Dawniej nie było wolnych sobót i on musiał w soboty chodzić na lekcje.

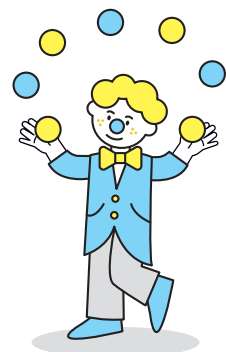
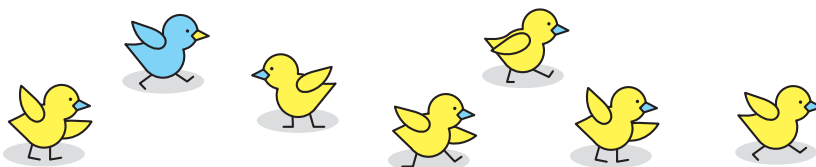
Zadanie 5.

Wstaw formy wyrazu *siódmy*.

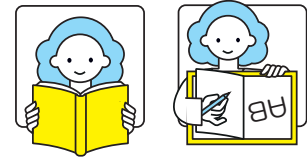

siódmego, siódmym, siódme, siódme, siódmy,
siódmej, siódmej, siódmym, siódmego

1. Jest siódmy⁰ dzień tygodnia.
2. Weronika jest w .....¹ klasie.
3. Do godziny .....² nie będzie nas w domu.
4. Urodziłam się .....³ września.
5. Sklep będzie zamknięty od .....⁴ do dziesiątego lipca.
6. Robię dopiero .....⁵ zadanie, a muszę ich zrobić na jutro piętnaście.
7. Wsiądź na .....⁶ przystanku.
8. Batonik dostanie co .....⁷ dziecko.
9. Polska biegaczka pobiegnie na .....⁸ torze.

Zadanie 6.
Przeczytaj i wpisz własne przykłady.

KOMPUTER	WCZORAJ
↓	↓
<p>komputer, komputera, komputerowi, komputer, komputerem, komputerze, komputerze!</p> <p>komputery, komputerów, komputerom, komputery, komputerami, komputerach, komputery!</p>	wczoraj
↑	↑
wyraz odmienny	wyraz nieodmienny
Twój przykład wyrazu odmiennego	Twój przykład wyrazu nieodmiennego
↓	↓
.....	.....
↓	↓
<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

Części mowy mają swoje nazwy.

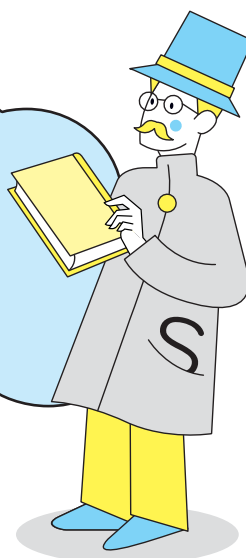
CZĘŚCI MOWY					
ODMIENNE CZĘŚCI MOWY			NIEODMIENNE CZĘŚCI MOWY		
rzeczownik	<i>plecak</i>	іменник	przysłówek	<i>szybko</i>	прислівник
przymiotnik	<i>nowy</i>	прикметник	przyimek	<i>pod</i>	прийменник
liczebnik	<i>pięć</i>	числівник	spójnik	<i>żeby</i>	сполучник
zaimek	<i>ja, mój</i>	займенник	partykuła	<i>czy</i>	частка
czasownik	<i>mieć</i>	дієслово	wykrzyknik	<i>Hej!</i>	вигук

1. Są takie części mowy, które nazywają to, co jest wokół nas. Te części mowy mają treść — znaczenie, które można objaśnić na przykład w słowniku (mają definicję):
rzeczownik: *klasa* ‘miejsce w szkole, gdzie są lekcje’,
przymiotnik: *jasny* ‘taki, w którym jest dużo światła’,
liczebnik: *dwa* ‘to liczba 2’,
czasownik: *wstać* ‘wyjść z łóżka po śnie lub odpoczynku’,
przysłówek: *wesoło* ‘z radością, humorem’.

2. Są takie części mowy, które nie nazywają tego, co jest wokół nas. Te części mowy nie mają znaczenia (treści), ale są bardzo ważne, bo łączą pojedyncze wyrazy w grupy i zdania:
przyimek: *nad* — *samolot, morze, leci* → *samolot leci nad morzem*,
spójnik: *i* — *róża, lilia* → *róża i lilia*.

CO JEST W SŁOWNIKU?

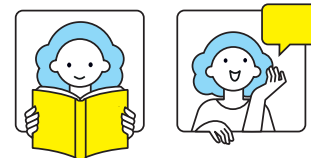
Jak zapisujemy wyrazy,
jakie mają znaczenie,
czy się odmieniają
i jakie mają formy w odmianie
i wiele innych informacji.

Zadanie 7.
Znajdź nazwy 6 (sześciu) części mowy.

A	V	V	B	Y	X	K	L	P	P	I	W	S	D
F	A	Q	J	S	C	S	Y	A	A	Y	C	P	O
G	C	Q	P	R	Z	Y	I	M	E	K	L	Ó	O
H	G	S	K	S	A	W	J	H	D	S	A	J	E
J	T	D	U	Q	S	R	K	J	R	C	S	N	Y
R	Z	E	C	Z	O	W	N	I	K	V	D	I	U
J	R	A	Y	W	W	T	S	K	T	B	E	K	U
L	T	I	M	E	N	Y	P	L	Y	N	R	L	R
L	I	I	B	Y	I	U	P	M	I	M	T	L	E
Z	A	I	M	E	K	I	K	U	O	Y	B	M	D
E	M	U	C	O	U	O	J	Y	P	T	N	J	C
E	M	U	E	O	P	A	R	T	Y	K	U	Ł	A

Zadanie 8.
Jak myślisz, ile jest wyrazów w języku polskim?
Przeczytaj tekst i odpowiedz na to pytanie.

- Panie Słowniku, ile jest wyrazów w języku polskim?
- Artemie, nawet Pola, sztuczna inteligencja nie poda Ci dokładnej liczby. Każdy język składa się z różnych odmian. Podstawowa jest odmiana ogólna – znają ją wszyscy Polacy. W niej jest od 6 (sześciu) do 10 (dziesięciu) tysięcy wyrazów. Lekarze, prawnicy, naukowcy, informatycy, kolejarze, urzędnicy i inni specjaliści (fachowcy, profesjonalści) znają dużo więcej wyrazów, których używają w swojej pracy. Ręka dla lekarza to kończyzna górna. Są jeszcze wyrazy używane tylko w gwarach, czyli w języku mieszkańców wsi, lub w różnych częściach (regionach) Polski.
- Mój dziadek mieszka w Poznaniu i gdy do nas przyjedzie, ciągle szuka swoich bryli
- włączył się do rozmowy Patryk.
- Czego? – zapytała zdziwiona Wiktoria.
- No, okularów szuka – wyjaśnił Patryk. I prosi, by na śniadanie był gzik, taki twaróg ze śmietaną.
- Są też – kontynuował pan Słownik – wyrazy stare, których dzisiaj nie używamy. Dawniej uczniowie nosili do szkoły kajety. Dziś mamy zeszyty. Język polski ciągle się zmienia. Jedne słowa odchodzą, inne przychodzą, na przykład z innych języków. Trudno więc je dokładnie policzyć. Wiemy, ile słów jest w słownikach. Na przykład w „Wielkim słowniku ortograficznym” z 2003 roku jest 150 tysięcy haseł.

Zadanie 9.
Połącz wyrazy o tym samym znaczeniu.

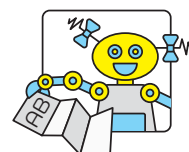

1	kajet	A	bryle
2	kończyna górna	B	twaróg ze śmietaną
3	gzik	C	ręka
4	okulary	D	zeszyt

Odpowiedzi:

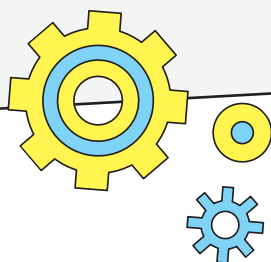
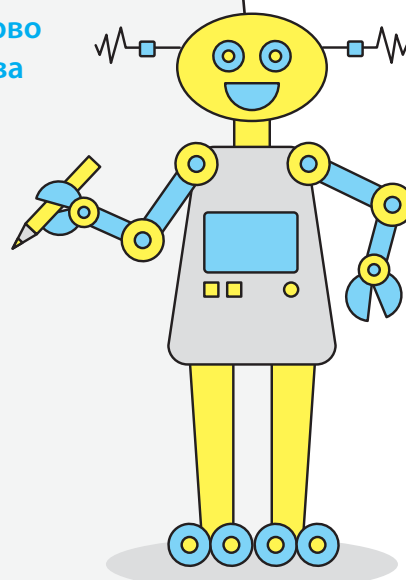
1	2	3	4
.....	C	.....	.....

Słowniczek Poli

alfabet
kolejność alfabetyczna
słownik
część mowy
odmienna część mowy
nieodmienna część mowy
wyraz odmienny
wyraz nieodmienny
odmiana wyrazu
rzeczownik
przymiotnik
liczebnik
zaimek
czasownik
przysłówek
przyimek
spójnik
partykuła
wykrzyknik

алфавіт
алфавітний порядок
словник
частина мови
відмінювана частина мови
невідмінювана частина мови
відмінюване слово
невідмінюване слово
відмінювання слова
іменник
прикметник
числівник
займенник
дієслово
прислівник
прийменник
сполучник
частка
вигук

2. ŚWIAT JEST PEŁEN RZECZY I SŁÓW!

Poznajemy rzeczownik
i jego zastępcę – zaimek rzeczowny

2. СВІТ ПОВЕН ПРЕДМЕТІВ І СЛІВ!
Вивчаємо іменник і його замітник
– займенник іменникового типу

Czy macie
bujną fantazję?
Przyda się
do kolejnego
zadania

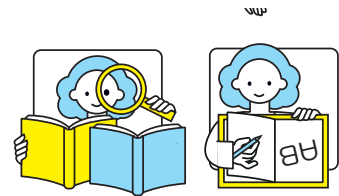
*Mam bujną fantazję,
wyobraźnię = umiem mówić
o czymś, czego nigdy
nie widziałam/łem lub czego
nikt nie widział.*

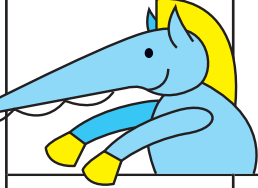
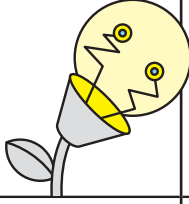

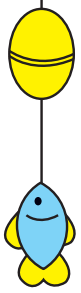
Zadanie 1.

Jesteś odkrywczynią / odkrywcą fantastycznej krainy. Nazwij tę krainę.

Jakie zwierzęta tam mieszkają? Jakie rośliny tam rosną? Podaj nazwy 2 zwierząt i 2 roślin. Opisz je.

Zwierzęta		Rośliny	
Nazwa	Opis	Nazwa	Opis
<p>Przykład: <i>ryboń</i></p> 	<p>Duże zwierzę lądowe. Żyje blisko wody. Przypomina konia z rybim pyskiem zakończonym wędką. Zamiast ogona ma płetwę. Lubi jeść małe ryby. Żyje około 30 lat.</p>	<p>Przykład: <i>halogennik</i></p> 	<p>Mała roślina polna. Ma kształt żarówki halogenowej. Na cienkiej, srebrnej łodyżce jest umieszczony okrągły, srebrny kwiat. Lubi słońce. Nie lubi wody. W nocy świeci.</p>
....	....	....	....
....	....	....	....

Nazwa Twojej fantastycznej krainy:

.....

Zadanie 2.

Podkreśl nazwy zwierząt, które nazwał Adam.
Powiedz, jak wyglądają i co robią.

Adam dał imiona zwierzętom

Adam dał imiona zwierzętom
u progu czasu, u progu czasu
Adam dał imiona zwierzętom
u progu czasu, gdy powstał świat
Zobaczył **zwierza** w puszczy pośród skał
co **stąpał** zwinnie, wielką grzywę miał
a kiedy ryknął, w żyłach stygła krew
„O, ten niech **się zowie** lew”

Adam dał imiona zwierzętom...
Zobaczył zwierza, co **gnał** pośród pól
nie równał się z nim wiatr, nie miał się go ból
kopyta to jedyna była jego broń
„O, ten niech się zowie koń”

Adam dał imiona zwierzętom...
Zobaczył zwierza, co **się na łące pasł**
majestatycznie stał jak potężny **głaz**
miał rogi i potrafił **dobyć groźny ryk**
„O, ten niech się zowie byk”

Adam dał imiona zwierzętom...
Zobaczył zwierza, co po **błoniu** biegł
spoglądał mądrze i **wydawał głośny szczek**
i ciągle **węszył**, z potrzebą albo bez
„O, ten niech się zowie pies”

Adam dał imiona zwierzętom...
Zobaczył zwierza, co w błocie sobie żył
ogonek kręty miał, ryjem ziemię rył
i chrząkał, jakby zjadł palący pieprz
„O, ten niech się zowie **wieprz**”

Adam dał imiona zwierzętom...
Zobaczył zwierza bez łap i bez piór
bez szmeru pełzł ten **łuskowaty twór**
co niby zniknął, a był gdzieś obok wciąż...

Piosenki możesz posłuchać tutaj:
www.youtube.com/watch?v=NUCTJIMUAXE

u progu czasu = na początku świata
zwierz = zwierzę, zwierzak
stąpać = iść, poruszać się
gnać = bardzo szybko biec, pędzić
niech się zowie = niech się nazywa
nie miał się go ból
= nigdy nic go nie bolało, nie czuł bólu

się na łące pasł = był na łące i jadł trawę
głaz = bardzo duży kamień
dobyć głośny ryk = ryknąć bardzo głośno,
dać głośny dźwięk
błonie = szeroka, duża łąka
wydawać głośny szczek = głośno szczekał
węszył = wąchał zapachy

wieprz = świnia
bez szmeru = cicho, bez hałasu
pełzł, pełzać = tak porusza się wąż
łuskowaty twór = stwór, zwierzę, które
ma na sobie łuski, twarde płytki

Adam dał imiona zwierzętom, autor oryginalnego tekstu: Bob Dylan („Man gave names to all the animals”), autor polskiego tekstu: Filip Łobodziński, utwór wykonywany przez Zespół Reprezentacyjny; Tekst pochodzi z Cyfrowej Biblioteki Polskiej Piosenki: https://bibliotekapiosenki.pl/utwory/Adam_dal_imiona_zwierzetom/tekst [dostęp: 10.09.2023]

Trzecia opowieść Poli o języku.

Osoby, z którymi się spotykamy, zwierzęta, rośliny, rzeczy, które nas otaczają, miejsca, w których jesteśmy — wszystko to ma swoje nazwy. Nazwy te zostały ustalone w bardzo dawnych czasach, gdy powstawał język, i są umowne (konwencjonalne): wyraz dom nie jest podobny do budynku, w którym mieszkamy. Konwencjonalne związki między wyrazami a tym, co w naszym świecie nazywają, poznajemy jako małe dzieci, gdy uczymy się mówić. Rodzice, bliscy, nauczyciele i inni ludzie odkrywają przed nami świat słów i rzeczy.

Co to jest? *To jest dom, To jest jabłko, To samochód, a to pociąg, Tu pies, a tam kot.*

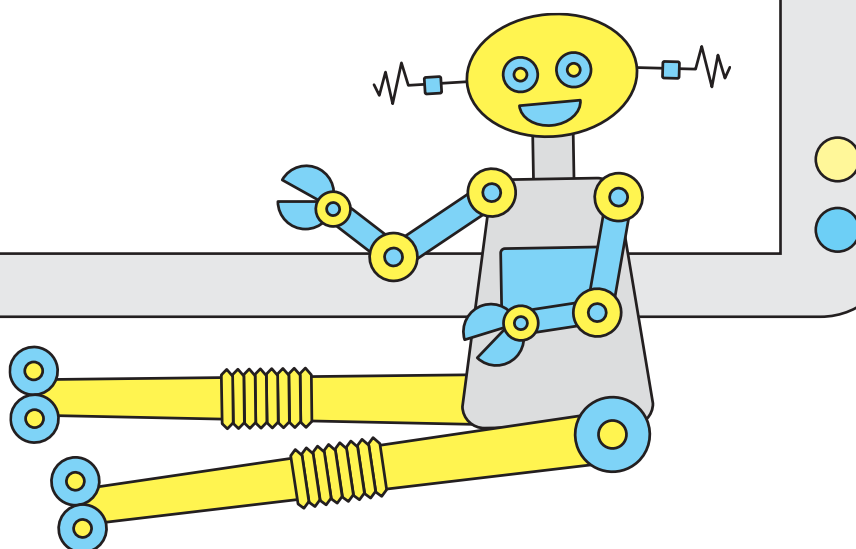
Kto to jest? *To jest babcia, To jest dziadek. To jest brat. To jest siostra.*

Kolejny raz odkrywamy świat słów i rzeczy, gdy uczymy się innego języka:

Що це? *Це дом. Це помідор. Це телефон. Це риба.*

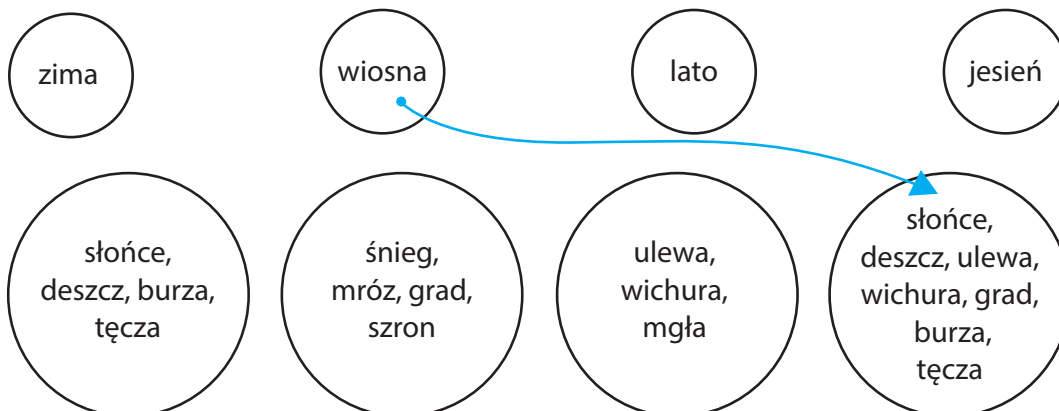
Хто це? *Це мама. Це дідусь. Це тітка. Це жінка.*

Wyrazami, którymi nazywamy świat, który jest wokół nas, są rzeczowniki. O rzeczowniki możemy zapytać pytaniami: Co to jest? (o zwierzęta, rośliny, miejsca, rzeczy, zjawiska), Kto to jest? (o ludzi).

Zadanie 3.

Połącz nazwy pór roku ze zjawiskami atmosferycznymi. Jaką porę roku lubisz najbardziej? Dlaczego?

Zadanie 4.

Połącz nazwy zjawisk przyrodniczych z ich opisami.

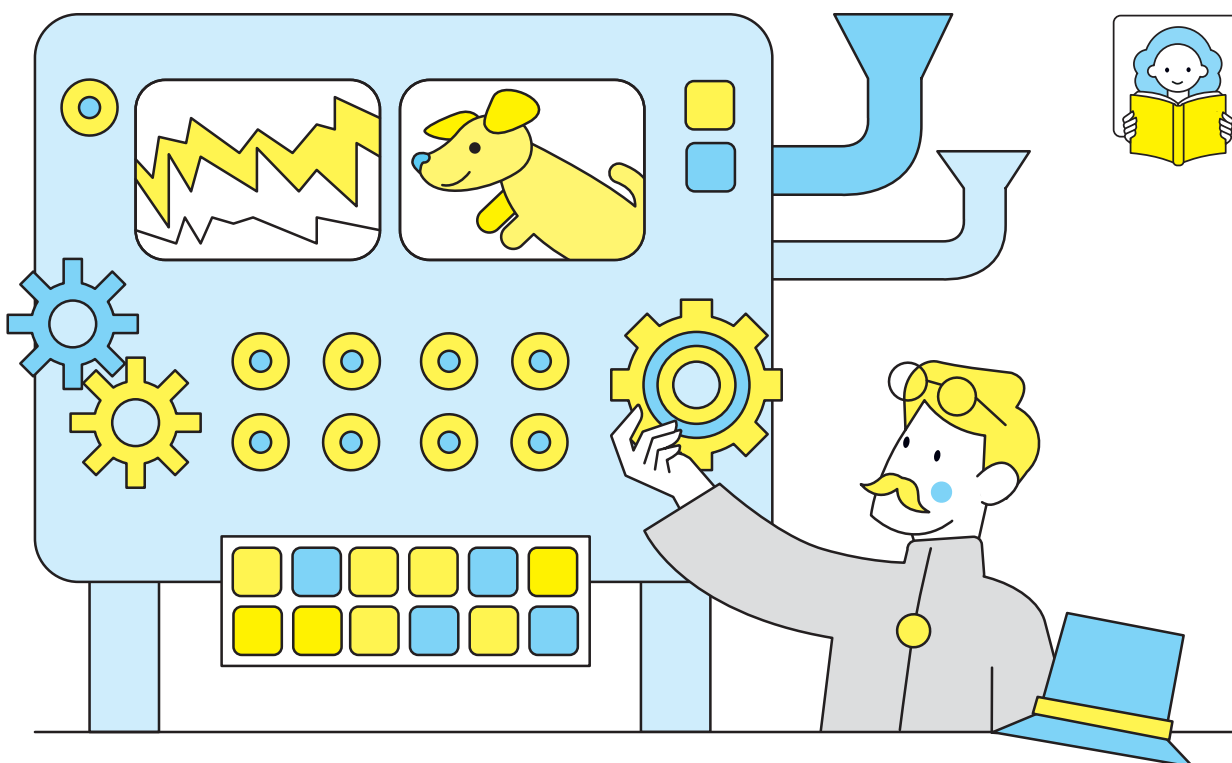

1	mgła	A	To opad atmosferyczny w postaci bryłek lodu. Może uszkodzić rośliny i przedmioty, na przykład samochody.
2	tęcza	B	To intensywny opad deszczu połączony z błyskawicami i piorunami.
3	burza	C	Wygląda jak świecące, mieniące się wieloma kolorami zasłony przemieszczające się na niebie.
4	grad	D	To małe krople wody zawieszony w powietrzu. Może być gęsta i ograniczać widoczność.
5	wichura	E	Ma siedem kolorów. Jest to zjawisko optyczne, które powstaje, gdy promienie słoneczne się rozszczepiają lub załamują, gdy przechodzą przez krople wody.
6	zorca polarna	F	To bardzo silny wiatr. Może powodować duże zniszczenia.

Odpowiedzi:

1	2	3	4	5	6
.....	.....	.....	.....	.....	C.....

– Maju, Wiktorio, Artemie, Patryku, popatrzcie. W tej części słownika pracujemy z rzeczownikami. Opisujemy ich znaczenie i jak się odmieniają. Pamiętajcie, co to znaczy, że wyraz jest odmienny?

– Tak! Ma w zdaniach różne formy, ale znaczy to samo, na przykład: *Pies idzie na spacer, Nie mam psa, Dałam jedzenie psu, Wykąpie psa, Opiekuję się psem, Opowiadam o psie.*

– Świetnie, Patryku! Pies, psa, psu, psa, psem, psie to formy odmiany rzeczownika PIES. W słowniku piszemy też, czy wyraz jest stary czy nowy. Tworzymy także dużą bazę danych, w której są przykłady użycia rzeczowników w zdaniach. Są to zdania z książek, filmów, gazet, blogów, a także z rozmów ludzi na ulicy.

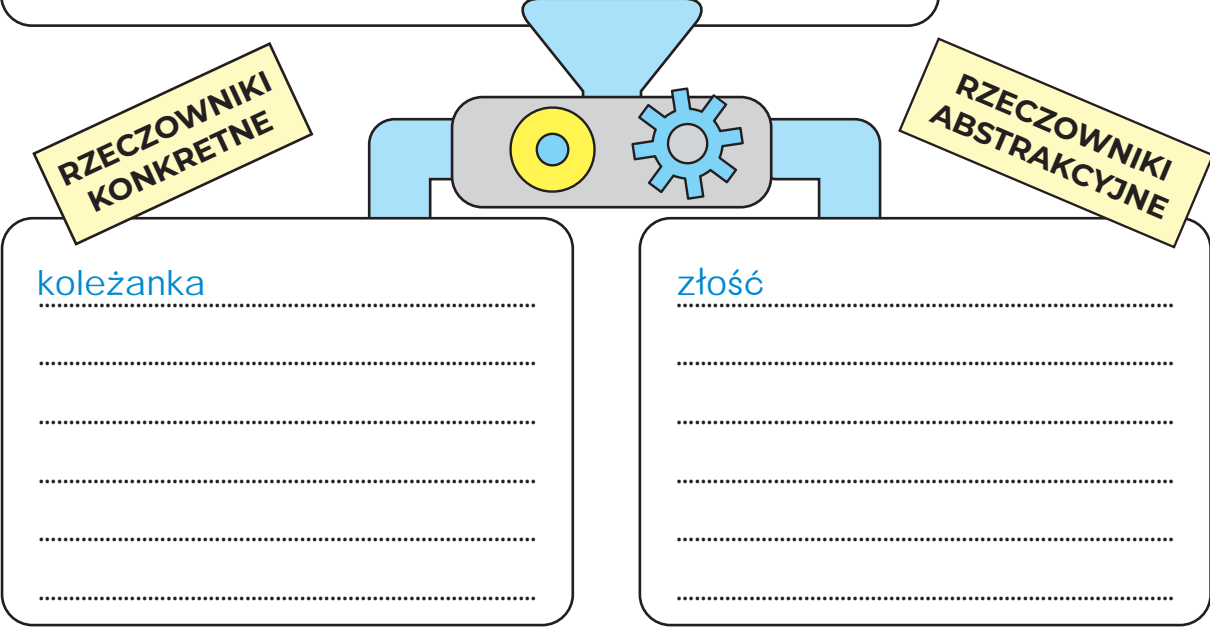
– Panie Słowniku, a dlaczego rzeczowniki na półkach z prawej strony mają obok nazw zdjęcia, a te z lewej strony nie mają zdjęć?

– Z prawej strony są **rzeczowniki konkretne**. To nazwy osób, zwierząt, roślin, miejsc, rzeczy, które możemy zobaczyć, usłyszeć, dotknąć, zmierzyć lub zważyć. Z lewej strony są **rzeczowniki abstrakcyjne**, czyli takie, których nie można zobaczyć, poznać naszymi zmysłami. Czy można zobaczyć złość lub namalować przyjaźń? To są nazwy pojęć. Oj, widzę, że mamy awarię. Pomieszały nam się rzeczowniki konkretne z abstrakcyjnymi. Moi Drodzy, pomóżcie je nam podzielić (posortować)..

Zadanie 5.
Podziel rzeczowniki na konkretne i abstrakcyjne.

koleżanka, złość, brat, plecak, miłość, ciastko, burza, gniew,
 zabawka, klasa, smutek, prawda, klucz, kłamstwo, sałata,
 brzoza, serce, odwaga, pociąg, radość, komórka, lęk, przyjaźń

Zadanie 6.
Uzupełnij tabelę.

Państwo	Miasto	Roślina	Zwierzę	Rzeka	Imię	Zawód
.....	.....	kaktus	.....	.....	.....	kucharz
Polska	.....	papryka	.....	.....	Pola	.....
.....	.....	.....	.....	San	.....	.....
.....	Radom	.....	rekin	.....	.....	.....
Ukraina	.....	.....	.....	.....	.....	urzędnik
.....	.....	dynia	.....	Dniepr	.....	.....
.....	Warszawa	.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	foka	.....	Fiona	.....

– Zobaczcie, że są takie rzeczowniki, które zapisujemy od wielkiej litery. Nazywamy je **rzeczownikami własnymi**. Wyróżniają coś jednostkowego, czyli to, co jest związane z jedną osobą, rzeczą. Rzeczownikami własnymi są nazwy miejscowości, państw, obiektów geograficznych, instytucji, imiona, nazwiska, np. *Polska, Kraków, Tatry, Wisła, Kowalski, Szkoła Podstawowa nr 10 w Toruniu*.

Rzeczowniki, które nie są związane z jedną osobą, rzeczą, ale nazywają wiele obiektów o określonych cechach, np. *budynek, las, miasto, marchew, lis, tramwaj*, nazywamy **rzeczownikami pospolitymi**.

Nazwy krajów (państw), regionów geograficznych, miast piszemy od wielkiej litery. Nazwy województw zapisujemy od małej litery.

Zadanie 7. Wpisz dobrą literę.

Największym miastem w (P/p) .....olsce jest (W/w) .....arszawa, stolica kraju i województwa (M/m) .....azowieckiego. W stolicy kraju mieszka ponad półtora miliona osób. Drugie co do wielkości miasto w (P/p) .....olsce jest położone w (M/m) .....ałopolsce.

To (K/k) .....raków. Jest w nim dużo starych, zabytkowych (B/b) .....udyneków, na przykład Zamek Królewski na Wawelu. Przez oba miasta przepływa największa (P/p) .....olska rzeka – (W/w) .....iśla.

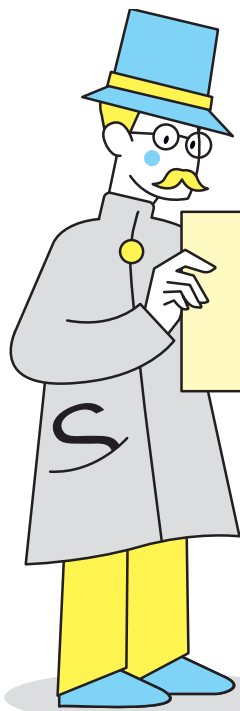
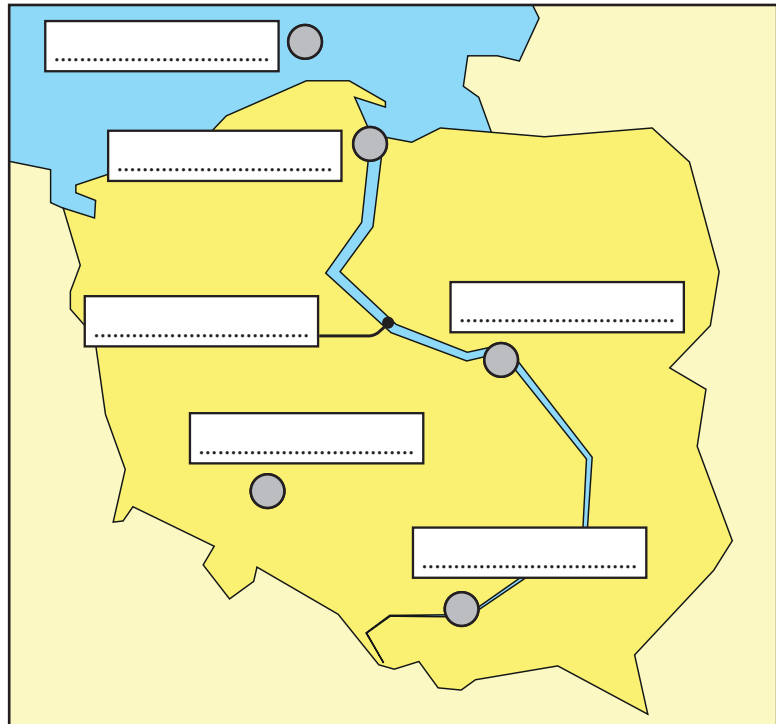
Inne duże ośrodki miejskie w (P/p) .....olsce to (P/p) .....oznań, (W/w) .....roclaw, (Ł/ł) .....ódź i (T/t) .....rójmiasto, czyli trzy miasta: (G/g) .....dańsk, (G/g) .....dynia i (S/s) .....opot, które są położone nad (B/b) .....ałykiem. Kolejna duża aglomeracja miejska leży na (Ś/ś) .....ląsku, w województwie (Ś/ś) .....ląskim. Tworzą ją (K/k) .....atowice, (G/g) .....liwice, (Z/z) .....abrze, (B/b) .....ytom i inne sąsiadujące ze sobą (Ś/ś) .....ląskie miasta.

Zadanie 8.

Wpisz dobrą literę do wyrazów w ramce.
Powstałe nazwy wpisz na mapę.

T/t .....rójmiasto,
W/w .....arszawa,
K/k .....raków,
W/w .....roclaw,
W/w .....isła,
B/b .....ałyk

ZAIMEK

Rzeczownik dawniej był nazywany imieniem.
Zaimek jest wyrazem używanym **ZA IMIĘ**.

– Hurra! Babka od polaka jest chora. Nie będzie lekcji!

– Nie ciesz się, mamy zastępstwo.

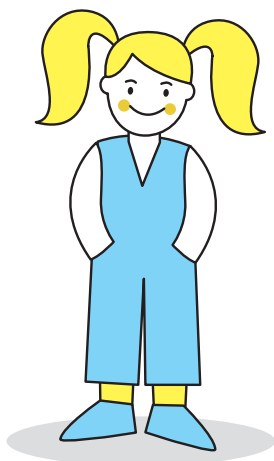
– ???

– Facet od histy przyjdzie. O, już idzie...

W tym miejscu laboratorium zastępujemy rzeczowniki zaimkami rzeczownikami. Kiedy nie chcemy powtarzać tych samych wyrazów, możemy je zastąpić krótkimi wyrazami o tej samej funkcji. To tak, jakby nauczyciel historii zastępował chorą panią od polskiego. Przychodźcie na lekcję, a do klasy zamiast pani Ani wchodzi pan Jacek i prowadzi z wami polski.

Zamiast rzeczowników *Kasia, dziewczynka, uczennica, koleżanka* możecie powiedzieć *ona*. Rzeczowniki *Szymon, chłopiec, uczeń, kolega* zastępuje zaimek rzeczowny *on*, a zaimek *ono* może zająć miejsce rzeczowników *dziecko, maleństwo, szczenię*. *On, ona, ono, oni, one, ja, ty, my, wy* to zaimki wskazujące konkretne osoby, które ze sobą rozmawiają, o których mówimy:

Kasia jest najlepszą matematyczką w szkole.
Ona jest uczennicą naszej klasy.
Siedzę z **nią** w jednej ławce.

Szymon jest najlepszym matematykiem w szkole.
On jest uczniem naszej klasy.
Siedzę z **nim** w jednej ławce.

Gdy nie wskazujemy określonej osoby, możemy powiedzieć *kto* lub *ktoś*. Gdy wskazujemy rzecz, mówimy *co*, *coś*. Zaimki *kto* i *co* są nam potrzebne, gdy pytamy: *Kto zmaże tablicę?, Co jest dzisiaj na obiad?*

Jeśli nie było osoby, która coś zrobiła, gdzieś była, możemy powiedzieć, że *nikt* nie przyszedł, *nikt* nie zrobił zadania domowego. Gdy nie ma rzeczy, o której mówimy, używamy zaimka *nic* – *nic* się nie stało, nie było *nic* do jedzenia.

ktoś przyszedł – **nikt nie** przyszedł
coś spadło ze stołu – **nic nie** spadło ze stołu

Zadanie 9.
Wstaw zaimki w dobre miejsca.

ciebie, nas, wami, jej, ci, was, mnie, ją, mną,
 niej, tobie, jego, mi, jemu, nim, nami, nam, wam

JA mi
 .....
 .....
 .....

TY ci
 .....
 .....
 .....

ON
 .....
 .....
 .....

ONA
 .....
 .....
 .....

MY
 .....
 .....
 .....

WY
 .....
 .....
 .....

Zadanie 10.
Wstaw zaimki w dobre miejsca.

kimś, jej, nikt, czymś, nią, im, mną, nic, ktoś, ją, coś, nią

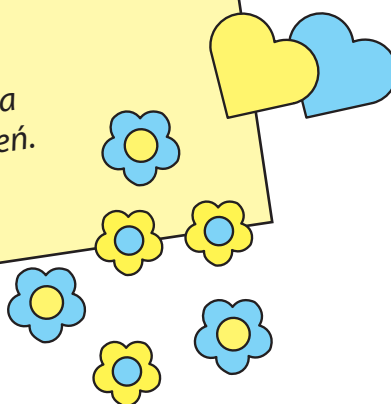
Był mroźny, zimowy wieczór. Zuza siedziała otulona kocem na kanapie i oglądała film. Poza .....⁰ nikogo nie było w domu. Rodzice pojechali w odwiedziny do cioci Basi i wujka Mariusza. Mieli .....¹ w .....² pomoc. Paweł, starszy brat Zuzy, wyjechał z .....³ znajomym na weekend na narty. Zuza nie pojechała do cioci, bo trochę bolało .....⁴ gardło i mama pozwoliła .....⁵ zostać w domu, by się nie rozchorowała. Nagle w przedpokoju zadzwonił dzwonek, potem .....⁶ zapukał do drzwi. Nieco zdziwiona i trochę przestraszona Zuza podeszła do drzwi. Spojrzała przez wizjer, ale za drzwiami .....⁷ się nie działo, ...⁸ nie stał. Dziewczynka nieśmiało otworzyła drzwi. A jednak na progu .....⁹ było. Na wycieraczkę leżał mały, zziębnięty kotek. Patrzył na .....¹⁰ swoimi wielkimi oczkami, jakby chciał powiedzieć: „Zaopiekuj się .....¹¹!”

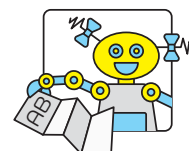
– Kup tę grę, jeśli **ci** się podoba.
Tobie się ona podoba, a **mnie** nie.
Niestety, nie podoba **mi** się.

– Dzisiaj jestem u mamy.
Do **ciebie** przyjadę jutro.
Tak, odwiedzę **cię** jutro.

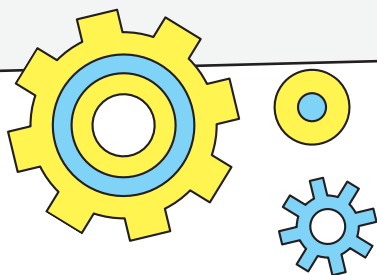
Z okazji urodzin
życzę **Ci** szczęścia
i spełnienia marzeń.

Słowniczek Poli

rzeczownik	іменник
rzeczownik konkretny	конкретний іменник
rzeczownik abstrakcyjny	абстрактний іменник
rzeczownik pospolity	іменник – загальна назва
rzeczownik własny	іменник – власна назва
zaimek	займенник
zaimek rzeczowny	займенник іменникового типу

3. PRZYMIOTNIK – NAJLEPSZY PRZYJACIEL RZECZOWNIKA

Poznajemy przymiotnik i zaimek przymiotny

3. ПРИКМЕТНИК – НАЙКРАЩИЙ ДРУГ ІМЕННИКА

Вивчаємо прикметник та займенник прикметникового типу

Jaki? Jaka? Jakie?
PRZYMIOTNIK

ŁADNY DŁUGI MAŁY
PIĘKNY SZYBKI WOLNY
WESOŁY NUDNY SMUTNY
BRZYDKI ZIMNY CIEKAWY
ELEKTRYCZNY BOGATY
SZKOLNY INTERESUJĄCY
SPOKOJNY CIEPŁY GORĄCY
DESZCZOWY SŁONECZNY

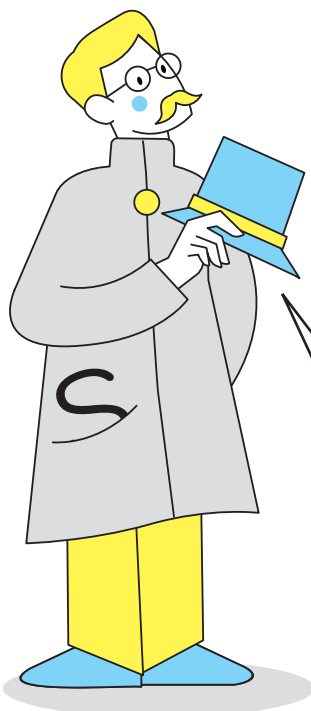
Kto? Co?
RZECZOWNIK

OSOBA DZIĘĆ
DOM MIASTO PIES
KSIĄŻKA SZKOŁA
AUTOBUS ROWER
HULAJNOGA KOMPUTER
LAPTOP KOMÓRKA

Jaki? Jaka? Jakie?
Czyj? Czyja? Czyje?
Zaimek
PRZYMIOTNY

TEN TAKI
MÓJ TWÓJ SWÓJ
NASZ WASZ

UWAGA!
Trwa określanie
rzeczownika

nowy autobus szkolny
nasza piękna
szkoła podstawowa
szybka hulajnoga
elektryczna
mój ładny rower

Przed nami maszyna
budująca połączenia
rzeczownika z przymiotnikiem
i zaimkiem przymiotnym.

Twoje przykłady:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

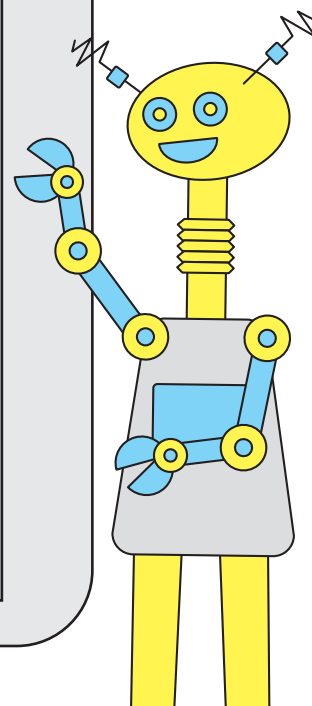
.....

Czwarta opowieść Poli o języku

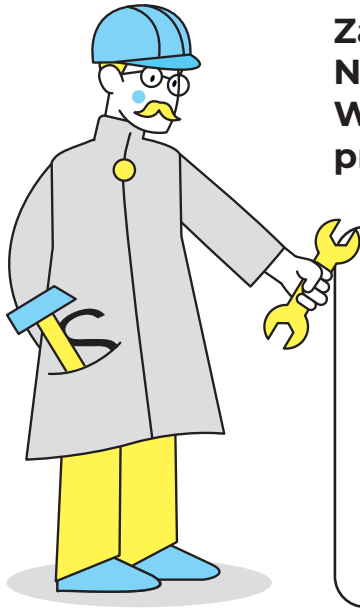

Jak już wiecie, rzeczowniki są ważne, bo nazywają osoby, z którymi się spotykamy, zwierzęta, rośliny, rzeczy, które nas otaczają, miejsca, w których jesteśmy. Rzeczowniki nie mówią nam, jakie one są, a przecież nie są takie same. **Osoba** może być *wysoka, niska, wesoła, smutna*, *dzień jest długi, krótki, deszczowy, słoneczny, letni, zimowy*, *morze – zimne, ciepłe, spokojne, wzburzone*, a *komputer – wolny, szybki, stary, nowy*. **Przymiotnik określa rzeczownik**. Mówi o jego kolorze (*biały, czarny, niebieski, zielony, czerwony*), wielkości (*duży, mały, mały, wielki, ogromny*), ciężarze (*ciężki, lekki*) i innych cechach (*brudny, wesoły, ciekawy*) lub o relacjach z innymi rzeczownikami, np. *drewniany = z drewna, deszczowy = z deszczem, zimowy = jest w zimie, trójkątny = jak trójkąt*.

Dodaję przymiotnik, żeby kogoś lub coś ocenić, czyli powiedzieć, że jest dobre, podoba mi się (+) lub jest złe, nie podoba mi się (-).

+	-
<i>ciekawym film</i>	<i>nudnym film</i>
<i>smacznym obiadem</i>	<i>niesmacznym obiadem</i>
<i>pięknym zdjęciem</i>	<i>brzydkim zdjęciem</i>
Twoje przykłady	
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Zadanie 1.
Nasza maszyna miała awarię.
Wyprodukowała kilka niedobrych
przykładów. Napraw je!

zimny woda, wysokie drzewo,
nowoczesny komputer, niebieski sukienka,
mała dziecko, brązowa podłoga, żółta cytryna,
gorący lato, kolorowe ptaki, wielka problem,
chorzy psy, odważny strażak, miła lekarka,
świetny pomysł, trudna zadanie,
czerwona krzesło, nowa przygoda

Tak jest dobrze:

zimna woda

.....

.....

.....

.....

.....

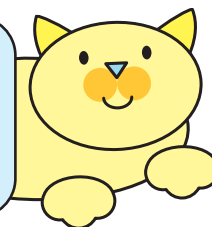
.....

.....

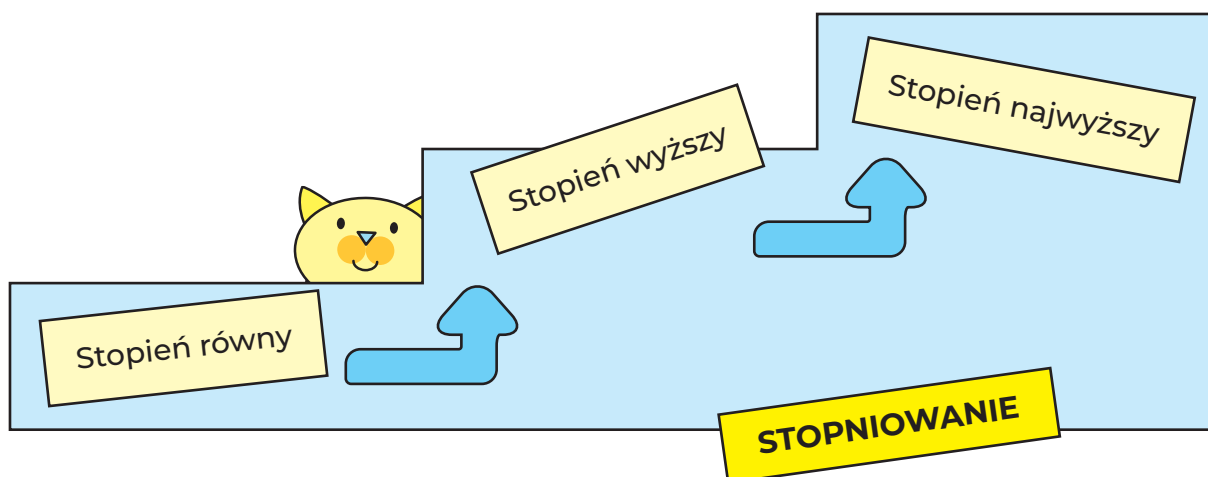
– Dlaczego te przykłady były niedobre?

– Maju, przymiotnik jest wielkim przyjacielem rzeczownika. Dlatego zawsze się z nim zgadza. Ma taką samą odmianę jak rzeczownik.

ten mój malutki, puszysty kot
ta moja malutka, puszysta kotka
to moje malutkie, puszyste zwierzątko

Więcej o odmianie rzeczowników i przymiotników powie Wam pani Deklinacja.
Zajrzyjcie do „Fleksolandii”, drugiej części „Językolandii”.

– Panie Słowniku, do czego służą te schody?

– Tutaj, Wiktorio, dodajemy przymiotnikom mocy – siły. Przymiotniki stają się silniejsze, intensywniejsze – jak po zjedzeniu witamin. Trochę zmieniamy ich formę i już! To się nazywa **stopniowanie**.

ciekawy → **ciekaw-** + **-szy** = **ciekaw**szy   **ciekaw**szy + **naj-** = **najciekaw**szy

Stopień równy		Stopień wyższy		Stopień najwyższy
<i>ciekaw</i> y	-szy-	<i>ciekaw</i> szy	naj-	<i>najciekaw</i> szy
<i>słaby</i>		<i>słabszy</i>		<i>najsłabszy</i>
<i>chudy</i>		<i>chudszy</i>		<i>najchudszy</i>
<i>miły</i>		<i>milszy</i>		<i>najmilszy</i>
<i>jasny</i>	-ejszy-	<i>jaśn</i> iejszy	naj-	<i>najjaśn</i> iejszy
<i>ciepły</i>		<i>cieplejszy</i>		<i>najcieplejszy</i>
<i>łatwy</i>		<i>łatw</i> iejszy		<i>najłatw</i> iejszy
<i>dawny</i>		<i>dawn</i> iejszy		<i>najdawn</i> iejszy

UWAGA!

dobry – *lepszy* – *najlepszy*
zły – *gorszy* – *najgorszy*
duży – *większy* – *największy*

Zadanie 2.
Podkreśl przymiotniki.

Himalaje to najwyższe góry świata.

Słowo „Himalaje” oznacza ‘dom śniegu’.

To dobra nazwa dla tych ogromnych, ośnieżonych gór.

Himalaje są tak wysokie, że nazywa się je „dachem świata”. Na strzelistych szczytach Himalajów jest bardzo zimno. Okrywa je gruba warstwa śniegu i lodu, który nigdy nie topnieje. Im wyżej się wspinamy, tym robi się zimniej. Dlatego zwierzęta żyjące w wysokich górach, na przykład kozice, lamy i jaki, mają grubą sierść. Chroni je przed chłodem.

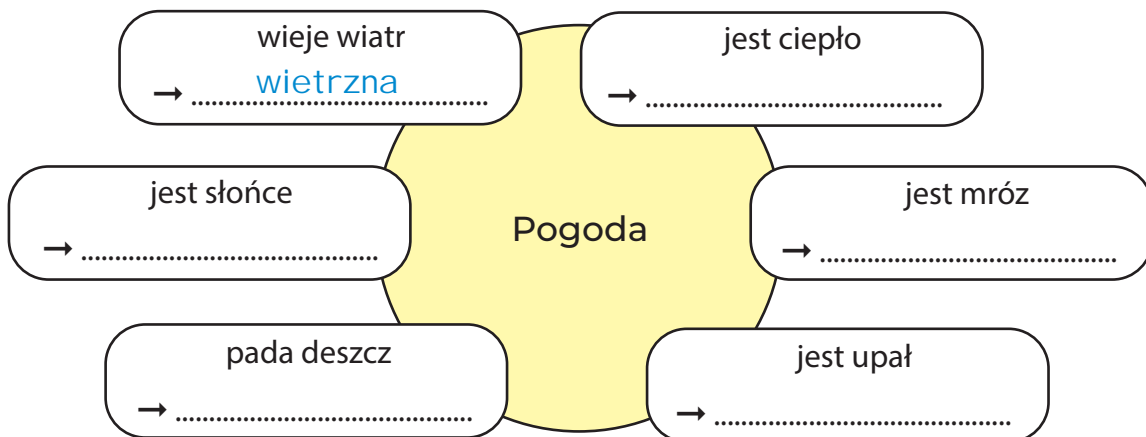
[na podstawie: Anita Ganeri, *Wieje wiatr i inne pytania na temat naszej planety*, Warszawa, s. 8-9]

Zadanie 3.
Dopisz rzeczowniki.

biały	..... <u>śnieg</u>	fioletowa	.....
zielone	.....	czarny	.....
czerwona	.....	niebieskie	.....
żółty	.....	granatowa	.....
pomarańczowa	.....	różowa	.....

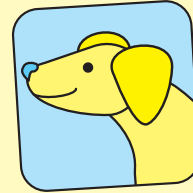
Zadanie 4.
Jaka jest pogoda? Dopisz przymiotniki.

Zadanie 5.
Wpisz przymiotnik w dobrym miejscu.

wysoka, młody, Centralnym, uczciwego, krótkie,
 handlowym, brązową, Pięknej, niemiecki

OGŁOSZENIE

Zaginął .....⁰ młody .....¹ pies rasy wyżeł .....¹.
 Ostatni raz widziano go na ulicy .....²,
 między Dworcem .....³ a centrum
 .....⁴. Wabi się Baks. Pies jest łagodny,
 ma .....⁵ łapki i .....⁶ sierść.
 Na .....⁷ znalazcę czeka .....⁸ nagroda.

Zadanie 6.
Znajdź 10 zaimków przymiotnych.

r	r	v	m	o	j	e	g	o	q	z	b	n	m
f	j	b	n	u	p	p	i	q	h	q	t	h	q
t	w	o	j	ą	q	s	w	ó	j	a	e	h	i
l	p	s	s	e	z	n	j	j	e	a	n	m	p
j	t	q	d	t	a	w	e	a	g	s	d	l	o
k	a	s	d	o	a	a	e	k	h	t	e	g	o
k	k	x	g	b	z	s	r	i	k	e	r	q	x
l	i	x	m	i	c	z	r	u	n	a	s	z	e
m	h	x	z	e	v	a	r	a	e	d	a	q	x

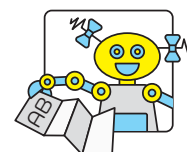
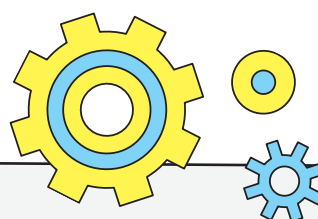

Zadanie 7. Ułóż zdania według wzoru.

wysoki	Góra Kościuszki w Australii 2230 m	Mont Blanc w Europie 4810 m	Mount Everest w Azji 8848 m
Góra Kościuszki w Australii jest <u>wysoka</u> . Mont Blanc w Europie jest od niej <u>wyższy</u> . <u>Najwyższy</u> jest Mount Everest w Azji.			
duży	Wrocław 675 079 mieszkańców	Kraków 803 283 mieszkańców	Warszawa 1 861 975
....			
mały	Liechtenstein powierzchnia 160 km ²	Monako powierzchnia 2 km ²	Watykan powierzchnia 0,44 km ²
....			

Słowniczek Poli

przymiotnik
zaimek przymiotny
stopniowanie
stopień równy
stopień wyższy
stopień najwyższy

прикметник
займенник прикметникового типу
ступені порівняння
початкова форма (прикметника)
вищий ступінь порівняння
найвищий ступінь порівняння

4. WSZYSTKO DA SIĘ POLICZYĆ! Poznajemy liczebnik i zaimek liczebny

4. УСЕ МОЖНА ПОРАХУВАТИ! Вивчаємо числівник і займенник числівникового типу

LICZEBNIK I ZAIMEK LICZEBNY

wpisz kod

Ile jest dni w tygodniu?

Ile jest miesięcy w roku?

.....
dni

.....
miesiący

Ile godzin trwa doba?

.....
godziny

.....
minut

Ile dni ma kwiecień?

.....
dni

Ile minut trwa lekcja w szkole?

Żeby wejść do kolejnego laboratorium, musicie odpowiedzieć na proste pytania. Odpowiedź wpiszcie cyframi.

– W odpowiedziach na te pytania użyliście liczb. Zapisaliście je za pomocą cyfr. Liczby mogą być zapisywane także słownie – pojedynczymi wyrazami:

1 – jeden, 2 – dwa, 3 – trzy, 4 – cztery, 5 – pięć,

6 – sześć, 7 – siedem, 8 – osiem, 9 – dziewięć, 10 – dziesięć

lub za pomocą kilku wyrazów (kombinacjami wyrazów pojedynczych):

21 – dwadzieścia jeden, 121 – sto dwadzieścia jeden,

1 221 – tysiąc dwieście dwadzieścia jeden,

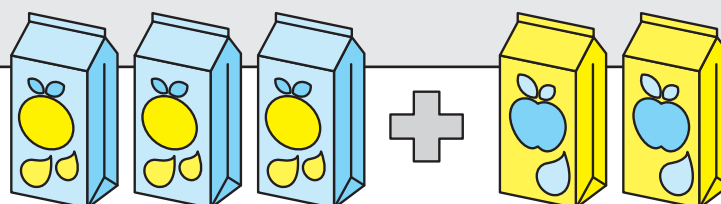
12 221 – dwanaście tysięcy dwieście dwadzieścia jeden.

Wyrazy, które oznaczają liczby, to **liczebniki**. Pojedyncze wyrazy to **liczebniki proste**, kilka wyrazów odpowiadających liczbie nazywamy **liczebnikiem złożonym**.
 Polu, proszę powiedz nam coś więcej o liczebnikach.

Na pytanie **ile?** odpowiadamy **liczebnikiem głównym**. Liczebniki główne są bardzo potrzebne. Używamy ich do liczenia i przekazywania informacji o liczbie tego, co policzyliśmy:

Ile masz lat?	wiek	Mam dziesięć lat. Mam dwanaście lat.
Ile kosztuje woda niegazowana?	cena	Mała butelka kosztuje dwa złote i dziesięć groszy.
Ile waży paczka?	waga	Paczka waży trzy kilogramy.
Ile masz wzrostu?	wzrost	Sto czterdzieści sześć centymetrów.
Ile kartonów soku kupić?	ilość	Kup trzy kartony pomarańczowego i dwa kartony jabłkowego.
Ile godzin jechałaś nad morze?	ilość	Jechałam cztery godziny.
Ile jest dwadzieścia cztery plus siedemdziesiąt sześć?	działania	Sto.

Zadanie 1.

Czy znasz liczebniki główne od 11 do 100?
Wpisz brakujące wyrazy

11	jedenaście	30	.....dzieści
12	.....naście	40	.....dzieści
13	.....	50	pięćdziesiąt
14	.....	60	.....
15	piętnaście	70	.....
16	.....	80	.....
17	.....	90	dziewięćdziesiąt
18	.....	91	.....
19	.....	92	.....
20	dwadzieścia	95	.....
21	dwadzieścia jeden	99	.....
22	dwadzieścia dwa	100	sto

Zadanie 2.

Przeczytaj liczby zapisane słowami.
Uzupełnij zapis liczbami.

tysiąc dwieście trzynaście	12.....
pięćset dziewięćdziesiąt dziewięć	99
sześć tysięcy trzysta osiemdziesiąt dwa	6.....8.....
czterysta czterdzieści jeden	4.....1
dwa tysiące osiemset sześćdziesiąt sześć	2.....6.....

Zadanie 3.
Ile mierzą najdłuższe węże świata?
Przeczytaj tekst i wpisz informacje do tabeli.

Największe zwierzęta świata, dinozaury, mieszkały na naszej planecie wiele milionów lat temu. Każdy krok tych pradawnych gadów wprawiał ziemię w drgania. Wraz z końcem ich ery nie wyginęły jednak wszystkie olbrzymie gady. Niedługo po wymarciu dinozaurów pojawił się titanoboa – największy wąż w historii, który z łatwością zabijał nawet duże krokodyle. Mierzył około 15 metrów długości i mógł ważyć tonę. Współcześnie takie osobniki już nie występują. Zatem jaki jest największy wąż świata?

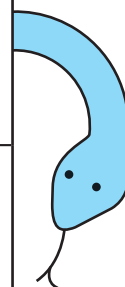
Zestawienie węży-gigantów otwiera bardzo jadowity tajpan australijski. Występuje na wyspie Nowa Gwinea i w Australii. Doskonale czuje się w środowisku trawiastym i suchych lasach, ale jego terytorium obejmuje też lasy tropikalne i wilgotne lasy monsunowe. Poluje na niewielkie ssaki i ptaki. Osiąga od 150 do 200 cm długości.

Kolejne miejsce zajmuje jeden z najdłuższych węży Australii – pyton oliwkowy. Poluje na gady i niewielkie ssaki. Jeden z gatunków tego pytona mierzy do 300 cm długości, długość drugiego przekracza 400 cm.

Boa dusiciel jest pięknie ubarwionym gadem. Zamieszkuje Amerykę Północną, Środkową i Południową. Nie jest bardzo groźny dla człowieka, dlatego że żywi się najczęściej małymi i średnimi ssakami. Dorosłe osobniki osiągają do 430 cm długości, przy czym warto podkreślić, że okazy hodowane w niewoli niezbyt często przekraczają 250 cm.

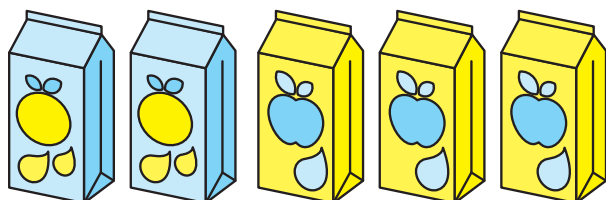
Tekst na podstawie: <https://www.national-geographic.pl/artukul/najdluzsze-weze-swiata-ile-mierza-te-niesamowite-gady>

Nazwa	Długość	Pożywienie	Środowisko życia
titanoboa			współcześnie nie żyje
boa dusiciel	430 cm na wolności, 250 cm w niewoli		
		niewielkie ssaki i ptaki	Nowa Gwinea, Australia, trawy, suche lasy, lasy tropikalne, monsunowe
			Australia

Na pytanie *który? która? które?* odpowiada **liczebnik porządkowy**. Liczebnik porządkowy mówi nam, jakie miejsce coś zajmuje w szeregu: *pierwszy, drugi, trzeci, czwarty, piąty*:

Szereg to pewna liczba osób lub rzeczy znajdujących się obok siebie, zwykle w linii prostej.

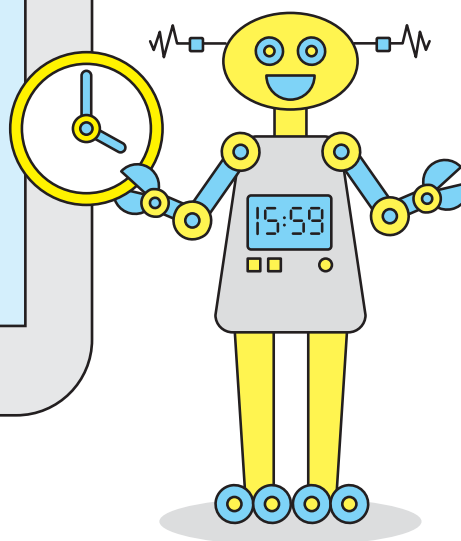
Liczebnika porządkowego używamy, gdy podajemy godzinę: *Która godzina? Ósma*, lub datę: *Który jest dzisiaj? Osiemnasty września*. Gdy nauczycielka lub nauczyciel mówi: „*Proszę otworzyć podręcznik na stronie pięćdziesiątej szóstej*”, także używa liczebnika porządkowego. *Która z kolei strona? dziesiąta, dwudziesta, pięćdziesiąta ósma, dziewięćdziesiąta szósta*.

12.10 → Jest dwunasty października.

16.00 → Godzina szesnasta.

Zapisz dzisiejszą datę i godzinę:

.....

Zadanie 4. Który to miesiąc w roku?

1) Styczeń to ..... pierwszy ..... miesiąc w roku.	7) Czerwiec to ..... miesiąc w roku.
2) Grudzień to ..... miesiąc w roku.	8) Październik to ..... miesiąc w roku.
3) Sierpień to ..... miesiąc w roku.	9) Luty to ..... miesiąc w roku.
4) Marzec to ..... miesiąc w roku.	10) Kwiecień to ..... miesiąc w roku.
5) Wrzesień to ..... miesiąc w roku.	11) Lipiec to ..... miesiąc w roku.
6) Maj to ..... miesiąc w roku.	12) Listopad to ..... miesiąc w roku.

Liczebniki porządkowe są wyrazami odmiernymi. Odmieniają się tak jak przymiotniki.

Który dzień, rok, chłopiec, kot, samochód?

Pierwszy, drugi, trzeci, czwarty, piąty...

Którego dnia, chłopca, kota, samochodu?

Pierwszego, drugiego, trzeciego, czwartego, piątego...

Które dziecko, zadanie? *Pierwsze, drugie, trzecie, czwarte, piąte...*

Którego dziecka, zadania?

Pierwszego, drugiego, trzeciego, czwartego, piątego...

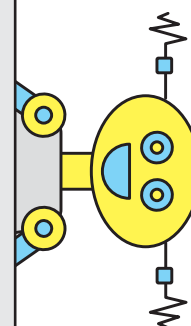
Która godzina, dziewczyna, kotka, klasa, strona?

Pierwsza, druga, trzecia, czwarta, piąta...

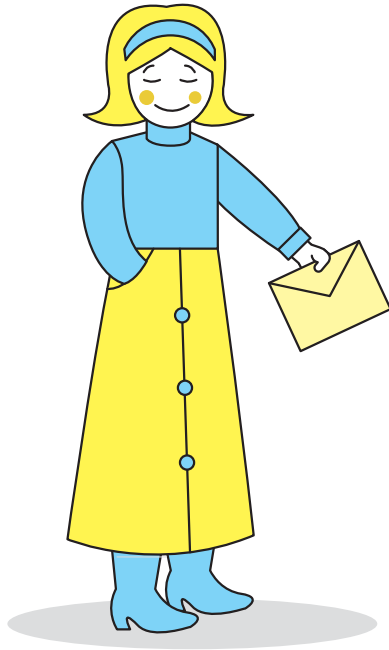
Której godziny, dziewczyny, kotki, klasy, strony?

Pierwszej, drugiej, trzeciej, czwartej, piątej...

Więcej o odmianie powie Wam pani Deklinacja, z którą spotkacie się we Fleksolandii!

Zadanie 5.
**Jak myślisz, dlaczego pani Kasia
była tajemnicza?**

Pani Kasia weszła do klasy uśmiechnięta.
– Moi drodzy – powiedziała – nasza klasa dostała **kilka** biletów do kina.
– A **ile**, proszę pani? – zapytała Kamila.
– Tyle, że starczy dla **iluz** osób.
– Ale dla **ilu** osób starczy biletów? Dla **kilku** czy dla **kilkunastu**? – dopytywał się Marek.
Pani Kasia wciąż tylko się uśmiechała.
Naprawdę była dziś bardzo tajemnicza.

kto? Kasia – **ona**
kto? Szymon – **on**
jaka? – wesoła – **taka**
jaki? – wesoły – **taki**

Zadanie 6.
**Czy pamiętacie, jak nazywają się
małe, krótkie wyrazy, które zastępują
rzeczowniki lub przymiotniki?**

Liczebnik także ma swojego zastępcę. To **zaimek liczebnny**. Przekazuje niedokładną, orientacyjną informację o liczbie tego, co liczymy:

tylu – *tyle*, *iluz* – *ileś*, *kilku* – *kilka*, *kilkunastu* – *kilkanaście*.

Zaimkiem liczebnym *ilu*? – *ile*? Pytamy o liczbę:

ile jest nauczycielek w szkole? ile jest psów na podwórku?

ile jest bramek na boisku? ile jest drzew w parku?

ilu jest nauczycieli w szkole? ilu jest piłkarzy na boisku?

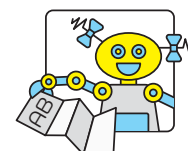

Zadanie 7.
Wpisz kilka lub kilku.

kilka.....	sióstr	.....	lekarzy	.....	szkół
kilku.....	biegaczy	.....	kanapek	.....	panów
.....	kotów	.....	rogali	.....	laptopów
.....	smartfonów	.....	lekarek	.....	braci
.....	pań	.....	wuefistów	.....	ptaków

Słowniczek Poli

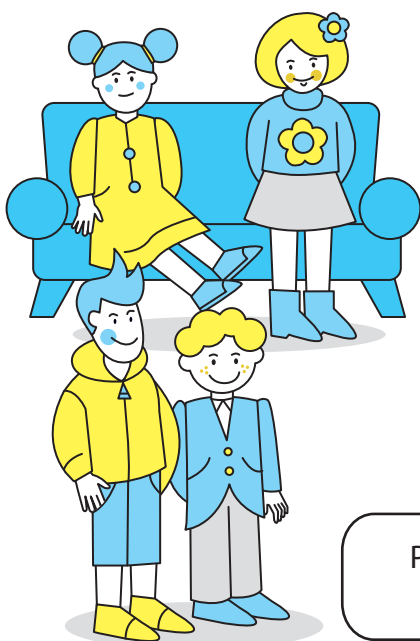

liczba	число
cyfra	цифра
liczebnik	числівник
liczebnik główny	власне кількісний числівник
liczebnik porządkowy	порядковий числівник
zaimek liczebnny	займенник числівникового типу
liczebnik prosty	простий числівник
liczebnik złożony	складений числівник

5. UWAGA! PRACUJĘ!

Poznajemy czasownik – najaktywniejszą część mowy

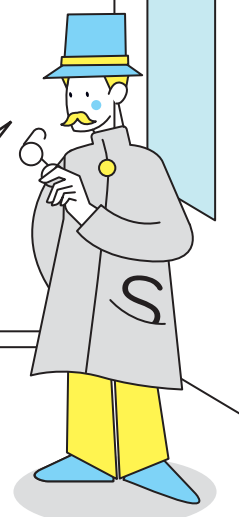
5. УВАГА!
Я ПРАЦЮЮ!
Вивчаємо дієслова
– найактивнішу
частину мови

CZASOWNIK

Moi Drodzy! Czas na poznanie czasownika!
Jesteśmy obok laboratorium, w którym nasi naukowcy gromadzą czasowniki, opisują je i poddają eksperymentom.

Przed wejściem do tej części słownika musicie zrobić proste zadania.

Zadanie 1.

Co tam robisz? Połącz nazwy miejsc z czynnościami.

przystanek autobusowy

kino   park

stadion piłkarski

basen   restauracja   apteka

centrum handlowe

dworzec kolejowy

lodowisko   szkoła

kupuję lekarstwa   oglądam film

wsiadam do pociągu

pływam   czekam na autobus

jem obiad   spaceruję z psem

jeżdżę na łyżwach

kibicuję drużynie piłkarskiej

uczę się   robię zakupy

Zadanie 2.

Powiedz:

Co robisz codziennie?

Co robisz raz w tygodniu?

Co robisz rzadko?

Co robisz często?

Czego nie robisz nigdy?

Codziennie się ubieram.

Raz w tygodniu trenuję dżudo.

Rzadko się nudzę.

Często ...

Nigdy nie ...

myję się   śpię   jem
kieruję tramwajem   przeglądam Instagram   czytam gazety
ubieram się   oglądam telewizję   słucham radia   gotuję obiad
trenuję   robię lekcje   wyprowadzam psa   myję naczynia
nudzę się   sprzątam pokój   spotykam się ze znajomymi

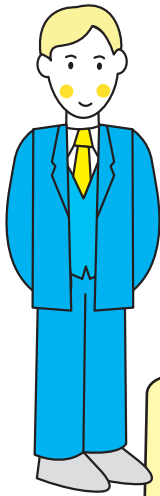
Twoje propozycje czasowników:

.....
.....
.....

Piąta opowieść Poli o języku

Poznaliście już rzeczowniki, przymiotniki i liczebniki. Rzeczowniki nazywają osoby, zwierzęta, rośliny, rzeczy, które nas otaczają i miejsca, w których jesteśmy. Przymiotniki nazywają, jakie one są, a liczebniki mówią, ile jest tych rzeczy i w jakiej są kolejności. Dzięki tym częściom mowy możemy na przykład opisać wygląd bohaterów książki. Pamiętajcie, jak wygląda Felix, bohater książki Rafała Kosika pt. „Felix, Net i Nika oraz Gang Niewidzialnych Ludzi”, w pierwszym dniu szkoły?

Felix Polon:

trzyznaście lat, szczupły, jasnowłosy, piwne oczy;
wygląd przeciętny; elegancki, ciemny garnitur, biała koszula

To jeszcze nie jest gotowa charakterystyka. Brakuje wyrazów, które elementy obrazka połączą w całość. Tymi wyrazami są **czasowniki**.

Felix Polon **był** trzynastoletnim, szczupłym, jasnowłosym chłopcem o piwnych oczach. **Wyglądał** w zasadzie przeciętnie. **Może** za wyjątkiem ubrania – dziś, z okazji rozpoczęcia roku szkolnego, **miał na sobie** elegancki, ciemny garnitur i białą koszulę.

Fragment z książki: R. Kosika, Felix, Net i Nika oraz Gang Niewidzialnych Ludzi, Warszawa 2004, s. 7.

Dodaliśmy czasowniki, dzięki którym luźne wyrazy połączyliśmy w **zdania**. Czasownik ma moc! Jest jak trener, który z pojedynczych zawodników robi zgrany zespół. Czasownik daje też tekstowi życie — ze statycznego opisu robi dynamiczne opowiadanie. Czasownikami nazywamy to, co się dzieje wokół nas, co było, co jest, co się może wydarzyć.

Zadanie 3.
Wstaw czasowniki w dobre miejsca.

rozległ się, zatrzymały się, chwycili, rzucili się,
rozległo się, trzymała, usiedli, usłyszeli, leżały

...Rozległ się⁰ dzwonek do drzwi, a kilka chwil później .....¹
kroki na schodach. Przyjaciele przerażeni .....² do kanapy,
.....³ na niej i .....⁴ pisma techniczne, które
.....⁵ na podłodze. Nika swoje .....⁶ do góry no-
gami. Kroki .....⁷ przed drzwiami i .....⁸ pukanie.

Fragment z książki: R. Kosika, Felix, Net i Nika oraz Gang Niewidzialnych Ludzi, Warszawa 2004, s. 370.

Zadanie 4.
Ułóż zdania.

odgłosy Z dobiegały gry
chłopców komputerowej sypialni

.....

.....

.....

całą zasady w Jola przez lekcję Pani
tłumaczyła obowiązujące szkole

.....

.....

.....

Pola ma głos:
Odmiana czasownika przez osobę, liczbę i rodzaj

Czasownik — podobnie jak rzeczownik przymiotnik i liczebnik — jest **odmienną częścią mowy**. Zmienia swoją formę w zdaniu. Nic jednak nie dzieje się bez przyczyny! Czasownik zmienia formę w jakimś celu.

Dostosowuje się do rzeczownika: od rzeczownika zależy **osoba**, **liczba** i **rodzaj** czasownika.

Felix (on) usłyszał kroki — Nika (ona) usłyszała kroki
— dziecko (ono) usłyszało kroki

przyjaciele (oni) usłyszeli kroki — przyjaciółki (one) usłyszały kroki

 ja usłyszałam kroki — ty usłyszałaś kroki
 ja usłyszałem kroki — ty usłyszałeś kroki

 my usłyszałyśmy kroki — wy usłyszałyście kroki
 my usłyszeliśmy kroki — wy usłyszeliście kroki

Zadanie 5. Wpisz zakończenia czasowników.

Następnego dnia obudzi...^{to}.....⁰ mnie ćwierkanie kwiatów i apetyczny zapach smażonych jajek. Pobiegłem do kuchni. Tatuś – przepasany fartuchem – krząta.....¹ się, przygotowując śniadanie. Przypomnia.....² sobie, że jest sobota i nie muszę iść do przedszkola. Mamusia już wyszła – zawsze rano jeździ.....³ na basen. Wspią.....⁴ się na palce – najwyżej jak mog.....⁵ – i pociągną.....⁶ tatusia za warkoczyk.

Śniadanie jedliśmy na werandzie. Było ciepłutko, a kwiaty, mokre po nocnym deszczu, lśni.....⁷ w słońcu wszystkimi kolorami. [...] Opowiedzia.....⁸, co się zdarzyło w przedszkolu.

– Nie wszyscy muszą być jednakowi – wrzuszy.....⁹ ramionami tatuś, kiedy skończy.....¹⁰. – A tobie też nie podoba się mój warkocz?

Fragment książki Anny Onichimowskiej pt. *Najwyższa góra świata*; cyt. za: *Nowe słowa na start!* 4, Nowa Era, Warszawa 2017, s. 126.

Zadanie 6.
Wpisz czasowniki.

osoba

Liczba pojedyncza						
ja	ja	ty	ty	on	ona	ono
łam	łam	łaś	łaś	ł	ła	ło
czytałam	.....	.....	.....	czytał	.....	.....
.....	odpoczywałem	odpoczywałaś	.....	.....	odpoczywała	.....
.....	.....	.....	pozdrawiałeś	.....	.....	pozdrawiało
.....	.....	spotkałaś	.....	spotkał	.....	.....
Rodzaj żeński	Rodzaj męski	Rodzaj żeński	Rodzaj męski	Rodzaj męski	Rodzaj żeński	Rodzaj nijaki

osoba

Liczba mnoga					
my	my	wy	wy	one	oni
łyśmy	liśmy	łyście	liście	ły	li
.....	czytaliśmy	.....	.....	czytały	.....
odpoczywaliśmy	.....	.....	.....	odpoczywały	odpoczywali
.....	pozdrawialiśmy	pozdrawialiście	.....	.....	.....
.....	.....	.....	spotkaliście	spotkały	.....
Rodzaj niemęsko-osobowy	Rodzaj męsko-osobowy	Rodzaj niemęsko-osobowy	Rodzaj męsko-osobowy	Rodzaj niemęsko-osobowy	Rodzaj męsko-osobowy

Pola ma głos: Odmiana czasownika przez czas

Nazwa czasownik ma związek z **czasem**.

Za pomocą czasownika możemy powiedzieć, że:

czasownik ma czas teraźniejszy

coś robimy **teraz**: robimy coś i mówimy, że robimy,
np. *jem śniadanie, robię wpis na Insta*,

czasownik ma czas przeszły

coś robiliśmy **wcześniej**: robiliśmy coś wcześniej,
mówimy o tym teraz, np. *wczoraj byłem w kinie,
latem odwiedziłem babcię*,

czasownik ma czas przyszły

coś zrobimy/ będziemy robili **później**: mówimy
o tym teraz, zrobimy/ będziemy robili później,
np. *kupię prezent, zadzwonię do Anki, będę
się uczył do sprawdzianu, będziemy czytać lekturę*.

np. = na przykład

określenia czasu

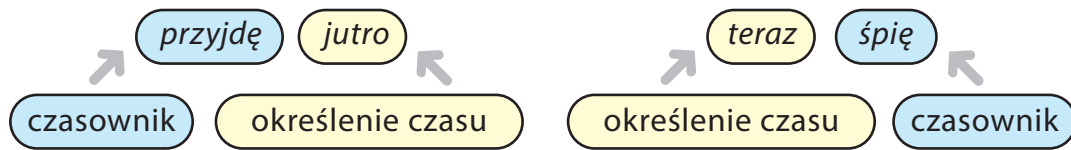
wcześniej	teraz	później
wczoraj przed chwilą przed godziną godzinę temu niedawno dzień temu dwa dni temu poprzedniego dnia dawniej w przeszłości	dzisiaj = dziś obecnie = aktualnie w tej chwili w tym momencie w tej chwili właśnie w teraźniejszości	jutro za chwilę za godzinę następnego dnia = nazajutrz za dwa dni za jakiś czas kolejnego dnia w przyszłości
PRZESZŁOŚĆ czas przeszły	TERAŹNIEJSZOŚĆ czas teraźniejszy	PRZYSZŁOŚĆ czas przyszły
10 lipca był basen	30 września jest dyktando	27 grudnia będą ferie zimowe ....

Twoje przykłady

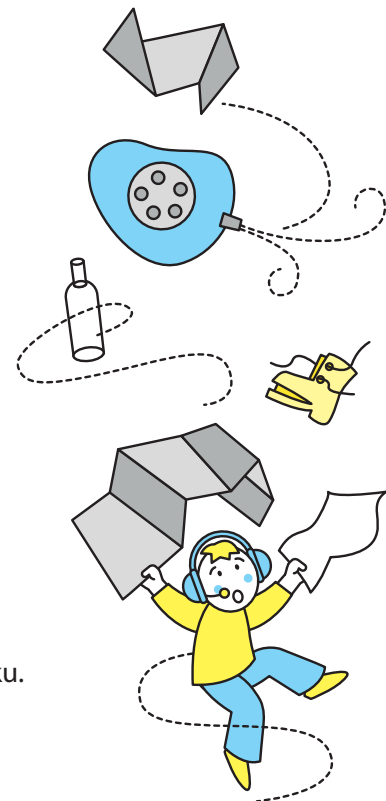

Zadanie 7.

Wypisz z tekstu określenia czasu wraz z czasownikami.

Drodzy Widzowie mojego kanału „Świat za 100 lat”, za kilka chwil pokażę Wam, jak w przyszłości będzie wyglądało nasze miasto. Dzięki zastosowaniu najnowszej technologii godzinę temu teleportowałem się w przyszłość. Jest 15 października 2123 (dwa tysiące sto dwudziestego trzeciego) roku. Jeszcze przed godziną siedziałem przed komputerem w swoim pokoju. Teraz stoję na pustym placu. Wokół mnie nie ma ani jednego budynku. Nie ma też drzew, trawy i kwiatów. W miejscu, gdzie sto lat temu stało kilkanaście wieżowców, obecnie jest pustynia. Prerażający widok! W tym momencie zrywa się silny wiatr. Niesie ze sobą piasek i śmieci, mnóstwo śmieci. Wokół mnie właśnie przelatują plastikowe butelki po wodzie i worki foliowe. Możliwe, że za chwilę stracę połączenie. Przerwywam transmisję, muszę znaleźć schronienie. Spotkamy się ponownie za godzinę. [po godzinie] Drodzy Widzowie, udało mi się uciec przed burzą piaskowo-śmieciową. Aktualnie nadaję sprzed budynku naszej szkoły. Tak, tak, budynek stoi. W przeszłości odbywały się tutaj lekcje. W tej chwili też coś się tu dzieje. Za moment podejść bliżej, żeby sprawdzić, co jest w środku. Jakieś dziwne odgłosy stamtąd teraz dochodzą. [po chwili] Jestem w środku. Nie uwierzycie w to, co w tej chwili widzę! Nie ma sal lekcyjnych, korytarzy, pokoju nauczycielskiego, szatni i sali gimnastycznej. Nasza szkoła jest gigantycznym złomowiskiem! Widzę sterty blach po zgniecionych samochodach, puszki, druty, rury, garnki, stare komputery... W głębi pracują roboty sortujące i zgniatające śmieci. Natychmiast wracam do XXI wieku, do domu. Ludzie, zróbcie coś, żeby za sto lat to miasto tak nie wyglądało!

PRZESZŁOŚĆ	TERAŻNIEJSZOŚĆ	PRZYSZŁOŚĆ
.....	.....	za kilka chwil pokażę
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

Zadanie 8.

Powiedz, co zrobić lub czego nie robić, żeby miejsce, w którym mieszkasz, za sto lat było ładnym, przyjaznym miejscem do życia.

Zadanie 9.

Co było dawniej, co jest obecnie?
Wpisz czasownik w dobre miejsca tabeli.

Zdanie	PRZESZŁOŚĆ czasownik w czasie przeszłym	TERAŻNIEJSZOŚĆ czasownik w czasie teraźniejszym
<i>Starożytni Egipcjanie do przenoszenia wiadomości używali gołębi pocztowych.</i>	używali	.....
<i>List elektroniczny przychodzi do adresata w ciągu kilku sekund.</i>	.....	przychodzi
<i>Światłowody to cienkie jak włos nitki szkła, które przekazują różnego rodzaju sygnały, od rozmów telefonicznych po programy telewizyjne.</i>	.....	.....
<i>W Stanach Zjednoczonych jest więcej telefonów niż ludzi!</i>	.....	.....
<i>Guglielmo Marconi zbudował maszynę wytwarzającą fale radiowe.</i>	.....	.....
<i>Thomas Edison wynalazł pierwszy działający fonograf, czyli urządzenie później nazywane gramofonem.</i>	.....	.....
<i>Satelity pomagają nam w komunikacji z bardzo odległymi miejscami.</i>	.....	.....
<i>Satelity komunikacyjne mają baterie słoneczne oraz kilka nadajników i anten skierowanych ku Ziemi i innym satelitom.</i>	.....	.....
<i>Dwa tysiące lat temu Rzymianie rozmawiali ze sobą po łacinie.</i>	.....	.....
<i>Żadne zwierzę nie posługuje się głosem tak precyzyjnie jak człowiek.</i>	.....	.....

Zadanie 10.
Ułóż 2 zdania według wzoru.

**Dawniej ludzie (co robili) ....., dzisiaj (co robią) .....,
w przyszłości (co zrobią/ co będą robić) .....**

**Użyj form tego samego czasownika w czasie przeszłym,
teraźniejszym i przyszłym.**

Dawniej ludzie robili zakupy tylko w sklepach stacjonarnych, dzisiaj chętnie robią zakupy i stacjonarnie, i w sklepach internetowych, w przyszłości będą robić zakupy tylko za pośrednictwem Internetu.

1. ....
.....
.....
2. ....
.....
.....

Odmiana czasownika przez tryb

Już wiecie, że czasownik ma inne formy dla liczby pojedynczej i mnogiej, inne dla poszczególnych osób i rodzajów, a także inne dla trzech czasów. Możemy powiedzieć, że czasownik odmienia się przez osobę, liczbę, rodzaj i czas. Czasownik odmienia się także przez **tryb**. Pamiętajcie o zdaniach rozkazujących? Mówiłam Wam, że zdania rozkazujące wyrażają przede wszystkim polecenia i prośby — *Zrób zadanie domowe!*, *Chodźmy do kina*. Zdania rozkazujące to zdania z czasownikiem w **trybie rozkazującym**. Musicie pamiętać, że w grzecznej prośbie do trybu rozkazującego dodajemy „proszę”: *Kasiu, proszę zadzwoń do babci*. *Maćku, proszę ubierz coś ciepłego*.

Tryb rozkazujący czasownika ma tylko trzy formy: jedną w liczbie pojedynczej, dla osoby drugiej „ty” — *napisz*, dwie w liczbie mnogiej: dla osoby pierwszej „my” — *napiszmy* i dla osoby drugiej „wy” — *napiszcie*.

Zadanie 11. Wstaw formy trybu rozkazującego.

pijcie, śpijcie, jedzcie, **bądźcie**, wypoczywajcie, myjcie

Bądźcie .....⁰ zdrowi! .....¹ regularnie 5 posiłków. Najzdrowiej jest jeść posiłki w odstępach 4-godzinnych. Taki rytm zapewnia optymalny metabolizm, który sprzyja dobrej sprawności umysłowej i fizycznej. Często .....² wodę. ....³ zęby po jedzeniu. ....⁴, aby mózg mógł wypocząć. Brak snu utrudnia koncentracją na lekcjach. Jeśli macie od 6 do 12 lat, ...⁵ co najmniej 10 godzin na dobę.

Co robić, by być zdrowym? Wpisz Twoją radę w trybie rozkazującym:

.....
.....
.....

Prośbę możemy powiedzieć także w **trybie przypuszczającym**. Budujemy wtedy zdanie pytające:

Móg**łbyś** pożyczyć mi notatki z lekcji?

Czy zrobi**łabyś** dziś na obiad pierogi?

Czy mógł**by** mi pan powiedzieć, gdzie jest najbliższy przystanek tramwajowy?

Bardzo łatwo poznać czasownik w trybie przypuszczającym, gdyż ma na końcu wyrazu cząstki *by, bym, byś, byśmy, byście*. Piszemy je łącznie z czasownikami wskazującymi osoby.

W trybie przypuszczającym wyrażamy łagodne polecenia — *Chcia**łbym** zamówić taksówkę*, marzenia — *Gdy**bym** miała pieniądze, pojecha**łabym** do Australii*, życzenia — *Chcia**łabym** mieć psa*, *Posz**łabym** na lody*, rady — *Może napi**łabyś** się wody?*

Czasownik, który nie jest w trybie rozkazującym lub w trybie przypuszczającym, ma formę **trybu oznajmującego** — *wstaję, wychodzimy, padało, otwieracie, będziemy czytać, poszliśmy*.

Zadanie 12.
Odpowiedz na pytania.

Tekst A

– Trzymaj się, chłopie! No, dalej! [...]
Włączyła się muzyka. Komputerowy
surfer wylądował na plaży.
Pięść Jędrka wyskoczyła w górę.

[fragment opowiadania *Dziesiąty poziom* Jody J. Little,
Nowe słowa na start, 5, Warszawa 2018, s. 31]

Tekst B

Gdy jestem taki jak dziś – zły,
Że pięści aż zaciskam,
To chciałbym, wiecie, spotkać lwy,
Lwy o drapieźnych pyskach.

(fragment wiersza *Lwy* Hanny Januszewskiej,
Nowe słowa na start, 5, Warszawa 2018, s. 81)

- 1) W którym tekście jest czasownik w trybie przypuszczającym?
- 2) W którym tekście jest czasownik w trybie rozkazującym?
- 3) W którym tekście są czasowniki w czasie przeszłym?
- 4) W którym tekście są czasowniki w czasie teraźniejszym?

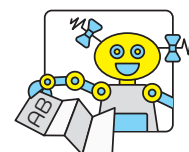
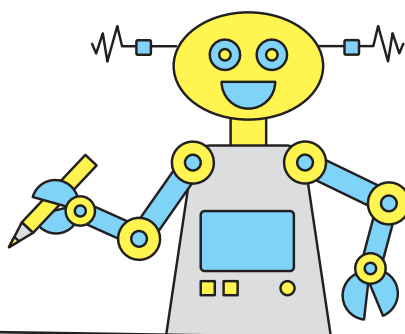

Zadanie 13.
Napisz życzenia w trybie przypuszczającym.

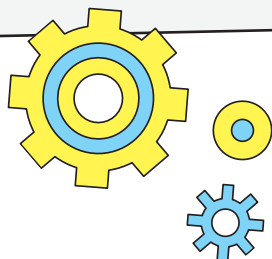

- 1) Mam ochotę na lody. (ja – rodzaj żeński) *Chciałabym lody.*.....
- 2) Mamy ochotę na pizzę. (my – rodzaj męskoosobowy)
.....
- 3) Moi dziadkowie mają ochotę iść na spacer.
.....
.....
- 4) Jacek ma ochotę zagrać w Simsy.
.....
- 5) Rodzice mają ochotę iść na zakupy.
.....
.....

Słowniczek Poli

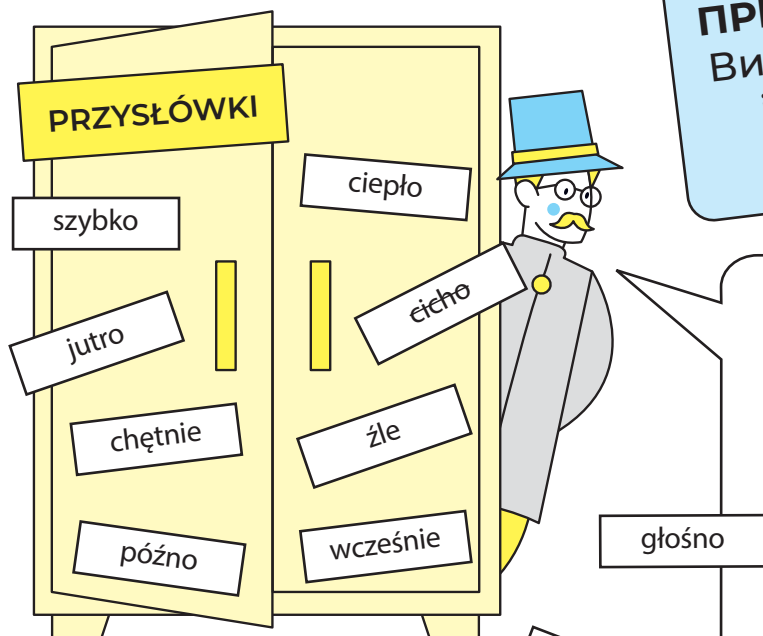
czasownik	дієслово
zdanie	речення
osoba	особа
liczba	число
liczba pojedyncza	однина
liczba mnoga	множина
rodzaj	рід
rodzaj żeński	жіночий рід
rodzaj męski	чоловічий рід
rodzaj nijaki	середній рід
tryb	спосіб дієлова
tryb oznajmujący	дійсний спосіб
tryb rozkazujący	наказовий спосіб
tryb przypuszczający	умовний спосіб
czas	час
czas teraźniejszy	теперішній час
czas przeszły	минулий час
czas przyszły	майбутній час
odmienna część mowy	відмінювана частина мови

6. PRZYSŁÓWEK – KOLEGA CZASOWNIKA

Poznajemy przysłówek i zaimek przysłowny

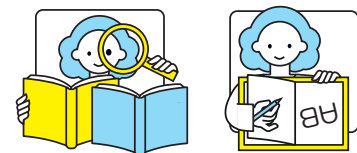
6. ПРИСЛІВНИК –
ПРИЯТЕЛЬ ДІЄСЛОВА
Вивчаємо прислівник
і прислівниковий
займенник

Moi Drodzy! W tej szafie przechowujemy wyrazy, które mówią o czasie, miejscu lub sposobie wykonywania czynności. Mam dla Was kolejne zadanie. Z szafy wysypało się kilka przysłówek. Musicie je włożyć do dobrych szuflad.

Zadanie 1.
Włóż przysłówek
do szuflady
z dobrym
pytaniem.

cicho

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

SPOSÓB
Jak?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

MIEJSCE
Gdzie?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

CZAS
Kiedy?

Zadanie 2. Napisz, co robisz najpierw, a co potem.

0. myję zęby – jem śniadanie

Najpierw jem śniadanie, potem myję zęby.

1. idę do szkoły – piszę sprawdzian

2. idę spać – biorę prysznic

3. przechodzę przez przejście – sprawdzam, czy nie jedzie samochód

4. zamykam drzwi na klucz – wychodzę z domu

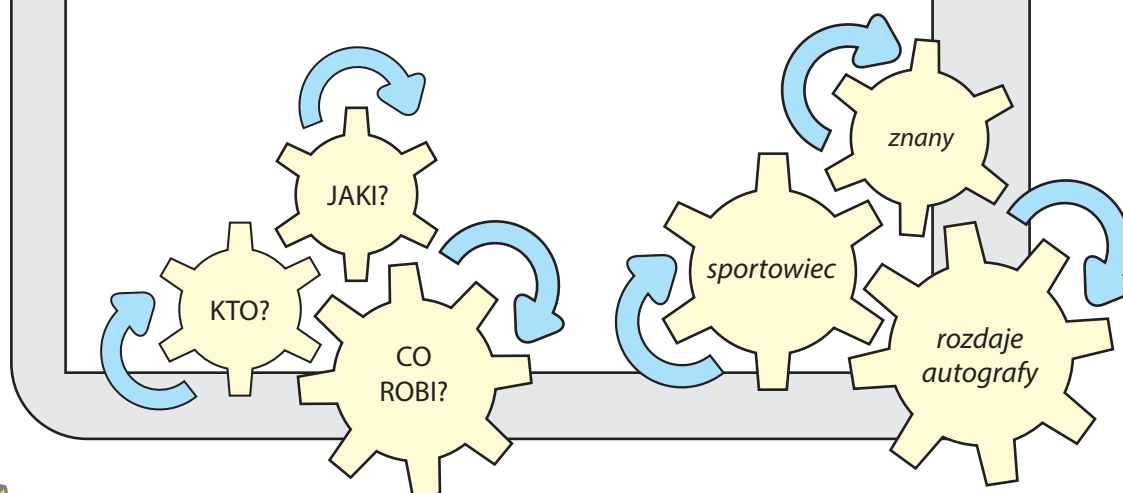
5. przymierzam nową kurtkę – płacę i wychodzę ze sklepu

6. gram w grę – odrabiam zadanie domowe

Szósta opowieść Poli o języku

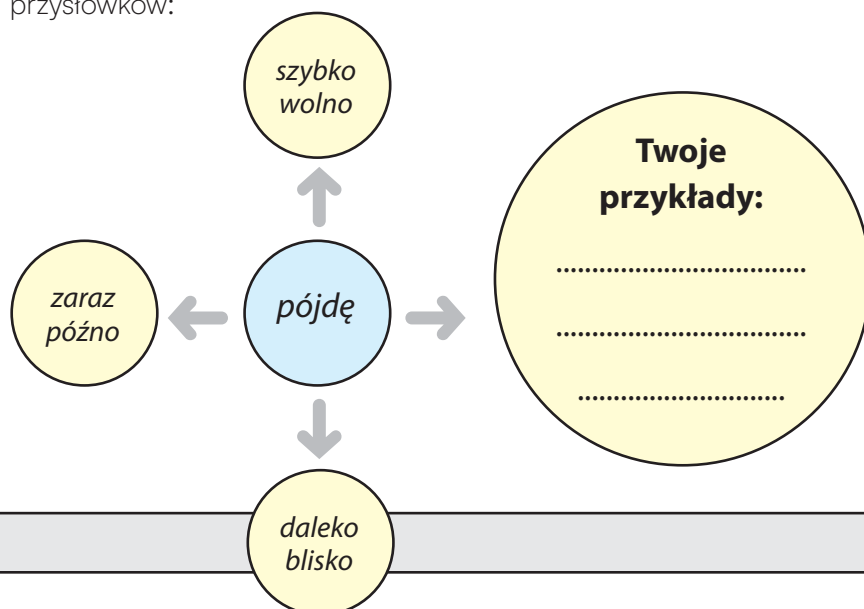

Gdy znamy rzeczowniki, przymiotniki i czasowniki, możemy coś powiedzieć o tym, co sami robimy, co robią nasi bliscy i znajomi, co się wokół nas dzieje.

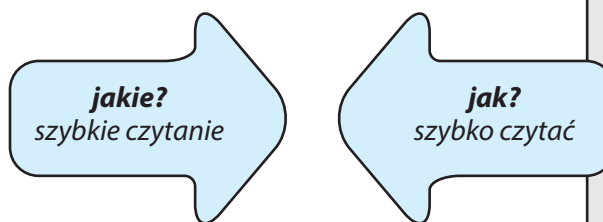

Nie wiemy jednak, kiedy, gdzie i w jaki sposób to się dzieje. Do tego potrzebujemy **przysłówek**. To wyrazy, które dodajemy do czasownika. Przysłówki są określeniami czasownika. Do jednego czasownika możemy dodać kilka przysłówek:

Przysłówek przy czasowniku ma taką samą funkcję, jak przymiotnik przy rzeczowniku. Dodaje dodatkowe informacje, określa czasownik.

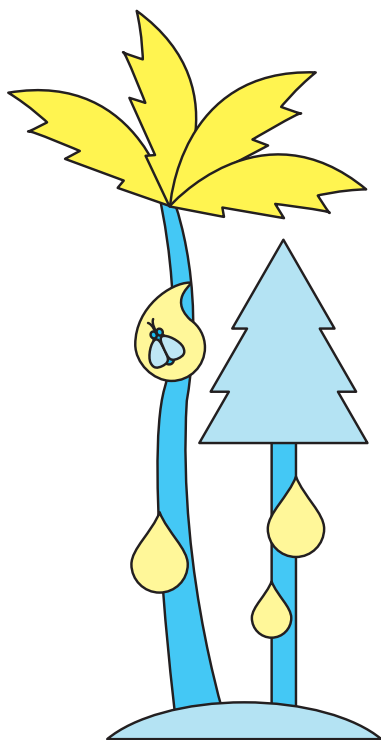

Przysłówek różni się jednak od przymiotnika tym, że się nie odmienia:

szybka jazda — **szybki** sportowiec — **szybkie** maszyny
szybko jeżdżę, **szybko** pracujesz, **szybko** przyszlście

Zadanie 3.
Przeczytaj tekst.
Podkreśl przysłówki.

Dawno, dawno temu, w epoce zwanej eocenem, w miejscu dzisiejszego Morza Bałtyckiego znajdował się tropikalny kontynent zwany dziś Fennoskandią. Jego tereny gęsto porastała roślinność, którą określamy mianem lasu bursztynowego. Było tu bardzo ciepło i bardzo wilgotno, roślinność rozwijała się więc bujnie przez okrągły rok. W wyższych partiach gór Fennoskandii rosły przede wszystkim drzewa iglaste, w tym dobrze nam znane jodły, świerki, modrzewie, cyprysiki i tuje, a także rzadko spotykane dzisiaj sekwoje, sośnice czy cedrzyńce. W niższych partiach rosły natomiast sosny, palmy i dęby.

Drzewa z epoki eocenu wydzielały żywicę prawdopodobnie na skutek wybuchów wulkanicznych i ogromnego zanieczyszczenia powietrza. Żywica wypływała w miejscach uszkodzenia drzew, chroniąc je przed szkodliwym działaniem czynników atmosferycznych i zastygała w formie zewnętrznych nacieków. Później przerodziła się w bursztyn bałtycki.

W okresie eocenu na Ziemi nie było jeszcze człowieka, wymarła już za to większość dinozaurów. Czas narodzin bursztynu to zatem okres wielkich zmian w historii naszej planety.

[Na podstawie tekstu ze strony:

<https://namierzeje.pl/2021/12/12/skad-wzial-sie-bursztyn-baltyk-byl-tropikalnym-kontynentem/>]

Prawda (P) czy fałsz (F)?

Zdanie	P / F
0. Kiedy powstawał bursztyn, na Ziemi mieszkały dinozaury.	F .....
1. W czasie, kiedy powstawał bursztyn, na miejscu Morza Bałtyckiego był kontynent.	.....
2. Las bursztynowy rósł na Ziemi w czasie eocenu.	.....
3. Bursztyn bałtycki powstał z żywicy drzew, które umierały na skutek wybuchów wulkanów.	.....
4. Fennoskandia to tropikalny las, w którym rosły różne gatunki drzew i inna roślinność.	.....

Zadanie 4.
Zastąp *fajnie* przysłówkiem najlepiej pasującym do treści zdania.

FAJNIE

wspaniale, dobrze, fantastycznie, doskonale, genialnie, kapitalnie, cudownie, świetnie, ładnie, ciekawie, atrakcyjnie

0. Mamy teraz trzy duże pokoje. Fajnie je umeblowaliśmy. Koniecznie musisz nas odwiedzić!

fajnie = świetnie, ładnie .....

1. Mijaliśmy kolejne miasta i okolice bez zabudowań. Na wielu skrzyżowaniach musieliśmy zwalniać, żeby nie zarejestrował nas fotoradar. Ale ogólnie rzecz biorąc, jechało się bardzo fajnie, wygodnie, no i bezpiecznie.

fajnie = ...

2. Las, piękna plaża, zero hałasu – naprawdę fajnie się tu wypoczywa.

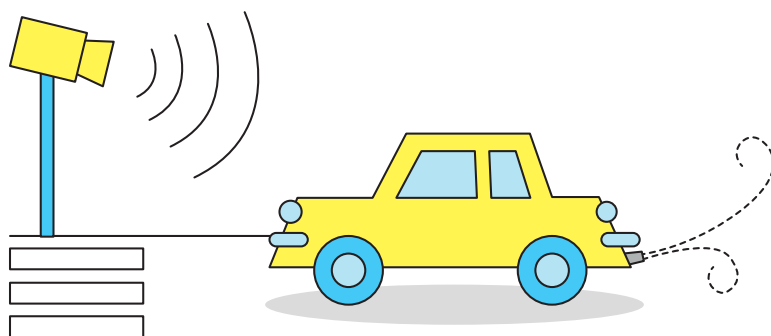
fajnie = ...

3. Anka? To naprawdę ty? Jak fajnie cię znowu zobaczyć! Już myślałam, że o mnie zapomniałaś.

fajnie = ...

4. Film zaczyna się od brawurowego pościgu. Goni policjant, ucieka cwaniaczek zbierający zakłady w nielegalnej grze liczbowej. Jest fajnie, bo gra ciekawa.

fajnie = ...

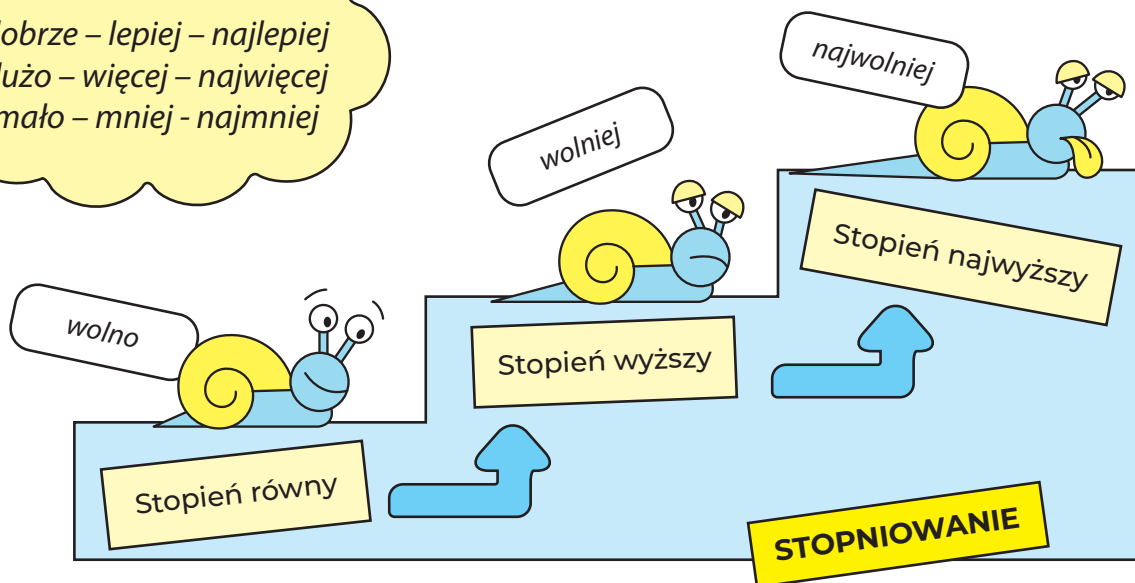
Pola ma głos:

Przysłówki - tak jak przymiotniki - możemy stopniować.

Stopień równy		Stopień wyższy		Stopień najwyższy
<i>cudownie</i>	-ej	<i>cudowniej</i>	naj-	<i>najcudowniej</i>
<i>grzecznie</i>		<i>grzeczniej</i>		<i>najgrzeczniej</i>
<i>ładnie</i>		<i>ładniej</i>		<i>najładniej</i>
<i>pięknie</i>		<i>piękniej</i>		<i>najpiękniej</i>
<i>słabo</i>	-ej	<i>słabiej</i>	naj-	<i>najsłabiej</i>
<i>miło</i>		<i>miej</i>		<i>najmiej</i>
<i>szybko</i>		<i>szybciej</i>		<i>najszybciej</i>
<i>jasno</i>		<i>jaśniej</i>		<i>najjaśniej</i>
<i>głupio</i>		<i>głupiej</i>		<i>najgłupiej</i>

dobrze – lepiej – najlepiej
dużo – więcej – najwięcej
mało – mniej – najmniej

Zadanie 5.

Wpisz przysłówek w stopniu wyższym lub najwyższym.

0. Naukowcy z Wielkiej Brytanii doszli do wniosku, że jeśli chodzimy (szybko) .....**szybciej**....., to (długo) .....**dłużej**..... żyjemy.
1. Kilka dni temu zmarł Bobi, pies, który był (długo) ..... żyjącym psem na świecie.
2. W Polsce rodzi się coraz (mało) ..... dzieci. Są jednak i takie rodziny, w których ich nie brakuje. Tak jest w rodzinie pani Genowefy z Wólki-Folwark, która w Polsce ma (dużo) ..... wnuków i prawnuków. Jest babcią 24 wnuków i prababcią 42 prawnuków.
3. (Szybko) ..... poruszającym się zwierzęciem świata jest sokół wędrowny. Nurkując w locie, osiąga bowiem prędkość do 389 km na godzinę! Nieco (wolno) ..... porusza się orzeł przedni. Nurkując w locie, ma na liczniku 320 km na godzinę.
4. 26 czerwca 2021 roku dwoje Kanadyjczyków weszło do lodowatej wody Narodowego Parku Morskiego Fathom Five w Ontario. Na wraku zatopionego tam statku wykonali sesję zdjęciową na głębokości 6,40 m. Pobili rekord Guinnessa na (głęboko) ..... wykonaną podwodną sesję zdjęciową!

[Dane do zadania pochodzą ze strony: <https://biurorekordow.pl/newsy/>]

Przysłówek ma swojego zastępcę. Jest nim **zaimek przysłówny**.

Gdzie, skąd, dokąd, którydy - tu, tam, gdzieś, dokąd.
Kiedy, odkąd - kiedyś, wtedy.
Jak - Tak.

Zaimki pomagają nam uniknąć powtarzania wyrazów.

Dziennik jest **w pokoju nauczycielskim**. Idź **tam** i go przynieś.

Babcia przyjechała **w sobotę**. **Wtedy** zobaczyłem ją po raz pierwszy w życiu.

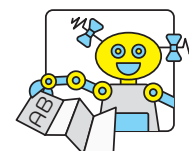

Zadanie 6. Wstaw dobry zaimek.

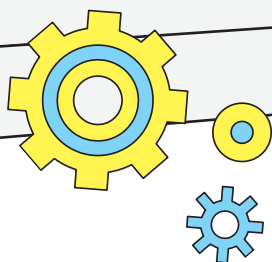

0. Dawne kino Gdynia odżyje! Powstanie .....**tam**..... nowa hala z jedzeniem.
1. Grenlandia już nie zmieni czasu letniego na zimowy! Marcowa zmiana czasu była ostatnim przestawieniem zegarków dla Grenlandczyków. Na wyspie będącej częścią Danii postanowiono już na zawsze pozostać przy czasie letnim. Zmiany przegłosowały ..... lokalne władze 24 listopada 2022 r.
2. Jesienią robi się chłodno i pochmurno ..... zaczynamy chorować i kolejki do lekarzy stają się coraz większe.
3. Kamil Stoch, jeden z najlepszych polskich skoczków narciarskich, lubi pielęgnować ogród i chętnie ..... spędza wolny czas.
4. W ten weekend nie będziecie się nudzić! Na naszej stronie sprawdźcie, co i ..... będzie się działo.

Słowniczek Poli

przysłówek	прислівник
zaimek przysłowny	прислівниковий займенник
stopniowanie	ступені порівняння
stopień równy	початкова форма (прислівника)
stopień wyższy	вищий ступінь порівняння
stopień najwyższy	найвищий ступінь порівняння

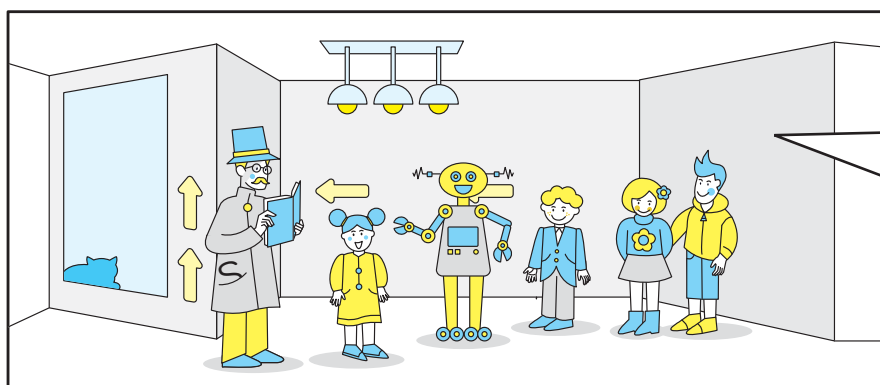
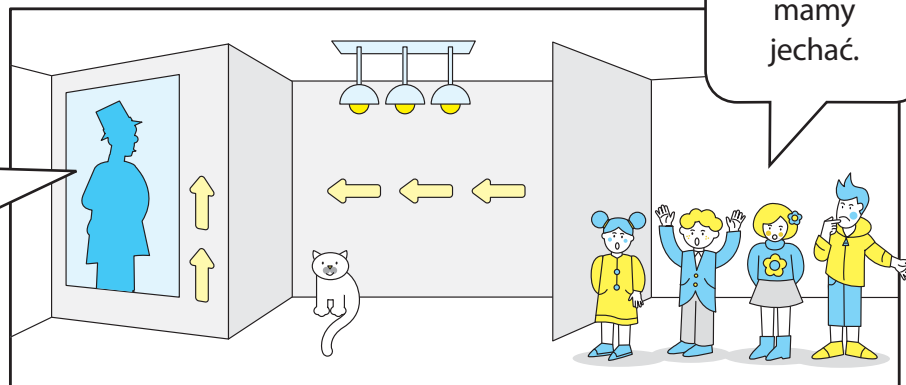

7. MAŁE, WAŻNE WYRAZY
Poznajemy
wykrzyknik,
przyimek i spójnik

7. МАЛІ ВАЖЛИВІ СЛОВА
Вивчаємо вигук,
прийменник
і сполучник

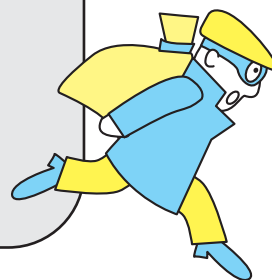
Hop, hop,
panie
Słowniku,
gdzie pan
jest? Nie
widzimy
pana. Nie
wiemy,
dokąd
mamy
jechać.

Halo!
Maju, Wiktorio,
gdzie jesteście?
Hej, Artemie,
Patryku,
co się z wami
stało?

Polu, bardzo
Ci dziękujemy,
że nam pomogłaś
znaleźć drogę
do kolejnego
pomieszczenia.
A co tutaj
się dzieje?

W tej części Słownikolandii gromadzimy wyrazy, które są małe, krótkie, ale są bardzo ważne. **Wykrzykniki** już znacie, bo właśnie ich użyliście, wołając pana Słownika. *Hop, hop, halo, hej* — to są wykrzykniki o funkcji apelu. Taką samą funkcję ma wykrzyknik *chodu* — apel do ucieczki: *Chodu! Zaraz tu będzie policja.*

Chodu!

Bardzo ciekawe są wykrzykniki, które naśladują różne dźwięki. Nazywamy je **onomatopejami**. Jeśli ktoś lub coś spada, możemy powiedzieć, że robi *bach*, *bęc* czy *bum*. Mucha, która lata w pokoju i nas denerwuje, robi *bzz*. Ktoś, kto płacze, robi *chlip*, tłuczone szkło robi *brzęk*. Kamień wpadający do wody z dużej wysokości robi *chlup*. A *psik* naśladuje kichanie. Pamiętajcie wiersz Jana Brzechwy „Katar”? Ten wykrzyknik był w nim refrenem.

Spotkał katar Katarzynę – a-psik!
Katarzyna pod pierzynę – a-psik!
Sprowadzono wnet doktora – a-psik!
„Pani jest na katar chora”. – a-psik! [...]

Jan Brzechwa, Katar

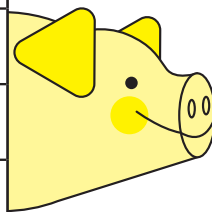
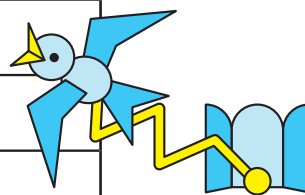
Bzz!

Onomatopejami są też wyrazy naśladujące głosy zwierząt. Spróbujcie dopasować wykrzyknik do głosu zwierzęcia, które je wydaje.

Zadanie 1. Połącz nazwę dźwięku z nazwą zwierzęcia.

A	<i>ćwir-ćwir</i>	1	kukułka
B	<i>gę, gę, gę</i>	2	kogut
C	<i>kuku</i>	3	wróbel
D	<i>chrum</i>	4	wrona, gawron, kruk
E	<i>kra, kra, kra</i>	5	gęś
F	<i>hau, hau</i>	6	kaczka
G	<i>kukuryku</i>	7	świnia
H	<i>kwa, kwa, kwa</i>	8	pies

A	3
B	.....
C	.....
D	.....
E	.....
F	.....
G	.....
H	.....

Zadanie 2. Wstaw wykrzyknik w dobre miejsce.

Siemanko   Dawaj!   Hej   narka
Baczość!   hop!   Gazu!   Ratunku!   Hejka

0. Do biegu, gotowi ..... **hop!** .....
1. .... wszystkim. Chciałam się pożegnać. Nie będzie mnie na chacie przez kilka dni. Jadę do dziadków.
2. .... Ludzie, pomocy! Niech ktoś wezwie pogotowie!
3. .... Wam, szukam chętnych do wspólnego wypadu w Bieszczady.
4. Żegnam, ..., do miłego zobaczenia!
5. Maja, dasz radę wejść! Zostało tylko 200 metrów. ....
6. ...., to ja, Wiola. Witam was na moim kanale „Pierogi z Kimchi”.
7. Prędej, jedź prędej, bo nas dogonią! .....
8. .... Kolejno odlicz! Jeden. Dwa. Trzy...

Których z wykrzykników używamy w powitaniach lub pożegnaniach?

Odpowiedź: .....

Jakich wykrzykników użyjesz, witając lub żegnając się z osobą dorosłą?

Odpowiedź: .....

Których z wykrzykników używamy jako apelu?

Odpowiedź: .....

Wykrzykniki używane wewnątrz zdania oddzielamy od innych wyrazów przecinkiem:

Chwileczkę, coś sobie przypominam.

Cześć, trzymaj się, Joasiu.

Muszę kończyć, **pa**.

Pola ma głos:

W laboratorium mamy także **przyimki** i **spójniki**. Zadaniem tych części mowy jest łączenie wyrazów oraz dodawanie ich do innych części zdania. Są jak piloci, którzy pomagają wprowadzić statek do portu.

książka leży stół → *Książka leży **na** stole.*

siostra brat idą szkoła → *Siostra i brat idą **do** szkoły.*

piłkarz mówi jest przygotowany gra

→ *Piłkarz mówi, że jest przygotowany **do** gry.*

Przyimki łączą rzeczowniki. Każdy przyimek wymaga od rzeczownika odpowiedniej formy:

do (czego) teatru, **w** (czym) sali, **na** (czym) stadionie,

z (kim) mamusią, **od** (kogo) kolegi.

Połączenie przyimka z rzeczownikiem to **wyrażenie przyimkowe**.

Zadanie 3.

Połącz przyimek z dobrym rzeczownikiem.

A	(jestem) nad	1	parter
B	(torba) na	2	szkole
C	(rozmawiam) z	3	poczty
D	(winda jedzie) na	4	morzem
E	(uczę się) w	5	sklepu
F	(stoję) obok	6	zakupy
G	(idę) do	7	plecaka
H	(wkładam książki) do	8	koleżanką

A	.....
B	.....
C	.....
D	.....
E	2 .....
F	.....
G	.....
H	.....

Zadanie 4.

Wybierz 2 wyrażenia przyimkowe z zadania 3. i ułóż z nimi zdania.

0. Od pięciu lat ucze się w szkole podstawowej w Gdańsku......

1. ....

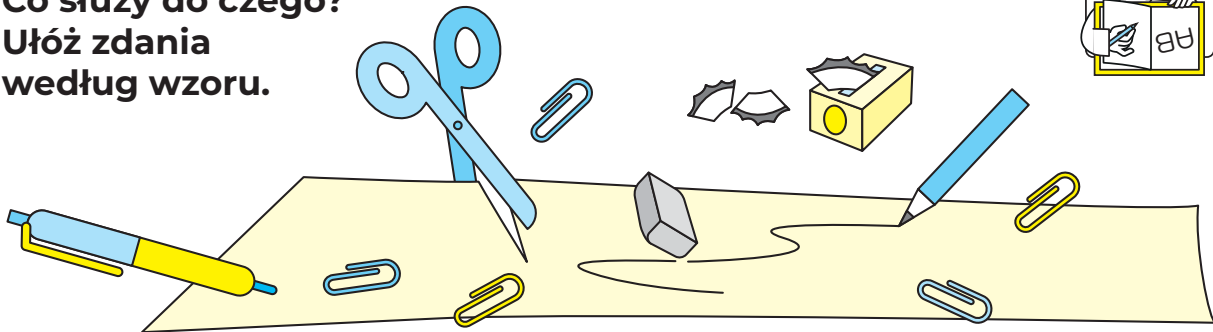
.....

2. ....

.....

Zadanie 5.

**Co służy do czego?
Ułóż zdania
według wzoru.**

0. długopis, pisać → Długopis służy do pisania......

1. ołówek, rysować → .....

2. kalkulator, liczyć → .....

3. gumka, zmazywać → .....

4. temperówka, temperować → .....

5. nożyczki, ciąć → .....

6. korektor, zmazywać → .....

7. spinacz, spinać → .....

8. zszywacz, zszywać → .....

Spójniki łączą różne części mowy, a nawet całe zdania:

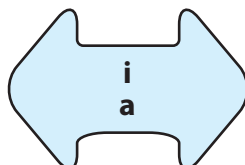
dwa **albo** trzy razy, wesóły **i** zadowolony kot,
świeci słońce **lub** pada deszcz,
spóźniłem się, **bo** za późno wyszedłem z domu,
mam pieniądze, **więc** zrobię zakupy,
idę tam, żeby się spotkać z Martą, tam dojedziesz
i autobusem, **i** tramwajem

Spójniki **i, oraz, lub, albo, ale, lecz, więc, czyli** nie zmieniają formy wyrazów, które łączą:

Biały kot **i** czarny kot siedzą na parapecie.
Biały kot śpi, **a** czarny kot obserwuje ulicę.

biały kot
Biały kot śpi.

czarny kot
Czarny kot obserwuje ulicę.

Spójniki takie jak: **że, żeby, by, ponieważ, gdy, gdyż, czy** są na początku zdania, które jest dołączane do innego zdania.

Marcinie, tata prosi, **żebyś** do niego natychmiast przyszedł.
Ponieważ pan Jacek jest chory, nie będzie dzisiaj polskiego.

Marcinie, tata prosi **,** **żebyś** do niego natychmiast przyszedł.

Ponieważ pan Jacek jest chory **,** nie będzie dzisiaj polskiego.

Przymyki, spójniki i wykrzykniki to nieodmienne części mowy. Mają tylko jedną formę.

Zadanie 6. Wstaw spójniki w dobre miejsca.

ale ale + i i i że

Max przybił do brzegu .....ⁱ.....⁰ wyskoczył z łodzi. Starł się poruszać bardzo cicho. Pełzł w stronę czerwonego krzesła jak wąż. Miał w ręku starą sieć, którą znalazł w łodzi. Bał się, ...¹ ten złośliwy przedmiot znowu mu umknie, ...² tym razem krzesło stało nieruchomo. Może ono także spało? Kiedy był od niego o krok, zebrał wszystkie siły .....³ skoczył. Narzucił sieć na krzesło, które zaczęło się miotać .....⁴ wyrwać, ...⁵ Max usiadł na nim okraciem. Przycisnął je mocno do ziemi .....⁶ wrzasnął: – Stój bez ruchu!

Fragment tekstu z książki Andrzeja Maleszki, *Magiczne drzewo. Czerwone krzesło*, 2009.

Zadanie 7. Wstaw spójniki w dobre miejsca.

że a dlatego czy i

Dlaczego tydzień ma siedem dni?

Czy zastanawialiście się kiedyś, ...⁰ **dlaczego** tydzień ma siedem dni, ...¹ nie pięć, dziesięć .....² jakąś inną liczbę? Wzięło się to stąd, ...³ ludzie ze świata starożytnego wyróżniali siedem ciał niebieskich, które poruszały się po niebie inaczej niż reszta gwiazd .....⁴ od ich nazw nadali nazwy poszczególnym dniom. Nazwy ciał niebieskich, od których pochodzą nazwy dni tygodnia, są następujące: Księżyc, Mars, Merkury, Jowisz, Wenus, Saturn, Słońce.

Nazwy ciał niebieskich
(planet, gwiazd, układy planet)
zapisujemy od wielkich liter.

Tekst na podstawie: Johnny Ball, *Matemagicy. Jak ze wszystkiego wyczarować matematykę*, National Geographic, Warszawa 2012.

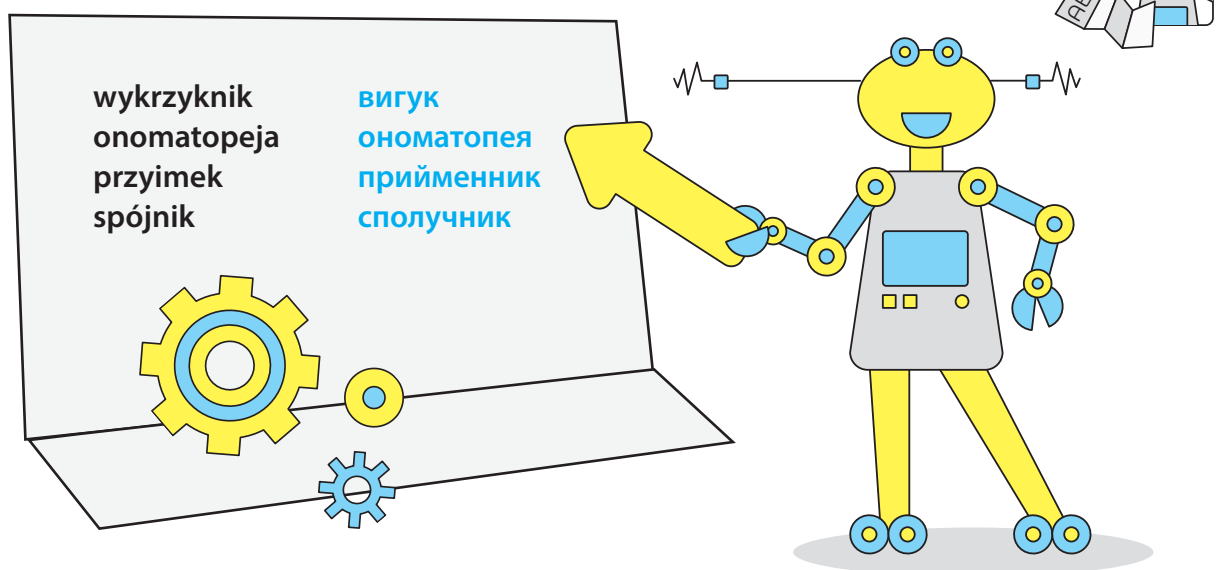
Zadanie 8.

Wpisz ukraińskie nazwy dni tygodnia oraz nazwę ciała niebieskiego obok dobrego dnia tygodnia. Skorzystaj z informacji z zadania 7.

Język				Ciało niebieskie
polski	angielski	francuski	ukraiński	
poniedziałek	Monday	lundi	.....	.....
wtorek	Tuesday	mardi	.....	.....
środa	Wednesday	mercredi	.....	.....
czwartek	Thursday	jeudi	.....	.....
piątek	Friday	vendredi	.....	.....
sobota	Saturday	samedi	.....	.....
niedziela	Sunday	dimanche	.....	.....

Słowniczek Poli

**8. ALARM
W LABORATORIUM
PANA SŁOWNIKA**
Powtarzamy wiadomości
o częściach
mowy

**8. ТРИВОГА
В ЛАБОРАТОРІЇ
ПАНА СЛОВНИКА**
Повторюємо відомості
про частини
мови

- Alarm! Alarm w Słownikolandii! W nocy w moim laboratorium był atak hackerski. Ktoś włamał się do systemów zarządzających częściami mowy. Hakerzy zmienili opisy i pomieszali dane. Co teraz będzie? Co teraz będzie? Jutro przychodzi do laboratorium kolejna grupa młodzieży, a tutaj taki bałagan!
- Panie Słowniku, proszę się nie martwić! My już wszystko wiemy o częściach mowy. Chętnie pomożemy uporządkować informacje i dane.
- Wspaniale! To zabieramy się do pracy. Przed nami naprawdę dużo roboty.

Zadanie 1.
Wpisz wyrazy do dobrej kolumny.

iść, pęd, pracować, spinacz, nudny, dobry, jutro, dwa, szósty
 wesoły, ona, hej, wąż, że, dobrze, marzec, deszcz, hop, dynia
 mój, myć się, gorący, dlaczego, gę, lodowisko,
 szybko, trenować, trzynaście, tyle, róża, grzecznie

Wyrazy odmienne	Wyrazy nieodmienne
iść	pod ....

Zadanie 2.
Uzupełnij informację o częściach mowy:

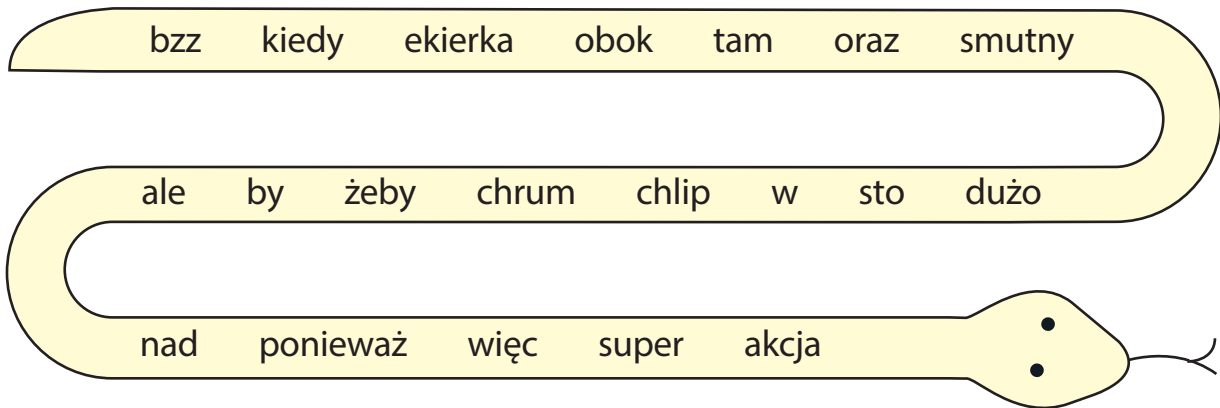
Takie części mowy, które w zdaniu się zmieniają swoją formę, nazywamy .....
 ..... częściami mowy, a to, że zmieniają swoją formę – ..... wyrazu.

Części mowy, które w zdaniach mają taką samą formę, nazywamy .....
 częściami mowy. Rzeczownik, przymiotnik, liczebnik, zastępujące je zaimki oraz czasownik
 to ..... części mowy. Przysłówek oraz zastępujący go zaimek oraz wykrzyknik,
 spójnik, przyimek i partykuła to ..... części mowy.

Zadanie 3.

Skreśl wyrazy, które są nieodmiennymi częściami mowy. Z pierwszych liter pozostałych wyrazów utwórz hasło. Jego objaśnienie jest na końcu tego materiału.

Odpowiedź: .....

Zadanie 4.

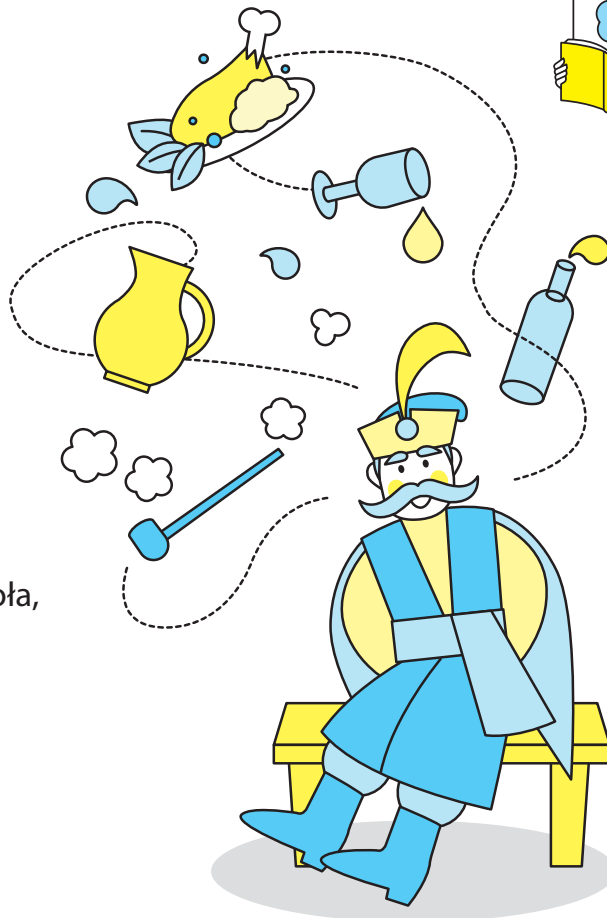
Podkreśl wykrzykniki.

Adam Mickiewicz
Ballady i romanse.
Pani Twardowska

Jedzą, piją, lulki palą,
Tańce, hulanka, swawola;
Ledwie karczmy nie rozwałą,
Ha, ha! Hi, hi! hejże! hola!
Twardowski siadł w końcu stoła,
Podparł się w boki jak basza:
„Hulaj dusza! hulaj!” woła,
Śmiesz, tumani, przestrasza.

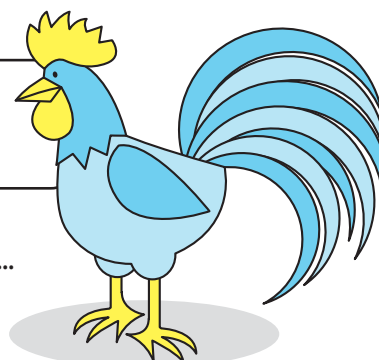
Fragment tekstu ze strony:
<https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/ballady-i-romanse-pani-twardowska.pdf>

Zadanie 5.
Uzupełnij brakujące wyrazy.
Jak nazywa się część mowy, do której
należą wpisywane wyrazy?

podpiszę, zaryczy, powiedział, przeczytał,
chciałeś, być, przedstawił się

Część mowy: .....

Sławomir Mrożek, Artysta

Kogut .....**przeczytał**.....⁰ ogłoszenie: „Potrzebujemy zwierząt – Cyrk”.

- Zgłoszę się – .....¹, składając gazetę.
- Zawsze chciałem .....² artystą. Po drodze snuł wielkie plany:
  - Sława i pieniądze. A może nawet wyjazdy za granicę.
  - I z powrotem – dodał Lis.
  - Dlaczego z powrotem? Za granicą .....³ kontrakt z Metro Godwyn Meyer.
- Dyrektor przyjął go na świeżym powietrzu, gdzie urzędował. Właśnie rozwijano namiot cyrkowy. Ja i Lis zatrzymaliśmy się opodal.
  - Bardzo mi miło, że pan się do nas zgłasza. Można poznać godność?
  - Lew – .....⁴ Kogut krótko.
  - Lew? – zdziwił się dyrektor. – Czy jest pan tego pewny?
  - Ewentualnie tygrys.
  - No dobrze. Wobec tego niech pan .....⁵. Kogut zaryczał, jak umiał.
  - Owszem, nieźle, ale są lepsze lwy od pana. Gdyby pan się zgodził na koguta, to co innego.
- Wtedy mógłbym pana zaangażować.
  - Ja dla pana przyjemności nie będę udawał ptaka – obraził się Kogut.
  - Żegnam wobec tego.
- W drodze powrotnej Kogut milczał ponuro. Wreszcie nie wytrzymałem.
  - Co ci strzeliło do głowy, dlaczego .....⁶ grać lwa?
  - Jak to, dlaczego... – odpowiedział za niego Lis. – Czy widziałeś kiedy artystę bez ambicji?

Odpowiedz na pytania:

1. Dlaczego Kogut zgłosił się do cyrku?
2. Dlaczego dyrektor cyrku kazał Kogutowi zaryczeć?
3. Jak myślisz, co powinien zrobić Kogut, żeby jego marzenie o wielkiej karierze artysty się spełniło?
4. O co poprosił dyrektor cyrku, mówiąc „Można poznać godność?”

Zadanie 6.

Do czasowników z zadania 5 dopisz przysłówki lub zaimki przysłówne.

0. przeczytał → uważnie przeczytał .....
1. podpiszę → .....
2. zaryczy → .....
3. powiedział → .....
4. przedstawił się → .....

Zadanie 7.

Która informacja jest prawdziwa, a która fałszywa?

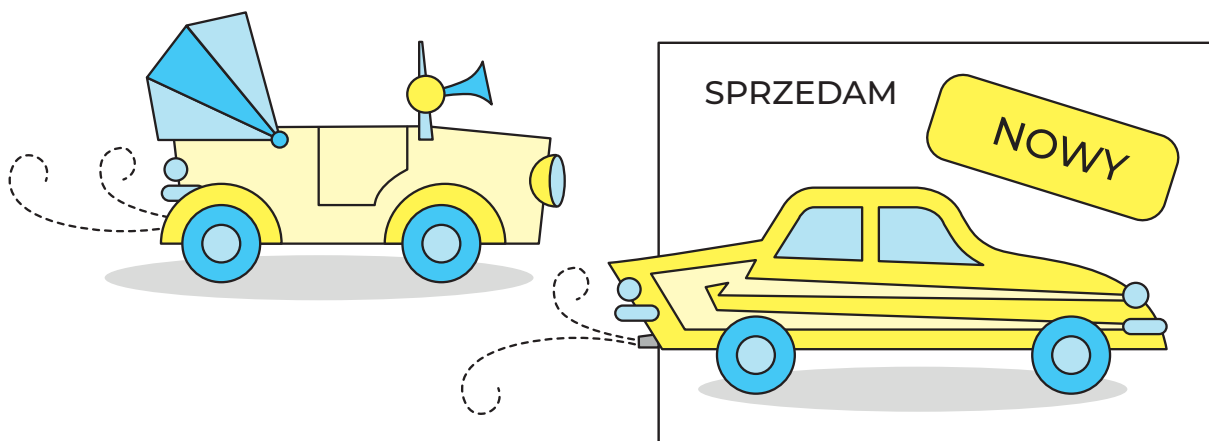
Zdanie	P / F
0. Nazwa czasownik ma związek z czasem.	<u>P</u> .....
1. Rzeczowniki własne nazywają coś jednostkowego, czyli to, co jest związane z jedną osobą, rzeczą. Są to na przykład nazwy miejscowości, państw, nazwy ciał niebieskich, imiona i nazwiska.	.....
2. Czasownik odmienia się przez osobę, liczbę, rodzaj, czas i tryb.	.....
3. Prośbę wyrażamy najczęściej czasownikiem w trybie oznajmującym, np. poszłabym do kina.	.....
4. Przymiotniki, zaimki przymiotnikowe oraz przysłówki możemy stopniować.	.....
5. Przymiotniki są określeniami rzeczownika, a przysłówki są określeniami czasownika.	.....
6. Wyrażenie przyimkowe składa się z przyimka i rzeczownika w formie, która jest wymagana przez przyimek.	.....
7. Przyimki i spójniki mogą łączyć zdania.	.....
8. Liczebnik główny mówi nam, ile czegoś jest, a liczebnik porządkowy wskazuje miejsce czegoś w szeregu.	.....

Zadanie 8.
Przypomnij sobie zasady pisowni
nie z różnymi częściami mowy.
Uzupełnij tabelę według wzoru.

Zasady pisowni znajdziesz w podręczniku lub na następujących stronach słownika języka polskiego:
 pisownia rozdzielna *nie*: <https://sjp.pwn.pl/zasady/Pisownia-rozdzielna-partykuly-nie;629518.html>;
 pisownia łączna *nie*: <https://sjp.pwn.pl/zasady/45-Pisownia-laczna-partykuly-nie;629513.html>

Przykład	Część mowy	Połączenie z <i>nie</i>
przyjaciel	rzeczownik	nieprzyjaciel
najprędzej	.....	.....
twój	.....	.....
prędko	.....	.....
nowy	.....	.....
ja	.....	.....
nowszy	.....	.....
pomogliście	.....	.....
drugi	.....	.....
jutro	.....	.....
trzy	.....	.....

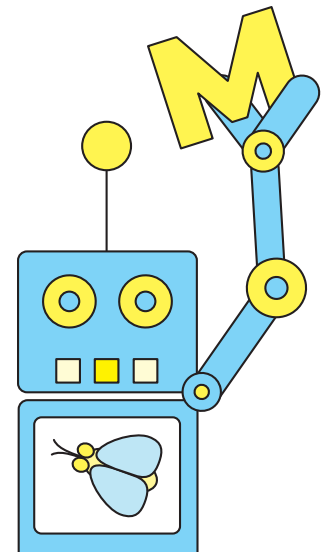

Zadanie 9.
Bohater „Cyberiady” Stanisława Lema
zbudował maszynę, która umiała robić
wszystko na literę „n”.

Stanisław Lem, Cyberiada

Konstruktor Trurl sporządził raz maszynę, która umiała robić wszystko na literę n. Kiedy była gotowa, na próbę kazał jej zrobić nici, potem nanizać je na naparstki, które też zrobiła, następnie wrzucić wszystkie do sporządzonej nory, otoczonej natryskami, nastawniami i naparami.

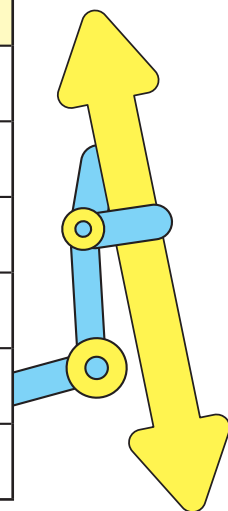
Wyobraź sobie, że maszyna nauczyła się robić wszystko na „m”. Jak myślisz, co mogłaby wyprodukować? Podaj po dwa rzeczowniki należące do podanych kategorii.

Osoba	Zwierzę	Roślina	Rzecz	Rzeczownik abstrakcyjny
marynarz	mors	mak	młotek	miłość
.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....

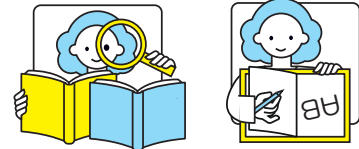
Zadanie 10.
Uzupełnij tabelę.

Stopień równy	Stopień wyższy	Stopień najwyższy
.....	tańszy	.....
wysoki	.....	.....
.....	.....	najcieplejszy
.....	dłuższy	.....
.....	.....	najkrótszy
lekki	.....	.....

Zadanie 11.
Odpowiedz na pytania.

1. Wycieczka do Legolandu nie jest tania.
Koszt wyjazdu jednej osoby na dzień to 700 zł. Dłuższy wyjazd, na cztery dni,
jest tańszy o 50 zł od osoby. Ile będzie kosztowała wycieczka:

- a) łącznie dla trzech osób na cztery dni,
- b) w sumie: dla jednej osoby na dwa dni i dwóch osób na cztery dni.

Odpowiedzi zapisz słownie.

Obliczenia: .....

.....

Odpowiedzi:

a) ..... b) .....

2. Na Grenlandii panuje klimat lądolodu. Tutaj zawsze jest zimno. Przeczytaj, jakie średnie temperatury w dzień i w nocy są w poszczególnych miesiącach. Dane są w stopniach Celsjusza.

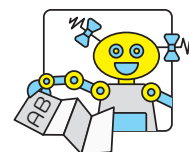
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Dzień	-6	-7	-6	-2	2	7	9	10	6	1	-3	-4
Noc	-9	-10	-10	-6	4	4	7	7	3	-1	-5	-7

Dane ze strony: <https://www.kiedy-jechac.pl/grenlandia/>

Odpowiedz na pytania. Odpowiedzi napisz pełnymi zdaniami.

- a) Który miesiąc jest na Grenlandii najcieplejszy? .....
- .....
- b) Który miesiąc jest na Grenlandii najzimniejszy?.....
- .....
- c) W których miesiącach różnica temperatury między dniem a nocą jest największa?
- .....
- .....

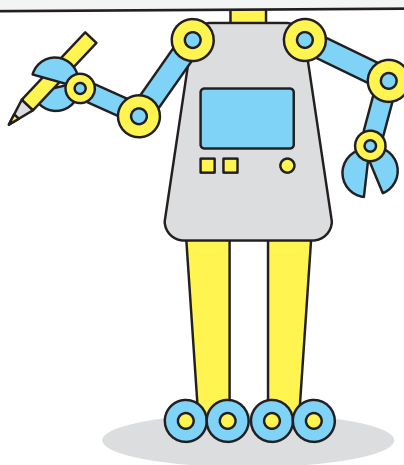
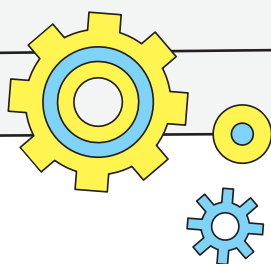

Essa – wyraz ten został uznany za Młodzieżowe Słowo Roku 2022. To plebiscyt organizowany co roku przez Wydawnictwo Naukowe PWN pod patronatem Uniwersytetu Warszawskiego. Przeczytajcie, jak przewodnicząca jury, profesor Anna Wileczek, objaśnia zwycięski wyraz.

„Essa” dobrze oddaje charakter komunikacji młodzieży. Zwycięskie słowo jest na tyle pojemne, że obwieści każdy stan, poczynwszy od ekstatycznego okrzyku radości z (łatwego) zwycięstwa w grze internetowej, uzyskania wysokiej oceny w szkole, szalonej akcji, nieoczekiwanego furtu, spotkania z dobrymi znajomymi aż po za-sygnalizowanie „nieznośnej lekkości bytu”. W każdym razie słowo to jest sygnałem czasu uwolnionego z kieratu codziennych żmudnych powinności, ale też wystarczającym usprawiedliwieniem dla robienia rzeczy niezwykłych, ekstremalnych albo po prostu zakazanych”.

Tekst objaśnienia ze strony: <https://www.uw.edu.pl/essa-młodzieżowym-słowem-roku-2022/>

W 2022 roku jury zdecydowało się nagrodzić także słowo *odklejka*. Słowo to oznacza stan oderwania od rzeczywistości lub osobę, która nie rozumie, co się wokół niej dzieje, bo myślami odkleiła się od rzeczywistości.

RECEPCJA

Zadanie 1.

Pytania do podkreślenia:

Gdzie oni są? Idą już do nas? Kto to jest? Kim jesteś? Jak masz na imię? Jak ma pani na imię? Jak się nazywasz? Skąd jesteś? Ile jest dzieci? Gdzie mieszkasz? O której godzinie wstajesz? Czy masz hulajnogę? Czy twoja hulajnoga jest elektryczna?

Zadanie 2.

Skąd jesteś? Czy mieszkasz w Warszawie? O której godzinie wstajesz? Kto ma na imię Pola?

Zadanie 3.

„Dzień dobry!” mówią: profesor Anna Mówka wita Maję, Wiktorię, Artema i Patryka; Maja, Wiktor, Artem, Patryka witają profesor Annę Mówkę; Maja, Wiktor, Artem, Patryk witają badaczy i badaczki pracujących w *Językolandii*; Maja, Wiktor, Artem, Patryka witają nauczycielki i nauczycieli w szkole; osoba wchodząca do sklepu wita osobę sprzedającą w sklepie; młodsza osoba wita starszą osobę, której nie zna.

„Cześć!” mówią: Maja wita Wiktorię; Artem wita Patryka; Artem wita Maję; Patryk wita Wiktorię.

Zadanie 4.

0. Bądź, 1. idźcie, 2. zabierz, 3. Pokaż, 4. pokaż, 5. Zostaw

Zadanie 5.

0. Bądź bardzo miły dla Ludeczki.	mama do Mikołajka
1. A teraz, dzieci, idźcie się bawić.	mama do Mikołajka i Ludeczki
2. Mikołajku, zabierz Ludeczkę do twego pokoju.	mama do Mikołajka
3. Pokaż jej twoje ładne zabawki.	mama do Mikołajka
4. Masz śliczne książki z obrazkami, pokaż je Ludeczce [...]	mama do Mikołajka
5. Zostaw to [...]	Mikołaj do Ludeczki

Zadanie 6.

Osobę w Twoim wieku możesz zapytać na przykład tak:

Hej, wiesz, jak iść do hotelu „Wisła”?

Starszą panią lub starszego pana możesz zapytać na przykład tak:

Przepraszam, czy może mi pani powiedzieć, jak dojść do hotelu „Wisła”?

Przepraszam, czy może mi pani pokazać drogę do hotelu „Wisła”?

Zadanie 7.

Zdania oznajmujące

Kobieta spojrzała na nich zdziwiona. Urzędniczka zerknęła na małą dziewczynkę w ciemnych okularach. Urzędniczka zajrzała do dokumentu. Nie rozumiem. Tak, proszę pani – odpowiedział szybko Filip. Nasza ciocia zrobiła sobie operację plastyczną, żeby młodziej wyglądać, i trochę przesadziła. Oszołomiona urzędniczka oddała jej paszport. Byli na to przygotowani. Podali nowiutkie bilety. Musze je zważyć.

Zdania pytające

Z kim leciecie? Gdzie ona jest? To ma być jakiś żart? To dziecko ma czterdzieści lat! Po co – spytał nieufnie Filip.

Zdania rozkazujące

Pokaż paszport, ciociu. Proszę pokazać bilety. Postawcie bagaż na wagę. No, postaw je!

1. ZWYCZAJE WYRAZÓW

Zadanie 1.

Brakujące litery to: d, j, m, ó, s, w, z

Zadanie 2.

a) czwartek, niedziela, piątek, poniedziałek, sobota, środa, wtorek

b) czerwiec, grudzień, kwiecień, lipiec, listopad, luty, maj, marzec, październik, sierpień, styczeń, wrzesień

Zadanie 4.

sobota, soboty, sobocie, soboty, sobót, soboty

Zadanie 5.

1. siódmy, 2. siódmej, 3. siódmej, 4. siódmego, 5. siódmego.

6. siódme, 7. siódmym, 8. siódme, 9. siódmym

Zadanie 7.

Ukryte części mowy to: zaimek, przyimek, spójnik, rzeczownik, czasownik, partykuła

Zadanie 9.

1 – D; 2 – C; 3 – B; 4 – A

2. ŚWIAT JEST PEŁEN RZECZY I SŁÓW

Zadanie 3.

wiosna – słońce, deszcz, ulewy, wichury, grad, burze, tęcze
lato – słońce, deszcz, burza, tęcza; jesień – ulewa, wichura, mgła
jesień - ulewa, wichura, mgła
zima – śnieg, mróz, grad, szron

Zadanie 4.

1 – D; 2 – E; 3 – B; 4 – A; 5 – F; 6 – C

Zadanie 5.

Rzeczowniki konkretne: koleżanka, brat, plecak, ciastko, burza, zabawka, klasa, klucz, sałata, brzoza, serce, pociąg, komórka

Rzeczowniki abstrakcyjne: złość, miłość, gniew, smutek, prawda, kłamstwo, odwaga, radość, lęk, przyjaźń

Zadanie 7.

Poprawny zapis wyrazów: Polsce, Warszawa, mazowieckiego, Polsce, Małopolsce, Kraków, budynków, polska (rzeka), Wisła, Polsce, Poznań, Wrocław, Łódź, Trójmiasto, Gdańsk, Gdynia, Sopot, Bałtyk, Śląsku, (województwie) śląskim, Katowice, Gliwice, Zabrze, Bytom, śląskie

Zadanie 8.

Poprawny zapis wyrazów z ramki: Trójmiasto, Warszawa, Kraków, Wrocław, Wisła, Bałtyk

Zadanie 9.

Ja: mi, mnie, mną, **Ty:** ci, ciebie, tobie, **On:** jego, jemu, nim, **Ona:** jej, ją, niej, **My:** nas, nami, nam, **Wy:** wami, was, wam

Zadanie 10.

0. nią, 1. im, 2. czymś, 3. kimś 4. ją, 5. jej, 6. ktoś, 7. nic, 8. nikt 9. coś, 10. nią, 11. mną

3. PRZYMIOTNIK – NAJLEPSZY PRZYJACIEL RZECZOWNIKA

Zadanie 1.

zimna woda, wysokie drzewo, nowoczesny komputer, niebieska sukienka, małe dziecko, brązowa podłoga, żółta cytryna, gorące lato, kolorowe ptaki, wielki problem, chore psy, odważny strażak, miła lekarka, świetny pomysł, trudne zadanie, czerwone krzesło, nowa przygoda

Zadanie 2.

najwyższe, dobra, ogromnych, ośnieżonych, wysokie, strzelistych, gruba, wyżej, zimniej, żyjące, wysokich, grubą

Zadanie 4.

pogoda: wietrzna, ciepła, mroźna, upalna, deszczowa, słoneczna

Zadanie 5.

0. młody, 1. niemiecki, 2. Pięknej, 3. Centralnym, 4. handlowym, 5. krótkie, 6. brązową, 7. uczciwego, 8. wysoka

Zadanie 6.

Ukryte zaimki przymiotne: mojego, twoją, swój, nasze, wasza, ta, ten, te, to, taki

Zadanie 7.

Góra Kościuszki w Australii jest wysoka. Mont Blanc w Europie jest od niej wyższy. Najwyższy jest Mount Everest w Azji.

Wrocław jest duży. Kraków jest od niego większy. Największym miastem jest Warszawa.

Liechtenstein jest mały. Monako jest od niego mniejsze.

Najmniejszym państwem jest Watykan.

4. WSZYSTKO DA SIĘ POLICZYĆ

Zadanie 1.

Brakujące liczebniki: dwanaście, trzynaście, czternaście, szesnaście, siedemnaście, osiemnaście, dziewiętnaście, trzydzieści, czterdzieści, sześćdziesiąt, siedemdziesiąt, osiemdziesiąt, dziewięćdziesiąt jeden, dziewięćdziesiąt dwa, dziewięćdziesiąt pięć, dziewięćdziesiąt dziewięć

Zadanie 2.

Uzupełnione liczby: 1213, 599, 6382, 441, 2866

Zadanie 3.

titanoboa – długość: 15 m, pożywienie: duże krokodyle

boa dusiciel – pożywienie: małe i średnie ssaki, środowisko życia: Ameryka Północna, Środkowa, Południowa

tajpan australijski – długość: od 150 do 200 cm

pyton oliwkowy – długość: do 300 cm lub ponad 400 cm,
pożywienie: gady i niewielkie ssaki

Zadanie 4.

1) pierwszy, 2) dwunasty, 3) ósmy, 4) trzeci, 5) dziewiąty, 6) piąty,
7) szósty, 8) dziesiąty, 9) drugi, 10) czwarty, 11) siódmy, 12) jedenasty

Zadanie 6.

Małe, krótkie wyrazy, które zastępują rzeczowniki lub przymiotniki to zaimki.

Zadanie 7.

kilka siostr, kilku biegaczy, kilka kotów, kilka smartfonów, kilka pań, kilku lekarzy,
kilka kanapek, kilka rogalik, kilka lekarek, kilku wuefistów

5. UWAGA! PRACUJĘ!

Zadanie 1.

szkoła – uczę się, przystanek autobusowy – czekam na autobus, kino – oglądam film,
park – spaceruję z psem, stadion piłkarski – kibicuję drużynie piłkarskiej, basen – pływam,
restauracja – jem obiad, apteka – kupuję lekarstwa, centrum handlowe – robię zakupy,
lodowisko – jeżdżę na łyżwach, dworzec kolejowy – wsiadam do pociągu

Zadanie 3.

0. Rozległ się, 1. usłyszeli, 2. rzucili się, 3. usiedli 4. chwycili, 6. leżały, 7. trzymała
8. zatrzymały się, 9. rozległo się

Zadanie 4.

Z sypialni chłopców dobiegały odgłosy gry komputerowej.

Pani Jola przez całą lekcję tłumaczyła zasady obowiązujące w szkole.

lub Pani Jola tłumaczyła przez całą lekcję obowiązujące w szkole zasady.

lub Pani Jola przez całą lekcję tłumaczyła obowiązujące w szkole zasady.

Zadanie 5.

0. obudziło, 1. krzątał, 2. Przypomniałem, 3. jeździła, 4. Wspiąłem się, 5. mogłem,
6. pociągnąłem, 7. lśniły, 8. Opowiedziałem, 9. wzruszył, 10. skończył

Zadanie 6.

Liczba pojedyncza

czytałam, czytałem, czytałaś, czytałeś, czytał, czytała, czytało

odpoczywałam, odpoczywałem, odpoczywałaś, odpoczywałeś, odpoczywał, odpoczywała,
odpoczywało

pozdrawiałam, pozdrawiałem, pozdrawiałaś, pozdrawiałeś, pozdrawiał, pozdrawiała,
pozdrawiał, pozdrawiało

spotkałam, spotkałem, spotkałaś, spotkałeś, spotkał, spotkała, spotkało

Liczba mnoga

czytałyśmy, czytaliśmy, czytałyście, czytaliście, czytali, czytali

odpoczywałyśmy, odpoczywaliśmy, odpoczywałyście, odpoczywaliście, odpoczywały, odpoczywali

pozdrawiałyśmy, pozdrawialiśmy, pozdrawiałyście, pozdrawialiście, pozdrawiały, pozdrawiali

spotkałyśmy, spotkaliśmy, spotkałyście, spotkaliście, spotkały, spotkali

Zadanie 7.

Przeszłość:

godzinę temu teleportowałem się, przed godziną siedziałem, sto lat temu stało, w przeszłości odbywały się,

Teraźniejszość:

teraz stoję, obecnie jest, w tym momencie zrywa się, właśnie przelatują, aktualnie nadaję, w tej chwili się dzieje, teraz dochodzą, w tej chwili widzę, natychmiast wracam

Przyszłość:

za kilka chwil pokażę, w przyszłości będzie wyglądało, za chwilę stracę, spotkamy się za godzinę, za moment podejść, (żeby) za sto lat nie wyglądało

Zadanie 9.

Przeszłość, czasownik w czasie przeszłym: używali, zbudował, wynalazł, rozmawiali,

Teraźniejszość, czasownik w czasie teraźniejszym: przychodzi, przekazują, jest, pomagają, mają, posługuje się

Zadanie 11.

0. Bądźcie, 1. jedzcie, 2. pijcie, 3. myjcie, 4. wypoczywajcie, 5. śpijcie

Zadanie 12.

1) B, 2) A, 3) A, 4) B

Zadanie 13.

1) Chciałabym lody. 2) Chcielibyśmy pizzę / mielibyśmy ochotę na pizzę. 3) Moi dziadkowie chcieliby / mieliby ochotę pójść na spacer. 4) Jacek chciałby / miałby ochotę zagrać w Simsy. 5) Rodzice chcieliby / mieliby ochotę iść na zakupy.

6. PRZYSŁÓWEK – KOLEGA CZASOWNIKA

Zadanie 1.

Sposób: Jak? cicho, szybko, chętnie, źle, głośno, dobrze, krótko, ciepło

Miejsce: Gdzie? daleko, blisko

Czas: Kiedy? jutro, późno, wcześnie, najpierw, dawno, rano, teraz, potem

Zadanie 2.

0. Najpierw jem śniadanie, potem myję zęby.
1. Najpierw idę do szkoły, potem piszę sprawdzian.
2. Najpierw biorę prysznic, potem idę spać.
3. Najpierw sprawdzam, czy nie jedzie samochód, potem przechodzę przez przejście.
4. Najpierw wychodzę z domu, potem zamykam drzwi na klucz.
5. Najpierw przymierzam nową kurtkę, potem płacę i wychodzę ze sklepu.
6. Najpierw odrabiam zadanie domowe, potem gram w grę.

Zadanie 3.

Przysłowki zawarte w tekście: dawno, dawno temu, dziś, gęsto, bardzo, ciepło, wilgotno, bujnie, dobrze, rzadko, dzisiaj, później

Prawda (P) czy fałsz (F)

1. W czasie, kiedy powstawał bursztyn, na miejscu Morza Bałtyckiego był kontynent. – P
2. Las bursztynowy rósł na Ziemi w czasie eocenu. – P
3. Bursztyn bałtycki powstał z żywicy drzew, które umierały na skutek wybuchów wulkanów. – F
4. Fennoskandia to tropikalny las, w którym rosły różne gatunki drzew i inna roślinność. – F

Zadanie 4.

1. fajnie – na przykład (np.) *dobrze*, 2. np. *fantastycznie, wspaniale, dobrze*
3. np. *cudownie, dobrze*, 4. np. *dobrze, świetnie, fantastycznie*.

Zadanie 5.

0. szybciej, dłużej, 1. najdłużej, 2. mniej, najwięcej, 3. najszybciej, wolniej, 4. najgłębiej

Zadanie 6.

0. tam, 1. tam, 2. wtedy, 3. tam, 4. gdzie

7. MAŁE, WAŻNE WYRAZY

Zadanie 1.

A – 3, B – 5, C – 1, D – 7, E – 4, F – 8, G – 2, H – 6

Zadanie 2.

0. Hop!, 1. Hejka, 2. Ratunku!, 3. Hej, 4. narka, 5. Dawaj!, 6. Siemanko, 7. Gazu! 8. Baczość!

W powitaniach i pożegnaniach: hejka, hej, narka, siemanko

Witając lub żegnając się z osobą dorosłą powiemy: Dzień dobry!, Do widzenia!

Jako apel: Ratunku, Gazu, Dawaj, Baczość

Zadanie 3.

A – 4, B – 6, C – 8, D – 1, E – 2, F – 3, G – 5, H – 7

Zadanie 5.

0. Długopis służy do pisania.
1. Ołówek służy do rysowania.
2. Kalkulator służy do liczenia.
3. Gumka służy do zmywania.
4. Temperówka służy do temperowania.
5. Nożyczki służy do cięcia.
6. Korektor służy do zmywania.
7. Spinacz służy do spinania.
8. Zszywacz służy do zszywania.

Zadanie 6.

0. i, 1. że, 2. ale, 3. i, 4. i, 5. ale, 6. i

Zadanie 7.

0. dlaczego, 1. a, 2. czy, 3. że, 4. I

Zadanie 8.

Dni tygodnia w języku ukraińskim: понеділок, вівторок, середа, четвер, п'ятниця, субота, неділя

Nazwy ciał niebieskich: Księżyc, Mars, Merkury, Jowisz, Wenus, Saturn, Słońce

8. ALARM W LABORATORIUM PANA SŁOWNIKA

Zadanie 1.

Wyrazy odmienne: iść, pracować, spinacz, nudny, dobry, dwa, szósty, wesoły, ona, wąż, marzec, deszcz, dynia, mój, myć się, gorący, lodowisko, trenować, trzymaście, tyle, róża

Wyrazy nieodmienne: pod, jutro, hej, że, dobrze, hop, dlaczego, gę, szybko, grzecznie

Zadanie 2.

Takie części mowy, które w zdaniu się zmieniają swoją formę, nazywamy **odmiennymi** częściami mowy, a to, że zmieniają swoją formę – **odmianą** wyrazu. Części mowy, które w zdaniach mają taką samą formę, nazywamy **nieodmiennymi** częściami mowy. Rzeczownik, przymiotnik, liczebnik, zastępujące je zaimki oraz czasownik to **odmienne** części mowy. Przysłówek oraz zastępujący go zaimek oraz wykrzyknik, spójnik, przyimek i partykuła to **nieodmienne** części mowy.

Zadanie 3.

Zostają odmienne części mowy: ekierka, smutny, sto, akcja

Hasło: essa

Zadanie 4.

Wykrzykniki w tekście: ballady to: Ha, ha!, Hi, hi! hejże! hola! Hulaj dusza! hulaj!

Zadanie 5.

0. przeczytał, 1. powiedział, 2. być, 3. podpiszę, 4. przedstawił się, 5. zaryczy, 6. chciałeś

Zadanie 6.

Przykładowe przysłówki: 0. uważnie przeczytał, 1. szybko podpiszę, 2. głośno zaryczy, 3. pewnie powiedział, 4. grzecznie przedstawił się

Zadanie 7.

1. Rzeczowniki własne nazywają coś jednostkowego, czyli to, co jest związane z jedną osobą, rzeczą. Są to na przykład nazwy miejscowości, państw, nazwy ciał niebieskich, imiona i nazwiska. – **P**

2. Czasownik odmienia się przez osobę, liczbę, rodzaj, czas i tryb. – **P**

3. Prośbę wyrażamy najczęściej czasownikiem w trybie oznajmującym, np. *poszłabym do kina*. – **F**

4. Przymiotniki, zaimki przymiotnikowe oraz przysłówki możemy stopniować. – **F**

5. Przymiotniki są określeniami rzeczownika, a przysłówki są określeniami czasownika. – **P**

6. Wyrażenie przyimkowe składa się z przyimka i rzeczownika w formie, która jest wymagana przez przyimek. – **P**

7. Przyimki i spójniki mogą łączyć zdania. – **F** (przyimki nie łączą zdań)

8. Liczebnik główny mówi nam, ile czegoś jest, a liczebnik porządkowy wskazuje miejsce czegoś w szeregu. – **P**

Zadanie 8.

najprędzej – przysłówek w stopniu najwyższym – nie najprędzej

twój – zaimek przymiotny – nie twój / prędko – przysłówek w stopniu równym – nieprędko

nowy – przymiotnik w stopniu równym – nienowyy / ja – zaimek rzeczownyy – nie ja

nowszy – przymiotnik w stopniu wyższym – nie nowszy

pomogliście – czasownik – nie pomogliście / drugi – liczebnik porządkowy – nie drugi

jutro – przysłówek niestopniowalny – nie jutro / trzy – liczebnik głównyy – nie trzy

Zadanie 10.

tani – tańszy – najtańszy

wysoki – wyższy – najwyższy

ciepły – cieplejszy – najcieplejszy

długi – dłuższy – najdłuższy

krótki – krótszy – najkrótszy

lekki – lżejszy – najlżejszy

Zadanie 11.

a) Wycieczka dla jednej osoby na cztery dni kosztuje 700 zł minus 50 zł, czyli 650 zł. Jeśli na wycieczkę pojedą trzy osoby, to koszt jednego dnia pobytu wynosi trzy razy 650 zł, czyli 1950 zł. Koszt trzech dni pobytu wynosi cztery razy 1950 zł, czyli 7800 zł

$$700 \text{ zł} - 50 \text{ zł} = 650 \text{ zł}$$

$$650 \text{ zł} * 3 * 4 = 7800 \text{ zł}$$

Wycieczka dla trzech osób na cztery dni będzie kosztowała 7800 zł (siedem tysięcy osiemset złotych).

b) Koszt wycieczki dla jednej osoby na dwa dni wynosi dwa razy 700 zł, czyli 1400 zł. Koszt dwóch osób na cztery dni wynosi 650 zł razy dwie osoby i razy cztery dni, czyli 5200 zł.

$$700 \text{ zł} * 2 = 1400 \text{ zł}$$

$$650 \text{ zł} * 2 * 4 = 5200 \text{ zł}$$

$$1400 \text{ zł} + 5200 \text{ zł} = 6600 \text{ zł}$$

Wycieczka dla jednej osoby na dwa dni i dla dwóch osób na cztery dni kosztuje 6600 zł (sześć tysięcy sześćset złotych).

Zadanie 12.

a) Na Grenlandii jest najcieplej w sierpniu.

b) Na Grenlandii najzimniejszy jest luty.

c) Różnica temperatur między dniem a nocą jest największa w marcu i kwietniu.

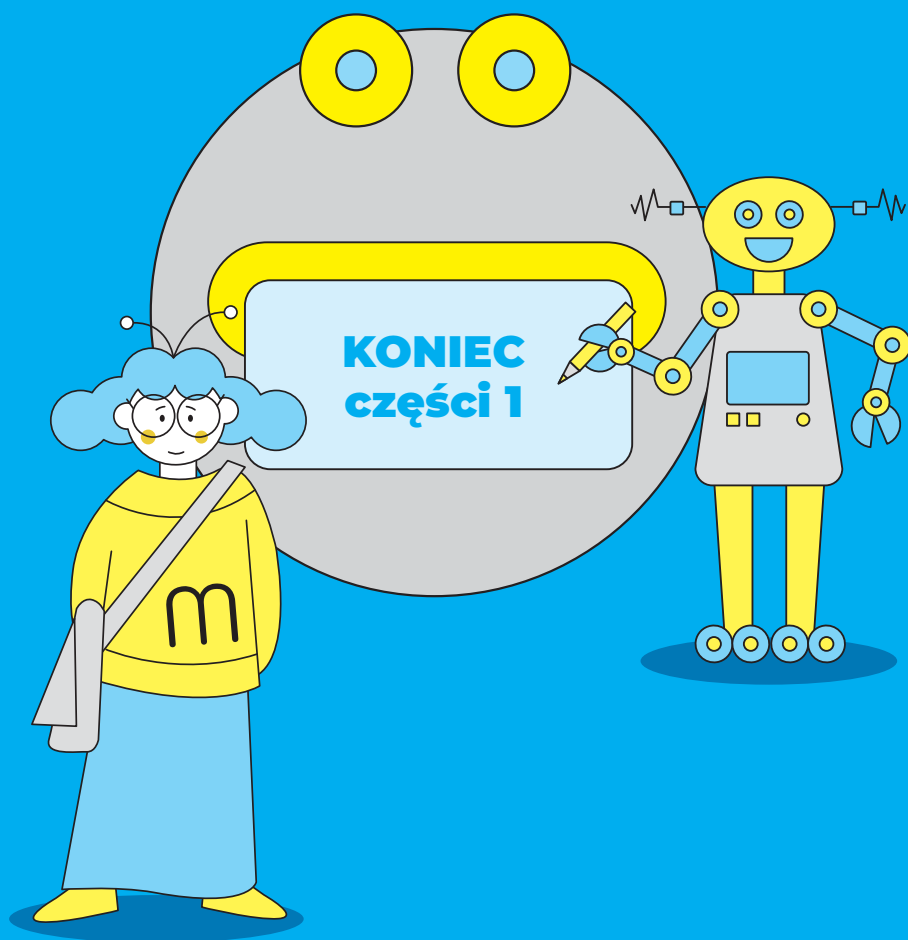

ISBN: 978-83-972142-2-4

Projekt pn.
„Integracja przez język. Platforma dla nauczycieli
pracujących z dziećmi uchodźczymi z Ukrainy”,
przyjęty do finansowania w drodze konkursu
na realizację projektów w ramach programu
pod nazwą „Nauka dla Społeczeństwa”,
ogłoszonego komunikatem Ministra Edukacji i Nauki
z dnia 1 lipca 2021 r., numer rej. NdS/552155/2022/2022.

<http://integracja.fwmp.pl>

Opracowanie „Uczeń z Ukrainy w laboratorium mowy” to zestaw materiałów, których celem jest wsparcie nauczycieli języka polskiego pracujących z dziećmi uchodźczymi z Ukrainy w zakresie nauczania gramatyki języka polskiego. Materiały realizują autorską koncepcję integracyjnego nauczania wiedzy o języku polskim. Jej podstawowym przejawem jest stosowanie zasady, że nauka o języku ma być procesem świadomym, dzięki któremu osoby uczące się będą miały możliwość zrozumienia roli gramatyki w procesie komunikacji.

O AUTORCE:

dr hab. Małgorzata Gębka-Wolak, prof. UMK – językoznawczyni, pracuje w Instytucie Językoznawstwa Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Prowadzi badania w zakresie współczesnego językoznawstwa polonistycznego opisowego i stosowanego, języka prawnego i prawniczego, językoznawstwa sądowego oraz dydaktyki i glottodydaktyki polonistycznej. W szczególności interesuje się nauczaniem gramatyki w szkołach polonijnych, w ramach nauczania języka polskiego jako obcego oraz w szkołach polskich w odniesieniu do uczniów z doświadczeniem migracyjnym. Jest autorką lub współautorką ponad 120 prac naukowych oraz kilku materiałów do nauczania języka polskiego. Prowadzi zajęcia z dydaktyki języka polskiego oraz warsztaty metodyczne dla studentów i nauczycieli języka polskiego w Polsce i za granicą